

**Årsmelding med
årsregnskap 2018**

~~~~~
SØNDRE LAND
KOMMUNE

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
2. ÅRSBERETNING	5
2.1. Økonomisk stilling og resultat, samt andre vesentlige forhold	5
2.2. Vesentlige og sentrale økonomisk informasjon	8
2.3. Årsregnskapet – vesentlige avvik mot budsjett	14
2.4. Internkontroll, etikk og arbeidsgiverpolitikk	18
2.5. Likestilling og tiltak for å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling	19
2.6 Politisk organisering	20
3. OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANENS HANDLINGSDEL	22
Samfunn	24
Brukere	29
Ansatte	30
Økonomi	32
4. KOMMUNALOMRÅDE OPPVEKST	33
4.1 Måloppnåelse overordnet	33
4.2 Måloppnåelse avdelingsvis	36
5. KOMMUNALOMRÅDE HELSE, OMSORG OG VELFERD	41
5.1 Måloppnåelse overordnet	41
5.2 Måloppnåelse avdelingsvis	43
6. KOMMUNALOMRÅDE LOKALSAMFUNN INKL. STAB	54
6.1 Måloppnåelse overordnet	54
6.2 Måloppnåelse avdelingsvis	55
ÅRSREGNSKAP 2018	65
1. AVLEGGELSE	67
2. REGNSKAPSOVERSIKTER	68
1A – Driftsregnskapet	68
1B - Driftsregnskapet	69
2A - Investeringsregnskapet	70
2B - Investeringsregnskapet	71

<i>Økonomisk oversikt drift</i>	79
<i>Økonomisk oversikt investering</i>	81
3. BESKRIVELSE AV REGNSKAPSPRINSIPPER	83
4. ORGANISERING AV KOMMUNENS VIRKSOMHET	85
5. NOTER	87
<i>Note 1 – Arbeidskapital</i>	87
<i>Note 2 – Ytelser til ledende personer og revisor</i>	88
<i>Note 3 - Pensjoner</i>	89
<i>Note 4 – Anleggsmidler</i>	92
<i>Note 5 – Aksjer og andeler i varig eie</i>	95
<i>Note 6 – Langsiktig gjeld</i>	96
<i>Note 7 – Rentesikring</i>	97
<i>Note 8 – Avdrag på lån</i>	98
<i>Note 9 – Garantiansvar</i>	99
<i>Note 10 – Andre vesentlige forpliktelser</i>	99
<i>Note 11 – Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi</i>	100
<i>Note 12 – Avsetning og bruk av fond</i>	102
<i>Note 13 – Strykninger og korrigeringer</i>	104
<i>Note 14 – Endring regnskapsprinsipper</i>	105
<i>Note 15 – Regnskapsmessig merforbruk</i>	105
<i>Note 16 - Kapitalkonto</i>	106
<i>Note 17 – Investeringsoversikt - flerårige prosjekter</i>	107
<i>Note 18 – Tilskudd/bidrag til finansiering av investeringer</i>	110
<i>Note 19 - Selvkostområder</i>	111
<i>Note 20 - Mellomværende med interkommunale samarbeid</i>	115
<i>Note 21 - Tap på fordringer</i>	115

1. Innledning

Årsmeldingen er hoveddokumentet i kommunens rapporteringssystem og beskriver resultat, måloppnåelse og ressursforbruk i kommunens drift.

Årsmeldingen følger samme oppbygging som budsjett- og økonomiplandokumentet, som er kommunens viktigste styringsdokument. Gjennom styringssystemet skal både kvalitative og økonomiske resultat måles. Som tidligere år rapporteres det på de gjennomgående resultatindikatorene brukertilfredshet, medarbeidertilfredshet, nærvær og økonomisk resultat. Strukturen i årsmeldingen er i samsvar med administrativ organisering.

Ved utgangen av første tertial rapporterte rådmannen et mulig totalt merforbruk i 2018 på 13,7 millioner kroner. Prognosen for merforbruk i drift ble anslått til 24,7 millioner kroner. Per utgangen av andre tertial hadde prognosen for totalt merforbruk økt til 16,9 millioner kroner og i drift til 25,5 millioner kroner.

Gjennom året har stram styring vært vektlagt. Rådmannen finner grunn til å peke på at dette har gitt effekt. Ikke minst er det gledelig å konstatere at kommunalområde helse, omsorg og velferd oppnådde et mindreforbruk i 2018 på snaut 0,6 millioner kroner. For kommunen som helhet endte året likevel dessverre opp med et totalt merforbruk på 6,3 millioner kroner og i drift 24,1 millioner kroner.

Når det totale merforbruket ble lavere enn varslet gjennom tertialrapporteringen, skyldes det i all hovedsak at det er foretatt strykninger av budsjetterte avsetninger til fond på til sammen 10,2 millioner kroner.

Søndre Land kommune har hatt relativt store merforbruk i drift over flere år. Når en tidligere ikke har endt opp med merforbruk totalt, har det i første rekke hatt sammenheng med større finansinntekter og lavere finansutgifter enn budsjettert. Mot slutten av 2018 oppsto imidlertid et betydelig fall i finansmarkedene internasjonalt. Dermed endte vi opp med en negativ avkastning på kommunens langsiktige plasseringer på ca. kr 250 000. Avkastningen i 2017 var positiv med ca. 13 millioner kroner.

Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette. Heldigvis er Søndre Land kommune i en gunstig situasjon, ikke minst som følge av store fondsmidler. Det betyr at kommunen ikke er i økonomisk krise. Med økte framtidige utgifter til renter og avdrag, og ikke minst økte demografikostnader, kan situasjonen endre seg. Derfor er det kritisk viktig å lykkes med det arbeidet som er igangsatt, sammen med Telemarksforskning, i prosjektet Søndre Land i møte med framtida. I den sammenheng er det verdt å merke seg at Telemarksforskning i realiteten peker på at det viktigste for Søndre Land er å jobbe for å holde innbyggertallet oppe og aller helst øke antall innbyggere. Forutsetningen for å lykkes med det, er at vi blir bedre på boattraktivitet og næringsattraktivitet. I sin tur innebærer det at vi ikke kan fortsette på samme måte som før når det gjelder lokalsamfunnsutvikling. Det vil kreve mot og lederskap, både politisk og administrativt.

På oppdrag fra Gjøvikregionen Utvikling gjennomførte Telemarksforskning i 2017 en tillitsmåling for kommunene i regionen. Målingen var rettet mot tre grupper: politikere, ansatte i kommunen og næringslivsledere. Målingen viste at det i Søndre Land var en relativt liten andel som var stolt av kommunen, eller som syntes framtida ser positiv ut. Mange var også enige i at det er mye usunn patriotisme og drakamp mellom ulike deler av kommunen. Lav optimisme skyldes antakelig at kommunen

faktisk har hatt en negativ utvikling i folketall og arbeidsplasser de siste årene. Den negative utviklingen kan også ha bidratt når målingen viste at de ulike gruppene har lav tillit til hverandre.

Det er neppe grunn til å tro at situasjonen når det gjelder tillit er vesentlig endret fra 2017. Når vi nå skal gjennom et nødvendig omstillingsarbeid, vil det være avgjørende å ta resultatene fra tillitsmålingen på alvor. Hvis vi ikke lykkes med å bli bedre når det gjelder tillit, vil vi heller ikke lykkes med å bli mer attraktive som bo- og næringskommune.

Etter at jobbnærværet i 2016 og 2017 utviklet seg i feil retning, er det gledelig å konstatere at tendensen snudde i 2018. En økning på 1,1 prosentpoeng, sammenlignet med 2017, er noe vi kan være fornøyde med. Selv om vi skal være noe tilbakeholdne med å slå fast hva som er årsaken, er det nærliggende å tro at den systematiske tilnærmingen gjennom NED-prosjektet har bidratt. Uansett er det viktig å holde trykket oppe i nærværarbeidet. Den positive utviklingen er en inspirasjon i så måte.

Utviklingsarbeid med sikte på å redusere og forebygge utenforskap, har stått sentralt i Søndre Land de senere årene. Dette er langsiktig arbeid. Likevel er det gledelig å kunne konstatere at vi allerede begynner å se resultater, ikke minst ved at enkeltmennesker har fått en bedre hverdag. Vi ser også at vi har blitt bedre til å jobbe på tvers og dermed til å utnytte samlede ressurser på en bedre måte. Resultatene vi oppnår gir inspirasjon til å jobbe videre. Likevel er det en utfordring å finne ressurser, både i form av tid og økonomi, til slikt arbeid. Tidlig og forebyggende innsats kan være vanskelig å prioritere når driftsøkonomien er stram. Søndre Land kommune har i 2018 deltatt i et arbeid i regi av KS for å utvikle en modell for å beregne verdien av tidlig innsats. Forhåpentligvis vil modellen gjøre det enklere å prioritere dette arbeidet.

Ved behandlingen av årsmelding og regnskap får gjerne det økonomiske resultatet mest oppmerksomhet. Spesielt etter et år med økonomiske utfordringer, finner rådmannen grunn til å understreke at Søndre Land er en god kommune å bo i, også når vi sammenligner oss med andre. Hvis vi klarer å forbedre oss når det gjelder bosteds- og næringsattraktivitet, ligger alt til rette for at det også skal bli situasjonen framover.

Også i år vil rådmannen spesielt framheve det positive samarbeidet med de ansattes organisasjoner i arbeidet med å videreutvikle kommunen. Det vil være avgjørende viktig å ivareta også i fortsettelsen.

Takk til alle for innsatsen i 2018!

Arne Skogsbakken

rådmann

2. Årsberetning

Årsberetningen skal gi en redegjørelse for kommunens viktigste hendelser sammen med en vurdering av kommunens økonomiske stilling og resultat gjennom året, jf kommuneloven § 48 nr 5 og regnskapsforskriften § 10 og 12.

2.1. Økonomisk stilling og resultat, samt andre vesentlige forhold

2.1.1 Pensjon og vertskommuneansvaret

Kommunen har store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av tilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. I 2018 ble det budsjettert med å avsette 5,0 mill. til pensjonsfond. Et regnskapsmessig merforbruk i 2018 gjorde imidlertid at avsetningen ble strøket, og beholdningen er derfor uendret på 16,5 mill.

Det er planlagt å fortsette med nedtrekk av driftsrammene for å kunne avsette til dette fondet i årene framover. Kommunen kan da gradvis bruke av fondet til pensjonsutgifter når alle vertskommunebrukerne har falt fra og tilskuddet blir borte.

2.1.2 Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsværdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Det ble utarbeidet et finansreglement, der rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes er stadfestet. Tanken bak dette var at den årlige avkastningen av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune.

Kommunens økonomi- og finansreglement er revidert pr 1. januar 2018.

Avkastning akkumulert:

År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
2018	-254 633	242 122 334
Totalt	115 586 641	

Inflasjon og avkastning på langsiktige plasseringer

Søndre Land kommunes økonomi- og finansreglement kap 11 vedrørende finansforvaltningen, forutsetter at kommunens langsiktige plasseringer blir inflasjonsjustert årlig i tråd med utviklingen i konsumprisindeksen, og at det kun er avkastningen som kan disponeres.

Det har ikke vært mulig å bygge opp tilstrekkelig inflasjonsfond, noe som i særlig stor grad skyldes finanskrisen i 2008.

Oversikten nedenfor viser hva kommunen burde hatt på fond 31.12.2018 ut fra økonomireglementet:

Markedsverdi langsiktige plasseringer	242 122 334
Beregnet inflasjonsjustering fra 2002-2018	60 078 143
Sum inflasjonsjusterte langsiktige plasseringer	302 200 477

	Beholdning	Beregnet	Avvik
Inflasjonsjustering (driftsfond)	23 737 869	60 078 143	-36 340 274

Kommunen hadde i 2018 budsjettet med 5 mill i avkastning på de langsiktige plasserte midlene. Det samme beløpet ble budsjettet som avsetning til inflasjonsjustering, da det har høy prioritet å få bygd opp dette fondet. Et regnskapsmessig merforbruk i 2018 gjorde imidlertid at årets budsjettete avsetning til inflasjonsfonds ble strøket, slik at det i realiteten ikke ble tilført midler til inflasjonsjustering i 2018.

Bufferkapital på langsiktige plasseringer:

Kommunens økonomi- og finansreglementet sier også at kommunen skal ha et bufferfond som sikkerhet for svikt i forhold til budsjettet avkastning. Bufferkapitalen skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år for å ta høyde for store fall i markedet.

Risikovurdering (stresstest):

	Markedsverdi (mill kr)	Verdifall (%)	Endr. markedsverdi (mill kr)
Norske aksjer	19,4	-30	-5,8
Utenlandske aksjer	27,2	-20	-5,4
Hedgefond og eiendom	0	-10	0
Obligasjoner	133,2	-4,1	-5,4
Sum	179,8		16,6

	Beholdning	Stresstest	Avvik
Bufferkapital (bundet driftsfond)	18 375 000	16 600 000	1 775 000

Bufferkapitalen er på et forsvarlig nivå målt opp mot stresstesten pr. 31.12.18

2.1.3 Fondsbeholdning

Status pr 31.12.2018:

Disposisjonsfond	79 599 271
Bundne driftsfond	19 653 722
Frie investeringsfond	157 998 740
Bundne investeringsfond	1 015 152
SUM fondsmidler	258 266 885

Næringsfondet:

Fondskapital pr 1. januar 2018	kr 1 381 696,21
Årets tilførsel av midler fra KMD (via fylkeskommunen) og renter	kr 39 749,61
Nye vedtatte tilsagn i året	kr 23 500,00
Fondskapital pr 31. desember 2018	kr 1 397 945,82

Kraftfondet:

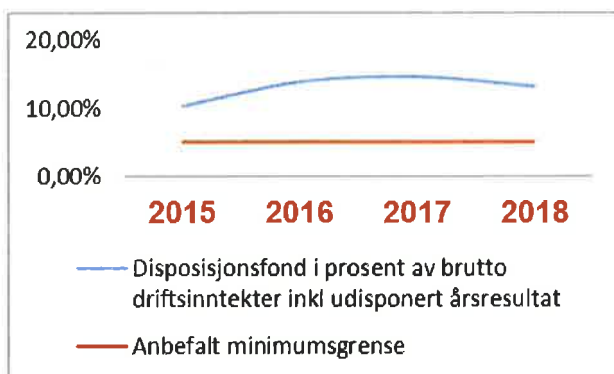
I kapitalen inngår en urørlig grunnkapital på kr 3.981.667 som er framkommet gjennom avsetninger knyttet til Randsfjordreguleringen og Dokkautbyggingen.

Fondskapital pr 1. januar 2018	kr 4 474 558,07
Årets tilførsel av midler fra konsesjonsavgifter og renter	kr 219 354,88
Nye vedtatte tilsagn i året	kr 479 500,00
Fondskapital pr 31. desember 2018	kr 4 214 412,95

Fond for DA-midler, kommunens andel (60 %)

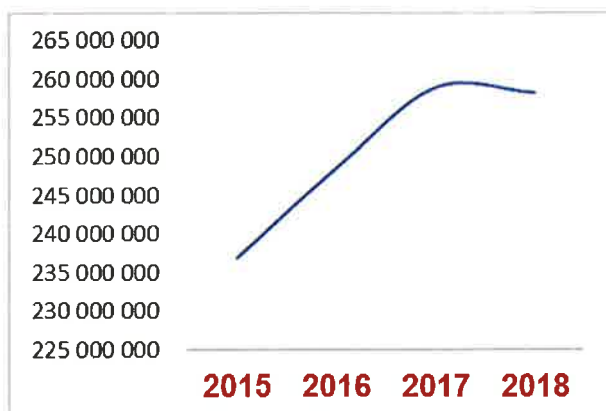
Fondskapital pr 1. januar 2017	kr 1 959 697,00
Årets tilførsel av renter	kr 0,00
Nye vedtatte tilsagn i året	kr 227 711,00
Fondskapital pr 31. desember 2017	kr 1 731 986,00

Beholdning disposisjonsfond

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond må anses som tilfredsstillende. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget over denne grensen.

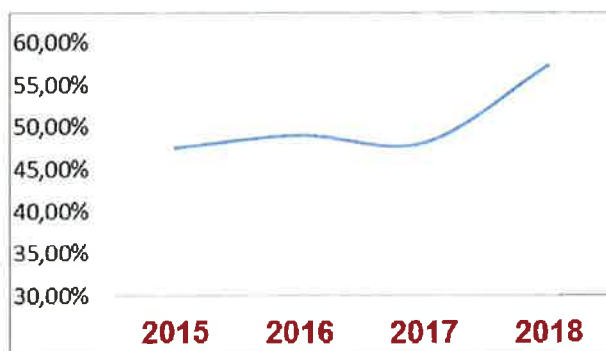
Total fondsbeholdning

Kommunens totale fondsbeholdning ligger på et tilfredsstillende nivå. På grunn av årets negative regnskapsresultat ble de budsjetterte fondsavsetningene strøket, og beholdningen viser en marginal nedgang sammenlignet med forrige år.

2.2. Vesentlige og sentrale økonomisk informasjon

2.2.1 Økonomisk utvikling

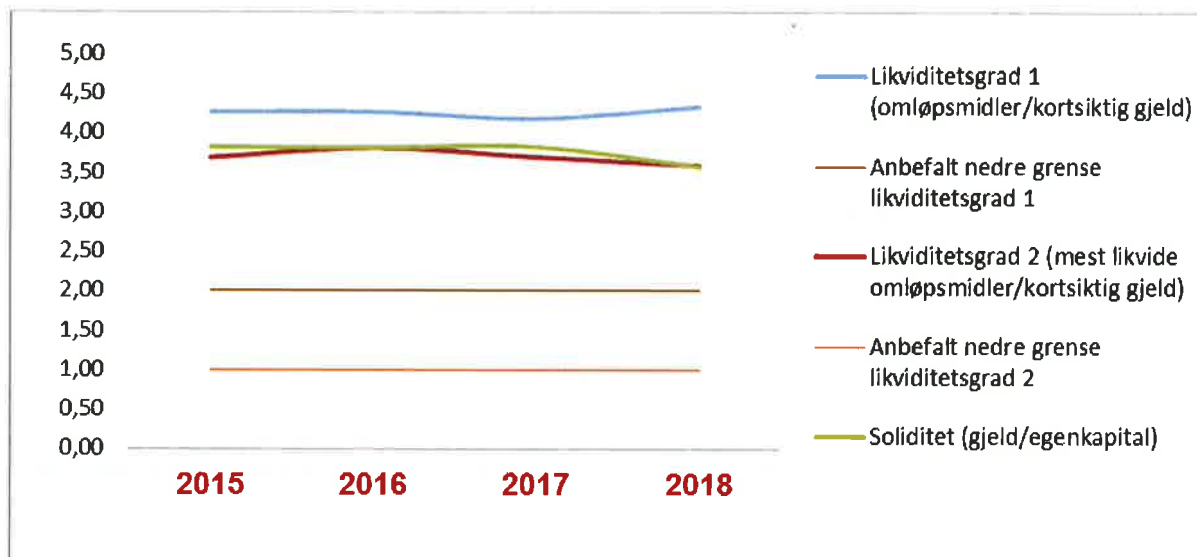
Utvikling i arbeidskapital korrigert for premieavviket

Arbeidskapitalen viser alt i alt en positiv utvikling de siste årene.

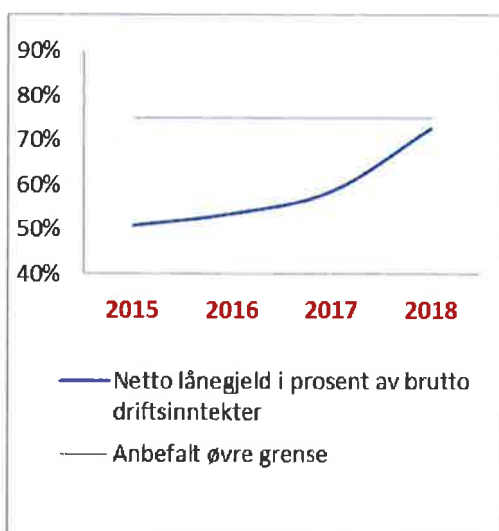

Økonomiske forholdstall

Likviditet forteller om kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser. Oversikten viser at kommunen har hatt bra likviditet de siste årene, og det er ingen kjente forhold som vil påvirke denne utviklingen negativt. Kommunen har ikke hatt behov for å benytte seg av kassekreditt i 2018, og dette viser også at likviditeten er forholdsvis god.

Soliditeten kan forklare kommunens evne til å tåle tap og denne har vært ganske god og stabil de siste årene. Det er heller ikke noe som tyder på at denne vil endre seg i tiden framover.

Gjeldsutvikling

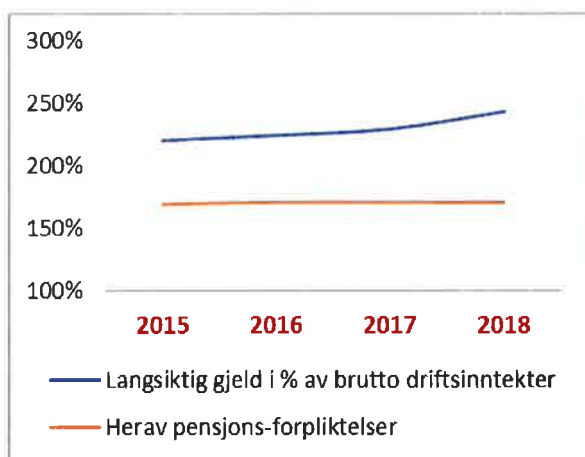
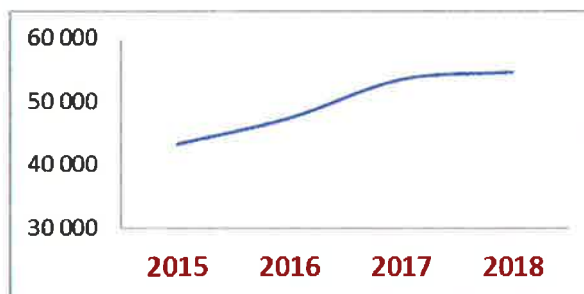
Gjeldsprosenten gir informasjon om soliditeten og kommunens evne til å tåle store tap. Anbefalt øvre grense er 75 %, og kommunen nærmer seg denne grensen i 2018.

Byggingen av det nye Hovlitunet startet opp på slutten av 2018, og dette prosjektet vil bli krevende for kommunens gjeldsutvikling i årene framover.

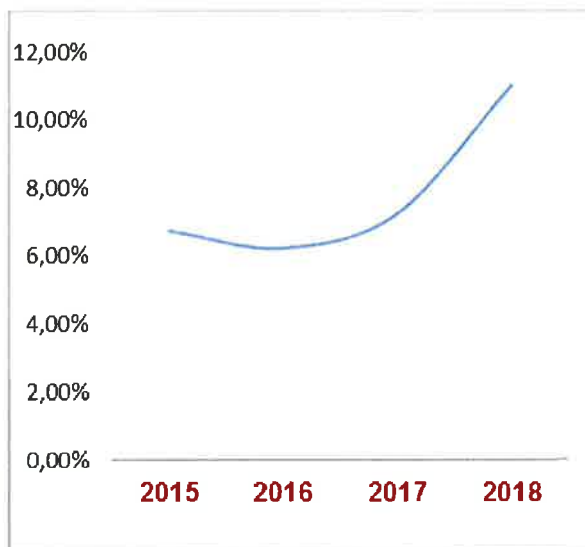
Netto lånegjeld i kroner pr innbygger

Kommunens netto lånegjeld pr. innbygger har hatt en stigende kurve de siste årene, på samme måten som forrige graf (gjeldsutvikling). Byggingen av Hovlitunet vil påvirke lånegjeld pr. innbygger ganske betydelig.

Langsiktig gjeld i prosent av driftsinntektene

I langsiktig gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert. Som grafen viser ligger pensjonsforpliktelsene i prosent av driftsinntektene på et stabilt nivå, men den øvrige langsiktige gjelden viser en marginal økning.

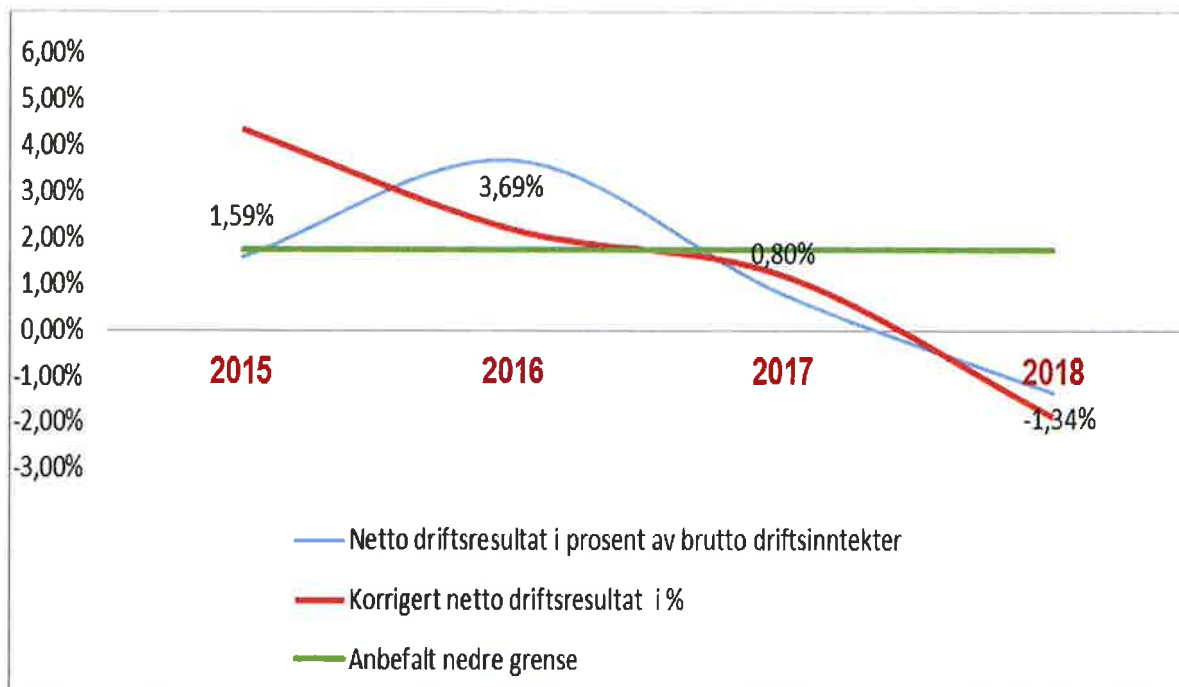

Egenfinansiering av investeringer

Kommunen har hatt liten grad av egenfinansiering på sine investeringer, mesteparten finansieres av lån. Det siste året har vi imidlertid hatt en økende grad av egenfinansiering, og det er blant annet tilskudd fra Husbanken til byggeprosjekter som er årsaken til dette.

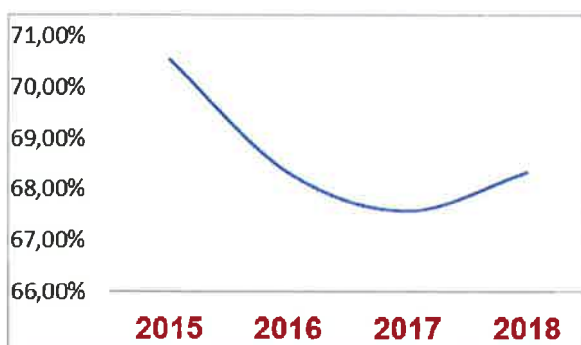

Netto driftsresultat

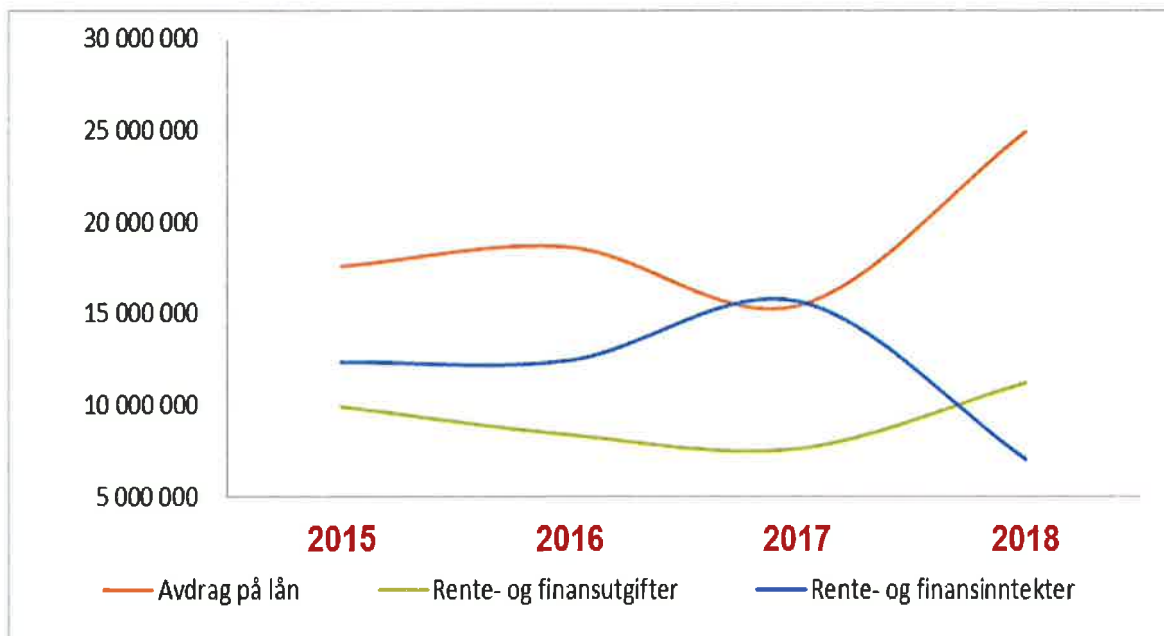
Som tabellen viser, er det relativt store forskjeller fra år til år i netto driftsresultat. Dette skyldes i stor grad premieavviket. Kommunens netto driftsresultat har imidlertid hatt en negativ utvikling de siste år, noe som i stor grad skyldes stort merforbruk i driftsområdene. Kommunens netto driftsresultat på -1,34% i 2018 er ikke tilfredsstillende.

2.2.2 Statlige styringssignaler og utvikling i rammetilskudd

Lønnsutgifter i prosent av totale driftsutgifter

Lønnsutgiftene står for en forholdsvis stor andel av de totale driftsutgiftene, blant annet på grunn av kommunens vertskommunerolle. I 2018 var lønnsutgiftenes andel av totale driftsutgifter 68%.

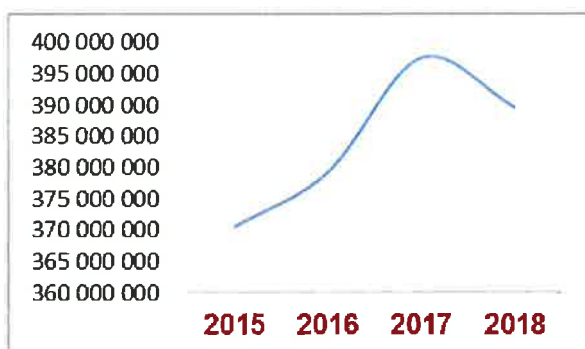
Renter og finans

Det er for tiden et lavt rentenivå. Dette påvirker renteutgiftene på positiv måte, men på grunn av økt lånegjeld har likevel utgiftene steget.

De store investeringene i de kommende år vil påvirke de årlige avdragene i stor grad, samtidig som dagens lave rentenivå må forventes øket om noen år. På den måten vil de totale rente- og avdragsutgiftene trolig øke betydelig, og derved utgjøre en større andel av kommunens driftsutgifter enn hva tilfellet er i dag.

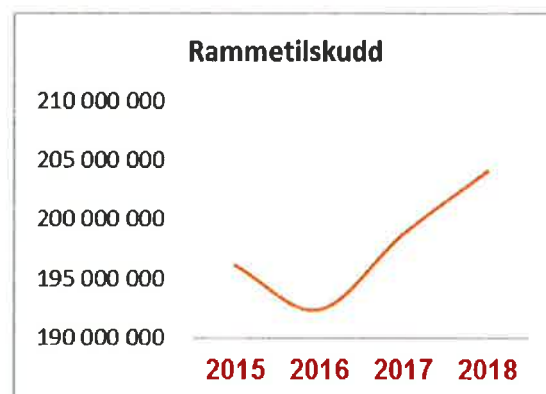
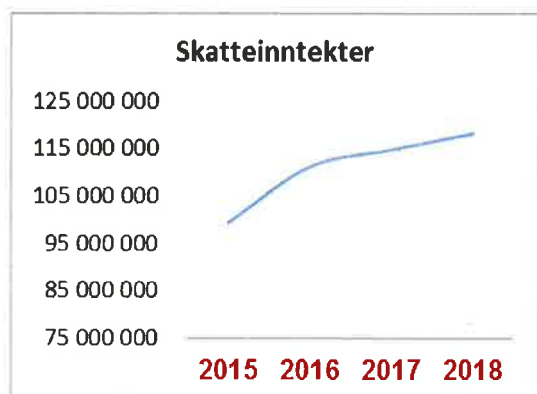
Nedgangen i renteinntekter skyldes negativ avkastning på langsiktige plasseringer i 2018.

Skatter, rammetilskudd og andre statlige overføringer

Inntektsutvikling

Endringene i frie inntekter varierer fra år til år, men har hatt en god økning fra 2015 til 2017. I 2018 fikk kommunen en nedgang i inntektene, som skyldes at tilskuddene til norskopplæring og integrering er bokført som inntekt i det aktuelle driftsområdet (ikke under statlige overføringer).

Kommunen har hatt en positiv utvikling på skatteinntekter og rammetilskudd de siste årene.

2.2.3 Forhold av betydning for økonomisk utvikling

Kommunen har siden *Ansvarsreformen* i 1991 vært vertskommune for de tidligere institusjonsboerne innenfor HVPU, og mottar årlig vertskommunetilskudd for å levere fullverdige tjenester til disse innbyggerne. Vertskommunetilskuddet var i 2018 på 65 mill. Etter hvert som vertskommunebrukerne faller fra vil vertskommunetilskuddet reduseres, og når siste bruker er borte vil tilskuddet falle bort.

Det er en stor utfordring for Søndre Land kommune å redusere sine driftsutgifter tilsvarende bortfallet av inntekter. En vesentlig årsak er at kommunen har hatt mange ansatte som har arbeidet innenfor vertskommunevirksomheten, og kommunen vil ha store pensjonsutgifter for disse tidligere ansatte i flere tiår framover.

Et annet forhold som vil påvirke kommunens økonomi framover er bygging av det nye **Hovlitunet**. Byggingen startet opp i slutten av 2018, og det planlagte investeringsbeløpet er på ca. 491 mill. Lånebehovet vil være tett opp mot 400 mill. fram til vi mottar tilskudd fra Husbanken på ca. 150 mill. når bygget er ferdigstilt. Dette vil i neste omgang bety årlige finansutgifter som vil bli vesentlig større enn dagens nivå.

Kommunens befolkningsutvikling er en tredje faktor som kan bli en økonomisk utfordring framover, med en redusert og stadig aldrende befolkning.

2.3. Årsregnskapet – vesentlige avvik mot budsjett

	Regnskap 2018	Budsjett inkl endr 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
OPPVEKST	101 238 508	90 258 203	12,2	10 980 305
HELSE, OMSORG OG VELFERD	180 059 872	180 648 810	-0,3	-588 938
LOKALSAMFUNN INKL STAB	67 679 086	60 559 541	11,8	7 119 545
Felles	8 955 604	3 169 522	182,6	5 786 082
Administrativ ledelse	8 882 287	8 220 952	8,0	661 335
Politisk ledelse	4 237 381	4 094 000	3,5	143 381
Sum ordinær drift	371 052 738	346 951 028	7,0	24 101 710
Premieavvik	-3 844 085	0	100,0	-3 844 085
Skatter og rammetilskudd	-389 433 509	-387 760 000	-0,4	-1 673 509
Renter og finans	28 534 676	40 808 972	-43,02	-12 274 296
TOTALT	6 309 820	0	0	6 309 820

Det er svært bekymringsfullt at selve driften har et så stort merforbruk. For uten *Helse, omsorg og velferd*, som hadde et mindreforbruk på nærmere 600.000 i 2018, går resten av driften med betydelig merforbruk. For detaljer henvises det til de respektive kommunalområders forklaringer til sin måloppnåelse.

Ansvarsområdet Fellesutgifter inneholder utgifter som er felles for hele organisasjonen, som lønnsoppgjør, pensjon, budsjettreserve til ikke planlagte tiltak og fellesutgifter det ikke er naturlig å fordele på kommunalområdene.

Ansvarsområdet for Fellesutgifter hadde et merforbruk i 2018 på ca 5,8 mill kroner. Det skyldes i hovedsak årets pensjonsavregning på 5,5 mill.

Administrativ ledelse	Regnskap 2018	Budsjett inkl endr 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
Fellesressurser	2 532 202	2 507 250	1,0	24 952
Rådmannsgruppa	6 350 085	5 713 702	11,6	636 383
SUM ADMINISTRATIV LEDELSE	8 882 287	8 220 952	8,0	661 335

Fellesressurser består av kommuneoverlege, samfunnsplanlegger og rådgivere, totalt 3,4 årsverk. Ledelse og felles er rådmann og 4 kommunalsjefer. Regnskapet for 2018 viser totalt et merforbruk på ca 0,7 mill kroner. Merforbruket skyldes pågående utviklings- og innovasjonsprosjekter hvor vi ikke fikk eksterne tilskudd som forventet.

Politisk ledelse	Regnskap 2018	Budsjett inkl endr 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
Kommunestyre	872 156	835 400	4,4	36 756
Formannskap	1 962 315	1 921 100	2,1	41 215
Kontrollutvalg	1 136 473	1 090 000	4,3	46 473
Råd og utvalg	252 147	247 500	1,9	4 647
Valg	14 290	0		14 290
SUM POLITISK LEDELSE	4 237 381	4 094 000	3,5	143 381

Utgiftene omfatter godtgjørelse til ordfører, fast godtgjørelse til varaordførere og formannskapsmedlemmene, ordinær møtegodtgjøring for kommunestyremedlemmene, formannskapsmedlemmene og alle andre medlemmer i politiske komiteer, utvalg og råd m.v. Videre omfatter budsjettområdet utgifter til kjøre- og diettgodtgjørelse, refusjon for tapt arbeidsfortjeneste, annonsering av møter i folkevalgte organer, politikernes deltakelse på kurs og konferanser, telefongodtgjøring m.v. Totalt sett er det et lite merforbruk for ansvarsområdet politisk ledelse.

Premieavvik

Årets premieavvik ble et positivt avvik på kr -12.237.027, men tilbakeføringen av fjorårets avsatte premieavvik på kr 8.392.941 ga et netto premieavvik på kr -3.844.085 i 2018.

Skatter og andre statlige overføringer

Skatteinntekten viste en økning på 2,1 mill i forhold til budsjett, og en økning på 3,4 mill i forhold til regnskap 2017.

Av de øvrige inntektene i dette området er det kun en marginal nedgang i forhold til budsjett.

Renter og finans

Renter og finans er vesentlig bedre enn budsjett. Den viktigste årsaken til avviket er imidlertid *strykninger* av fondsavsetninger på 10,2 mill og lavere renteutgifter på ca 5 mill.

Det var budsjettert med en avkastning av langsiktige plasseringer på 5,0 mill., men resultatet ble en negativ avkastning på ca. 0,25 mill.

Driftsresultat

Som tabellene under viser har kommunen i 2018 et brutto driftsresultat på -0,1 % og -1,34 % i netto driftsresultat, begge målt mot brutto driftsinntekter. Det er anbefalt et nivå på 1,75 % som nedre grense for netto driftsresultat, og resultatet i 2018 er langt fra tilfredsstillende. Årsaken til de svake driftsresultatene er betydelig merforbruk i driften. Dette er forklart under de respektive driftsområder. I tillegg ble det negativt resultat for avkastningen av langsiktige plasseringer, noe som forsterket det svake resultatet for netto driftsresultat.

Forskjellene mellom brutto og netto driftsresultat er at brutto driftsresultat viser resultatet for selve driften; d.v.s. før finansinntekter og -utgifter, mens disse er tatt med i netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat	Kr -558 156	-0,1 %
Netto driftsresultat	Kr -7 434 757	-1,34 %
Korrigert netto driftsresultat (ekskl netto premieavvik på pensjon og fondsbruk/-avsetninger bundne fond)	Kr -10 273 723	-1,86 %

Investeringsregnskapet

	Regnskap 2018	Budsjett inkl endr 2018	Budsjett oppr 2018
Sum Oppvekst	329 768	5 400 000	3 050 000
Sum Helse, omsorg og velferd	15 463 427	17 667 000	114 100 000
Sum Lokalsamfunn inkl stab	36 483 123	50 172 000	61 530 000
<i>Herav selvkost vann og avløp</i>	<i>5 244 286</i>	<i>11 100 000</i>	<i>12 000 000</i>
Byggelånsrenter	1 591 667	-	-
Sum investeringer i anleggsmidler	53 867 985	73 229 000	178 680 000
Andre investeringer	9 448 069	15 410 000	15 600 000
Finansiert av lånemidler	-43 532 849	-69 986 920	-155 045 000
Annen intern og ekstern finansiering	-19 783 205	-18 652 437	-39 235 000

Som tabellen viser ble de totale investeringene i anleggsmidler ca 19,3 mill lavere enn *revidert investeringsbudsjett* 2018. Dette skyldes at enkelte investeringsprosjekter ikke ble startet opp eller at framdriften gikk saktere enn forutsatt i 2018. I disse tilfellene blir prosjektene *rebudsjettert* i 2018:

- Trafikksikkerhetstiltak Fryal/SLUS var budsjettjustert til 4.950.000, men ble utgiftsført med kun 327.099. Dette skyldes at prosjektet ble vedtatt i kommunestyret i september 2018, med utvidet investeringsramme. Grunnet uklarheter mellom entreprenør og kommunen, ble det forsinket oppstart av prosjektet, som bidrar til at prosjektet i all hovedsak gjennomføres 1. halvår 2019.

- Hovlitunet var budsjettjustert til kr 9.525.000, men ble utgiftsført med kr 11.438.067. Dette er et stort prosjekt som går over flere år, og det er i praksis umulig å si helt sikkert når alle deler av investeringene skjer, men vi forsøker å stipulere etter beste evne. Prosjektets totalbudsjett og ferdigstillelse i h.h.t. kontrakt ligger fast.
- 6 omsorgsboliger i Breskebakke var budsjettert til kr 3.059.000, men ble utgiftsført med kr 783.301. Dette er et prosjekt som går over 3 år, med oppstart i 2018 og ferdigstillelse 1. februar 2020. Da vi budsjettjusterte pr 2. tertial i 2018, antok vi en raskere oppstart på tomte enn det som ble realiteten, men ferdigstillelsesdato i h.h.t. kontrakt ligger fast.
- 3 omsorgsboliger i Sørhågåvegen var budsjettert til kr 2.000.000, men ble utgiftsført med kr 514.323. Dette er et prosjekt som går over 2 år, med oppstart i 2018 og ferdigstillelse 1. november 2019. Da vi budsjettjusterte pr 2. tertial i 2018, antok vi en raskere oppstart på tomte enn det som ble realiteten, men ferdigstillelsesdato i h.h.t. kontrakt ligger fast.
- VVA-investeringer i Fluberg industriområde var budsjettert med kr 2.500.000, men ble utgiftsført med kr 500.543. Avviket skyldes at kostnadsberegningen ble vesentlig høyere enn estimert og prosjektet ble derfor utsatt.
- Renovering av ledningsnett Nordberg var budsjettert med kr 5.110.000, men ble utgiftsført med kr 3.822.362. Avviket skyldes en uavklart tvist om sluttoppgjør pr 31.12.2018.
- Næringsområdet var budsjettert med kr 1.000.000 uten at det ble utgiftsført noe. Avviket skyldes at kostnadsberegningen ble vesentlig høyere enn estimert og prosjektet ble derfor utsatt.
- Trafikksikkerhetstiltak Hov sentrum var budsjettert med kr 1.150.000, men ble utgiftsført med kun kr 52.935. Avviket skyldes at prosjektet var planlagt gjennomført i 2018, men pga mangelfull detaljplanlegging, er prosjektet utsatt til 2019.
- Gang- og sykkelsti Odnas ble budsjettert med kr 2.444.000, men ble utgiftsført med kr 694.260. Avviket skyldes at kommunen ikke hadde mottok fakturaer fra entreprenøren på alt utført arbeid pr 31.12.2018.

2.4. Internkontroll, etikk og arbeidsgiverpolitikk

2.4.1 Verdier, etiske retningslinjer og arbeidsgiverpolitikk

Etiske retningslinjer ble vedtatt i 2011 for alle ansatte og folkevalgte i Søndre Land kommune. I 2015 ble det vedtatt arbeidsgiverstrategi for Søndre Land kommune. Dette er et viktig styringsdokument som bygger på kommunens verdiplattform og har overordnede mål og ulike satsningsområder som skal følges. I 2016 ble de etiske retningslinjene og arbeidsgiverstrategien trykt opp i samsvar med ny visuell profil og delt ut til alle folkevalgte, ledere og medarbeidere i organisasjonen. De etiske retningslinjene og arbeidsgiverstrategien har også vært tema på ledersamlinger og på personalmøter i organisasjonen. Lederrollene og dens innhold, samt ansvarliggjøring/myndiggjøring av medarbeidere ble forsterket i 2012.

I 2018 startet man opp med stolte sammen samlinger hvor man skal innkalle alle ansatte i organisasjonen med en stillingsstørrelse over 20 %. Hensikten med samlingene er gjennomgang av etiske retningslinjer, arbeidsgiverstrategi, myndiggjøring av medarbeider og generell informasjon om viktige prosjekter og tiltak kommunen gjennomfører. Samlingene pågår inn i 2019 og er forventet ferdig til sommeren.

Det er inngått lederavtaler med alle avdelingsledere hvor etterlevelse av kommunens verdigrunnlag og ledelsesprinsipper er vektlagt. Lederavtalen blir revidert og inngått årlig og er en del av medarbeidersamtalene mellom rådmann og kommunalsjefer og mellom kommunalsjefer og avdelingsledere.

Personalpolitiske satsningsområder fremkommer i arbeidsgiverstrategien gjennom seks innsatsområder. Arbeidet med å konkretisere noen av disse satsningsområdene startet opp i 2016. Revidering av lønnspolitiske retningslinjer ble ferdig i 2018 og **revidering av personalhåndboka** pågår og er planlagt ferdig i 2019.

2.4.2 Overordnet intern kontroll og styring

Rådmannen skal ha betryggende internkontroll, jfr kommuneloven § 23. Dette ivaretas blant annet gjennom en tydelig intern organisering med klare ansvarsforhold og roller. Videre bidrar både politisk og administrativt delegeringsreglement til å tydeliggjøre ansvarsforholdene henholdsvis mellom politikk og administrasjon og internt i administrasjonen. Videre er lederavtalene et sentralt instrument i internkontrollen som regulerer kommunalsjefene og avdelingsledernes ansvar, fullmakter og hvilke mål som skal nås. Lederavtalene revideres årlig. For øvrig er sentrale dokumenter for betryggende interkontroll på plass.

Sentrale styringsdokumenter som kommuneplanens samfunnsdel, handlings- og økonomiplan samt virksomhetsplan tydeliggjør hvilke mål og resultater organisasjonen skal arbeide for å nå. Styringssystemet har målekart på overordnet nivå for organisasjonen, per kommunalområde og per avdeling. Oppfølging av hvorvidt organisasjonen når målene skjer formelt gjennom tertialrapportering og årsmelding. Videre oppfølging og kontroll av måloppnåelse gjennomføres i ledermøter. På bakgrunn av økonomisk status for kommunen har det vært månedlig rapportering av økonomisk status.

Kvalitetssystemet gir god systemunderstøttelse i arbeidet med internkontroll, gjennom å gi en god og enkel dokumentasjon av rutiner, sikre kontinuerlig forbedring, læring og avdekke sviktende kvalitet. Det ble i 2016 utarbeidet en oppfølgingsrutine som innebar at man i ledermøter og avdelingsmøter gjennomgår

registrerte og behandlede avvik/forbedringsforslag innenfor sitt ansvarsområde. Dette for å sikre bedre kontrolloppfølging.

Tilsyn innen fagområder og fra arbeidstilsynet bidrar også positivt til god kvalitetssikring og økt fokus på internkontroll i organisasjonen.

2.5. Likestilling og tiltak for å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling

2.5.1 Kjønnbalanse

Søndre Land kommune hadde pr 31.12.18 totalt 676 ansatte, fordelt på 141 menn og 535 kvinner. Det er en klar overvekt av kvinner innen de tradisjonelle kvinneyrker som skole, barnehage, helse og omsorg. Andelen menn er i overvekt innen teknisk drift og deler av bygg og vedlikehold. I rådmannsgruppa er det 20 % kvinneandel og på avdelingsledernivå 52 % kvinneandel.

	2018	2017	2016	2015
Antall besatte årsverk	497	504	490	489
Antall ansatte	676	717	668	691
Antall kvinner	535	568	535	544
Andel kvinner	79,14 %	79,2 %	80,1 %	78,7 %
Antall menn	141	149	133	147
Andel menn	20,86 %	20,8 %	19,9 %	21,3 %

Søndre Land kommune har i sin tilsettingsprosedyre nedfelt at begge kjønn ønskes representert på arbeidsplassene. Tilsetninger skjer etter kvalifikasjonsprinsippet, men det underrepresenterte kjønn foretrekkes når begge kjønn står likt i forhold til kvalifikasjoner. Det ligger en stor utfordring i å rekruttere kvalifiserte menn til helse og omsorgsykker og til arbeid i skole og barnehager. Det er selvsagt ønskelig å rekruttere tilsvarende med kvinner til de mer tekniske mannsdominerte yrkene.

2.5.2 Likelønn

Gjennomsnittslønn:

Kategori	Kvinner 2018	Menn 2018	Kvinner 2017	Menn 2017	Kvinner 2016	Menn 2016
Assistent	360 620	364 207	355 933	356 859	345 539	345 048
Fagarbeider og hjelpepleier	400 117	402 813	396 019	401 436	386 996	395 069
Høgskolegrupper (ekskl kap.5)	495 946	510 640	492 021	498 165	474 751	474 878
Avd.ledere (9451)	636 727	661 391	608 666	656 538	577 596	636 400

Lønnsnivået mellom menn og kvinner innen assistenter er tilnærmet lik. Det samme er tilfellet for fagarbeidere/hjelpepleiere. For høgskolegruppen er forskjellen litt større enn for de 2 første gruppene, og forskjellen har også økt litt i 2018. I forhold til avdelingsledergruppen har det gjennom flere år vært en stor forskjell i lønnsnivået, men forskjellene er betydelig redusert i årene 2017 og 2018.

Målsettingen er at forskjellene blir utlignet innen samme type oppgaver.

2.5.3 Stillingsstørrelser

Søndre Land kommune arbeider kontinuerlig med å tilrettelegge for utvidelse til større stillingsstørrelse og med fast tilsetting av vikarer, men det er fortsatt mange ansatte som går i deltidsstillinger av forskjellige årsaker.

	2018	2017	2016
Antall besatte deltidsstillinger (både faste og midlertidig ansatte)	372	420	537
Antall kvinner i deltidsstillinger	316	357	369 (449 stillinger)
Andel kvinner	84,95 %	85,7 %	84,4 %
Antall menn i deltidsstillinger*	56	63	68 (88 stillinger)
Andel menn	15,5 %	14,3 %	15,6 %

*13 brannkonstabler er medregnet.

Tabellen viser at andelen menn i deltidsstillinger har blitt redusert det siste året.

2.6 Politisk organisering

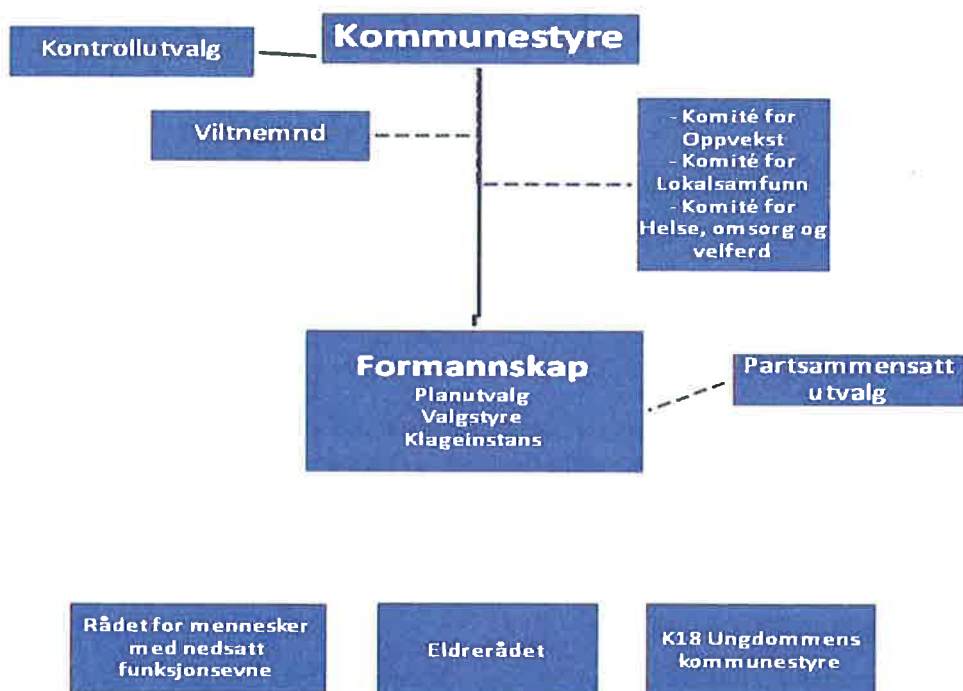
Foruten kommunestyret og formannskapet, består den politiske organiseringen av en komitémodell etter kommunelovens § 10 a hvor det er opprettet tre komiteer som utgår av kommunestyret. I tillegg til de ordinære folkevalgte organene etter kommunelovens bestemmelser, er det opprettet et partssammensatt utvalg bestående av formannskapet og de hovedtillitsvalgte, en særskilt viltnevd, samt lovpålagte organ etter særlovsbestemmelser som det kommunale eldrerådet, rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og arbeidsmiljøutvalg.

Etter kommunestyrevalget høsten 2015 er det følgende sammensetting i kommunestyret og formannskapet (tallene i parentes viser sammensettingen i forrige periode):

	Kommunestyret	Formannskapet
Arbeiderpartiet	10 (12)	3 (3)
Søndre Land Bygdeliste	4 (2)	1 (1)
Høyre	3 (3)	1 (1)
Fellesliste V, SP, KrF (2011)	- (5)	- (2)
Senterpartiet	3 (-)	1 (-)
Venstre	2 (-)	1 (-)
Sosialistisk Venstreparti	1 (2)	0 (0)
Fremskrittspartiet	0 (1)	0 (0)
Miljøpartiet De Grønne	1 (0)	0 (-)
Uavhengig	1 (0)	0
Sum representanter	25 (25)	7 (7)
Herav kvinner	7 (9)	2 (3)

Nedenfor er det en illustrasjon som viser politisk organisering. I tillegg er det flere råd og utvalg.

3. Oppfølging av kommuneplanens handlingsdel

Oppfølging av innsatsområdene

	Slik vil vi ha det	Delmål	Resultat 2018
SAMFUNN	1) Søndre Land skal være attraktiv for unge familier i etableringsfasen.	Antall nyfødte per år > 50 og nettoflytting > 0.	Antall nyfødte 47 Netto innflytting -10
	2) Folkehelsen skal bedres.	Tilrettelegge for de gode valg og livsmestring.	Prosjekt folkehelse 2025 er prioritert og konferanse er avholdt
	3) Kommunen skal ha et sterkere næringsliv.	Gi næringslivet et konkurransefortrinn.	Søndre Land Næringsforening er etablert og har nå cirka 20 medlemmer. Lokale bedrifter er målbedrifter hos Landsbyen NH, og det er gitt støtte til utviklingsprosjekter gjennom Regionalt næringsutviklingsfond. Næringsutvikling ses i et perspektiv der kommunens samfunnsdel og mål om å være en boattraktiv kommune er overordnet. Dette har bl.a. resultert i http://www.bolyst.land som ett av flere verktøy. Det er arbeidet med etablering av faglige og sosiale møteplasser; Boost Bar/ Bright Bar regionalt og det er tilrettelagt for 5 møtepunkter per måned lokalt som er lavterskeltilbud for næringslivet.
BRUKERE	4) Brukerne av kommunens tjenester skal være godt fornøyd.	Brukertilfredshet > 5 på en skala fra 1-6, innen barnehage, teknisk, kultur og helse, omsorg og velferd.	Siste innbyggerundersøkelse er fra 2017. Brukere av kommunens tjenester er mer fornøyd i 2017, enn i 2014, med 7 av 10 tjenester. Spesielt god utvikling har fritidstilbud til ungdom og servicetorget.
	5) Elevene skal ha et godt læringsresultat og en god skolehverdag.	Minst like gode resultater som landsgjennomsnittet i lesing, regning og engelsk på 5. trinn, grunnskolepoeng og elevtilfredshet 7 trinn.	Nasjonale prøver, 5 trinn: Landet: 50. Søndre Land: Lesing 52 , regning 52 , engelsk 49 Grunnskolepoeng: Landet 41,8. Søndre Land 39,8 Elevtilfredshet, trivsel, 7 trinn: Landet 4,3. Søndre Land 4,4
	6) Større andel av befolkningen med høyere utdanning.	Kommunen skal minst være på nivå med Oppland fylke når det gjelder andel med universitets- eller høy-skoleutdanning innen 2026.	Oppland: 25,9 % Søndre Land: 20,7 % Norge: 33,4 %

Slik vil vi ha det		Delmål	Resultat 2018
ANSATTE	7) I Søndre Land utvikler vi hverandre til gode og kvalitetsbevisste medarbeidere.	Medarbeidertilfredshet > 4,2* (på en skala fra 1-5) og jobbnærvær > 92,5.	Medarbeidertilfredshet: SLK 2017 = 4,2 Landet 2017 = 4,2 Jobbnærvær: 91,3 %
ØKONOMI	8) Kommunen skal forvalte sine ressurser på en god måte.	Netto driftsresultat på minimum 1,75 %. Pensjonsfondet skal være på 30 mill. innen 2026. Bufferfondet skal være på 10 % av kapitalen. Langsiktig kapital inflasjonsjusteres årlig. Netto lånegjeld skal ikke overstige 75 %. Disposisjonsfondene skal minimum utgjøre 5 % av brutto driftsinntekt (inkl mindre-/merforbruk i balansen)	Resultat på – 1,34 % i 2018. Avsetningen i 2018 ble strøket grunnet merforbruk i drift. Saldo pr 31.12.2018 er på 16,5 mill. Bufferfondet er innenfor stresstest 31.12.2018 Avsetningen i 2018 ble strøket grunnet merforbruk i drift. Netto lånegjeld på 72,7 % i 2018 Disposisjonsfondene er på 13,24 % i 2018

Samfunn

Planarbeid

Plan og utviklingsarbeid har vært høyt prioritert i 2018 og kun et fåtall planprosesser har blitt forskjøvet.

I 2018 ble følgende planer vedtatt:

- Hovedplan vann og avløp 2018-2028
- Reguleringsplan for Grevsjølia
- **Lønnspolitikk**

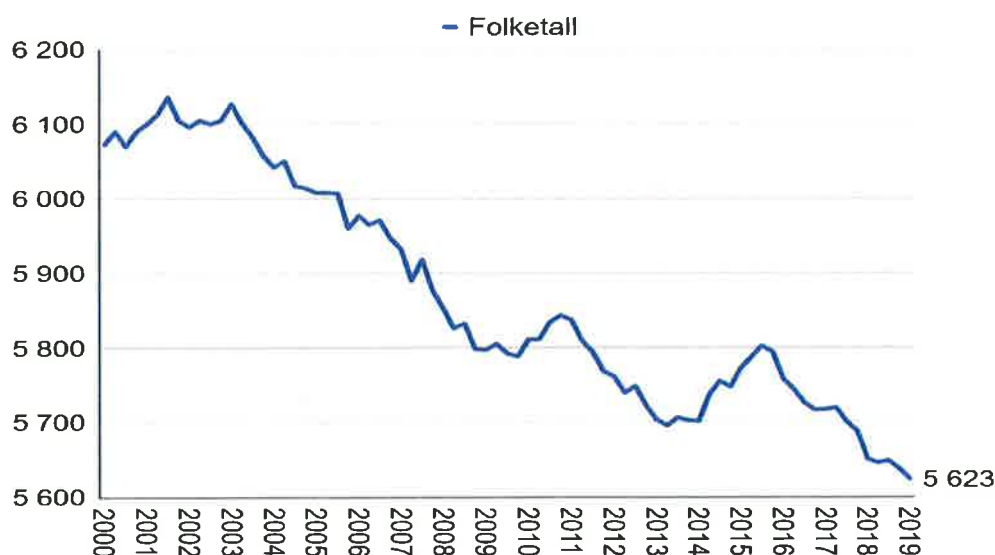
Følgende planarbeid er startet og pågår:

- Kartlegging og verdsetting av friluftsområder
- Kommunedelplan kulturminner og kulturmiljøer
- Klima og energiplan 2019-2028
- Kommunedelplan helse, omsorgs og velferd
- Reguleringsplan klinikken i Hov
- Reguleringsplan Grettejordet boligområde
- Reguleringsplan Klinkenbergtoppen boligområde
- Reguleringsplan Lille Odnes boligområde
- Reguleringsplan for parkeringsplass ved idrettsparken
- Områderegulering for kråkvika - fjordsbygda – breskebakke
- Reguleringsplan By skog og Ringstad hyttefelt
- Reguleringsplan Stende hyttefelt Trevatn
- Reguleringsplan for Hov biovarmeanlegg ifbm Hovlitunet

Demografi, arbeidsmarked, næringsliv

Befolkningsutvikling

Tabellen nedenfor viser utviklingen i folketallet i Søndre Land fra 2000 til og med 2018.

Tabell: Folketallet per 31.12. Kilde SSB

Befolkningsutviklingen har generelt vist en negativ trend fra 2000 til 2018 med unntak av noen perioder med innvandring. Nedgangen i 2018 ble på 27 innbyggere. Det blir meget viktig for kommunen å snu denne utviklingen.

Spesifisert befolkningsutvikling i Søndre Land de siste årene

	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Folketal pr 31.12.	5623	5650	5717	5 758	5 772	5 701
Fødte	47	51	46	55	60	48
Døde	64	60	64	76	72	80
Fødselsoverskudd	-17	-9	-18	-21	-12	-32
Innvandring	16	72	119	121	114	99
Utvandring	21	15	22	21	4	17
Nettoinnvandring	-5	57	97	100	110	82
Innflyttinger	267	232	240	299	265	277
Utflyttinger	272	345	361	391	292	332
Nettoinnflytting	-10	-113	-121	-92	-27	-55
Folketilvekst	-27	-67	-41	-14	71	-2

Tabell: Spesifisert utvikling i folketallet i Søndre Land kommune. Folketilveksten er regnet som differensen mellom folkemengde to påfølgende år, og stemmer ikke helt overens med summen av fødselsoverskudd og nettoinnflytting. Kilde SSB

Tabellen viser detaljene i befolkningsendringene pr år. Fødselsunderskuddet er noe høyere i 2018 enn i 2017. Samtidig er det betydelig nedgang i innvandringen, men færre utflyttinger.

Befolknings sammensetning

Befolkning pr 31.12.2018	Søndre Land	Landet	Oppland
0 år	0,84 %	1,04 %	0,82 %
1-5 år	4,93 %	5,64 %	4,78 %
6-12 år	6,78 %	8,50 %	7,67 %
13-15 år	3,34 %	3,54 %	3,44 %
16-19 år	4,78 %	4,84 %	4,95 %
20-44 år	26,43 %	33,41 %	29,00 %
45-66 år	33,40 %	27,91 %	30,40 %
67-79 år	14,21 %	10,88 %	13,58 %
80-89 år	4,37 %	3,40 %	4,37 %
90 år eller eldre	0,92 %	0,84 %	0,99 %

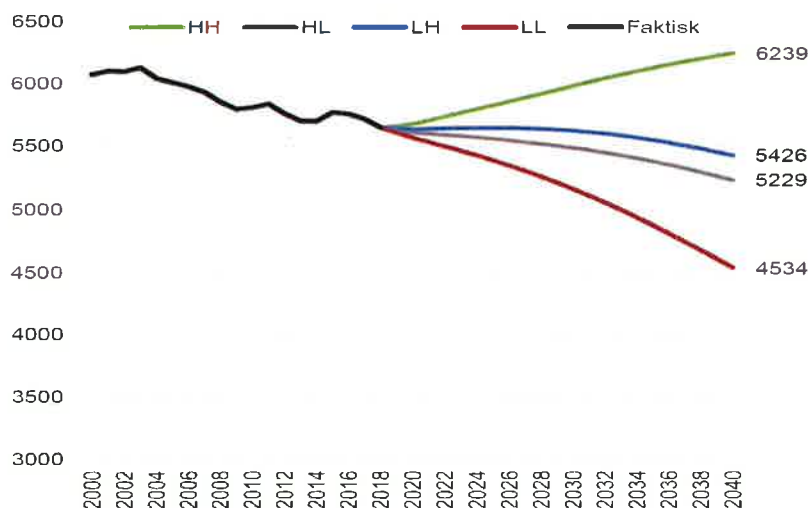
Tabell: Befolkningens alderssammensetning i S. Land sammenlignet med fylket og landet 2017. Kilde SSB

Befolknings sammensetningen gir et godt grunnlag for å planlegge behov av tjenester fremover. Tallen viser at Søndre Land har lavere andel av befolkningen i aldersgruppene 1-44 enn landet. For aldersgruppene 45 og eldre har Søndre Land høyere andel av befolkningen enn landet og Oppland.

Fremskrevet befolkningsutvikling

I figuren under viser vi ulike scenarier for utvikling i folketallet i Søndre Land kommune fram til 2040.

HH: Høy nasjonal vekst og høy attraktivitet i Søndre Land. Da vil folketallet øke til 6 239 i 2040.

HL: Høy nasjonal vekst og lav attraktivitet i Søndre Land. Da vil folketallet synke til 5 229 i 2040.

LH: Lav nasjonal vekst og høy attraktivitet i Søndre Land. Da vil folketallet synke til 5 426 i 2040.

LL: Lav nasjonal vekst og lav attraktivitet i Søndre Land. Da vil folketallet synke til 4 534 i 2040.

Graf: 4 scenarier for befolkningsutvikling i Søndre Land. Kilde Telemarksforskning

Fremskrevet befolkningsutvikling viser en betydelig negativ utvikling med unntak av alternativet med høy nasjonal vekst og høy attraktivitet i Søndre Land. Dette alternativet virker å være lite sannsynlig. I tillegg viser fremskrevet aldersfordeling en nedgang i andel unge og de i yrkesaktiv alder, samtidig viser framskrivningen en kraftig økning i andel eldre.

Syssetning, næringsliv og arbeidsliv

Syssetning og arbeidsliv i prosent

	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Søndre Land	62,1	60,6	59,6	60,0	60,0	60,4
Gjøvik	64,6	63,6	63,8	64,4	66,0	65,7
Østre Toten	65,9	65,4	65,2	64,9	66,2	66,9
Vestre Toten	65,3	64,4	63,8	64,7	65,6	64,8
Nordre Land	64,8	63,4	63,6	64,3	64,3	64,8
Oppland	66,8	65,7	65,4	66	67,4	67,5
Landet	67,0	66,0	65,6	66,1	68,5	68,6

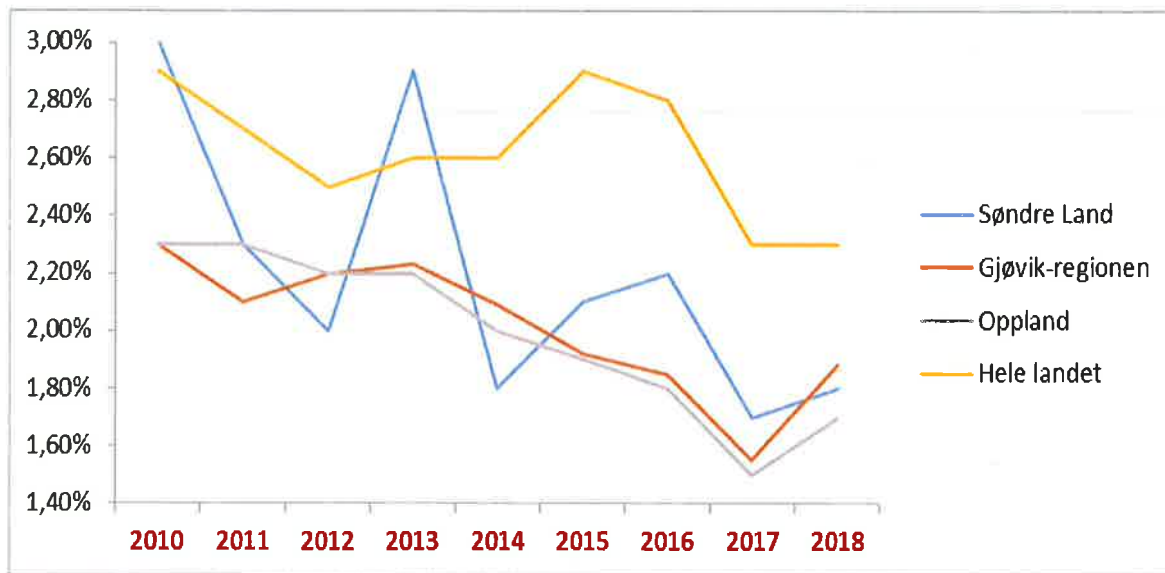
Tabell 06445: Andel sysselsatte i befolkningen pr. 4. kvartal foregående år (prosent)

Søndre Land kommune har den laveste andelen sysselsatte i prosent av befolkningen sammenliknet med kommuner i Gjøvikregionen, Oppland og landet som helhet. Årsaken er at Søndre Land har flere med

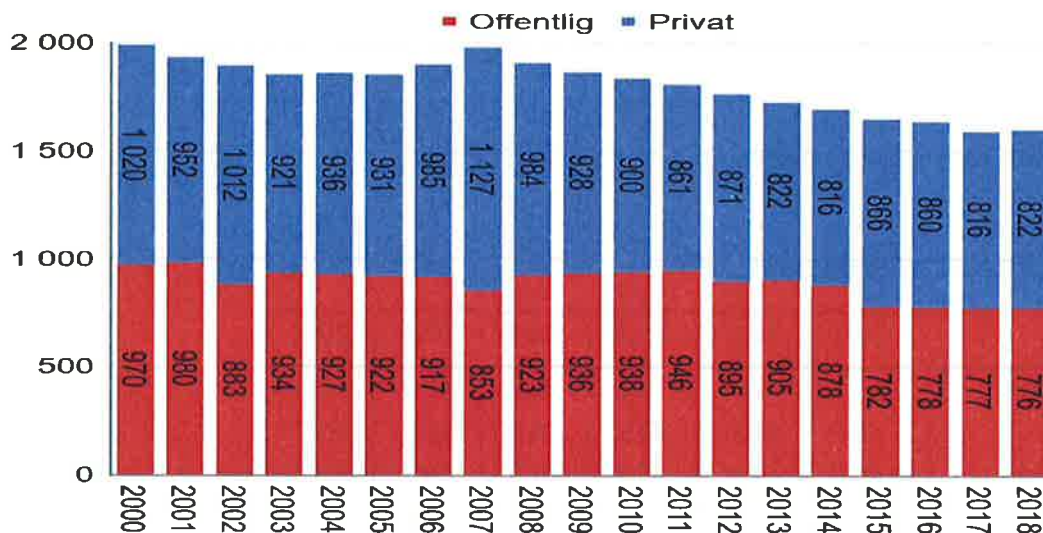
uførepensjon, nedsatt arbeidsevne og personer som går på arbeidsavklaringspenger enn ellers i regionen, i Oppland og i landet som helhet. Andelen sysselsatte har økt fra 2016, etter å ha vist en negativ trend.

Arbeidsledighet og næringsliv i prosent

Tabell: Registrerte arbeidsledige. Kilde SSB

Arbeidsledigheten i Søndre Land er for tiden relativt lav, men har en liten økning det siste året. Søndre Land har dog litt høyere arbeidsledighet sammenlignet med Oppland. På landsbasis er arbeidsledigheten vesentlig høyere enn i Oppland, Gjøvikregionen og Søndre Land.

Antall arbeidsplasser i Søndre Land. Kilde: Telemarksforskning

Generelt har det blitt færre arbeidsplasser i Søndre Land. I snitt har det blitt 31 færre arbeidsplasser årlig i de ti siste årene. Herav 15 innen offentlige arbeidsplasser og 16 innen lokal næringsvirksomhet. Omtrent halvparten av arbeidsstyrken i Søndre Land har sin arbeidsplass i en annen kommune.

Folkehelse

Kommunens Folkehelseoversikt 2017 er en skriftlig oversikt over hvordan helsetilstanden, i utvidet forstand, fordeler seg i befolkningen og den gir en god oversikt over de positive og negative faktorer som virker inn på folkehelsen. Intensjonen med Folkehelseoversikten er å bidra til å dokumentere anbefalinger og prioriteringer med hensyn til hvordan Søndre Land kan utvikle seg til å bli en enda bedre kommune å leve i. Kommunens folkehelseoversikt er planlagt revidert i 2019.

Oversiktene fra 2017 påpeker tre hovedutfordringer i Søndre Land:

- Kosthold og fysisk aktivitet
Nasjonale tall, og internasjonale anbefalinger peker på feil kosthold og inaktivitet som de viktigste årsaker til en rekke sykdommer; hjerte- og karsykdom, lungesykdom, muskel- og skjelett lidelser og en rekke kreft former. Det er ikke ting som tyder på at situasjonen og utfordringsbildet i Søndre Land skiller seg ut i fra våre nabokommuner eller nasjonen for øvrig.
- Mental helse
Mental helse er ingen diagnose. Det er et uttrykk for menneskers evne til å møte, tåle og mestre fysiske, psykiske og sosiale belastninger. Uttrykk som tåleevne og reparasjonsevne retter fokus på forhold som kan forhindre utvikling av funksjonsødeleggende psykisk sykdom. Mental helse påvirkes positivt i betydelig grad av opplevelsen av å ha en meningsfylt tilværelse, sosial tilhørighet og mestring i eget liv. Man finner mangler av en eller flere av disse elementer hos mange unge som sliter med selvbildet og som tidlig havner i et selvforsterkende utenforskap.
- Foreldrekompentanse
Gran kommune kom, i sitt arbeid med å lage folkehelseoversikter, til at foreldrekompentanse var en avgjørende faktor i mange funn i sitt utfordringsbilde. Vi ser det samme også i Søndre Land. Man kan spore mange av dagens individuelle og samfunnsmessig utfordringer til forhold som oppstod allerede i tidlige barneår. Styrking av foreldrekompentanse i alle faser, gjennom kunnskap, støtte og veiledning og ikke minst til utvikling av mestringstro vet vi kan bidra til at barn utvikler seg positivt både fysisk, mentalt og sosialt. Med det gis barn et best mulig utgangspunkt når de skal ta sine egne valg.

Folkehelseinstituttet utarbeider på bakgrunn av statistiske data folkehelseprofiler for alle kommuner. Profilen viser, som folkehelseoversikten, generelt at Søndre Land står overfor de samme folkehelseutfordringer som samfunnet ellers med blant annet høy forekomst av livstilsrelaterte sykdommer. Folkehelseprofilen viser at kommunen skiller seg negativ ut på spesielt følgende områder:

- Høy andel uføre i aldersgruppen 18-44 år
- Lavt utdanningsnivå målt i aldersgruppen 30-39 år. Det bemerkes at mange som tar utdanning i kommunen flytter ut for å ta utdanning og for å få arbeid og bor dermed ikke i kommunen når de er i aldersgruppen 30-39 år.
- Lav levealder, spesielt for kvinner
- 123,1 brukere av legemidler for psykiske lidelser per 1000 innbyggere 0 – 74 år

Prosjektet Folkehelse Søndre Land 2025 kom for alvor i gang i 2017. I dette prosjektet tar man tak i noen av de grunnleggende samfunnsutfordringene i kommunen, ikke minst den høye andelen unge som har livsoppholdsytelser fra NAV som primær inntektskilde. I 2018 ble det etablert flere tiltak for å redusere utenforskap og skape bedre livskvalitet for enkeltpersoner.

På skolene er FYSAK aktivitetene videreutviklet i 2018 og kommunen avholdt Folkehelsekonferanse i 2018. Videre fremheves arbeidet med å utarbeide tiltakskort for FYSAK.

Brukere

Brukertilfredshet

Det ble ikke gjennomført ny innbyggerundersøkelse i 2018. Nedenfor gjengis resultatene fra Innbyggerundersøkelsen som ble gjennomført i perioden januar/februar 2017 og omfattet 1000 tilfeldig utvalgte innbyggere over 18 år. Svarprosent var på 28 %.

Undersøkelsen har en feilmargin på +/- 0,3. (1000 personer i populasjonen, 282 svar, svarskala fra 1-6 og 95 % konfidensnivå). Det betyr at hvis gjennomsnittet av svarene for et spørsmål i undersøkelsen er 4,5, så kan man med 95 % sannsynlighet si at gjennomsnittet av svarene fra alle innbyggere på samme spørsmål vil ligge i området 4,2-4,8.

Som sammenligningsgrunnlag brukes resultatene fra undersøkelsen i 2014 og de kommunene i landet som har gjennomført den samme undersøkelsen i 2017.

Sammendrag

Søndre Land kommer litt dårligere ut enn landet på gjennomsnittlig fornøydhet, men det er en klar fremgang siden 2014. Oppfatningen av kommunens omdømme er noe dårligere enn opplevd tilfredshet, men omdømmegapet er betydelig mindre enn i 2014.

Innbyggerne er mindre fornøyd enn landssnittet med 12 av 19 temaer, men avvikene er små og den positive utviklingen siden 2014 er betydelig. I 2014 var avviket fra landsgjennomsnittet negativt for alle de 19 temaene. Kun temaet "Miljø i kommunen" kommer dårligere ut i 2017 enn i 2014, de andre 18 temaene har positiv utvikling.

Størst fremgang siden 2014 er det innen temaene:

- Næring og arbeid (0,7)
- Transport og tilgjengelighet (0,7)
- Tjenester – inntrykk (ikke bruker siste 12 måneder) (0,6)
- Møte med din kommune (0,6)
- Klima og energi (0,5)
- Utbygging og utvikling (0,5)
- Bomiljø og senterfunksjoner (0,4)
- Kultur og idrett (0,4)
- Tillit (0,4)

De tema Søndre Land scorer dårligst på i forholdet til landet er:

- Næring og arbeid (-0,4)
- Servicetilbud (-0,4)
- Helhetsvurdering/omdømme (-0,4)

Brukere av kommunens tjenester er mer fornøyd i 2017, enn i 2014, med 7 av 10 tjenester. Spesielt god utvikling har fritidstilbud til ungdom og servicetorget. Barnehagetjenesten, hjemmehjelpstjenesten og hjemmesykepleien får samme score i 2017 som i 2014.

Det ble ikke foretatt noen brukerundersøkelse i 2018. Generelt er målsettingen å gjennomføre brukerundersøkelser annet hvert år, dvs. de årene hvor det ikke gjennomføres medarbeiderundersøkelse.

Læringsresultater

For nasjonale prøver er landsgjennomsnittet 50. Resultatet i Søndre Land på 5. trinn lå i 2018 under gjennomsnittet i engelsk og over gjennomsnittet i lesing og regning. På 8. trinn ligger resultatet over gjennomsnittet i engelsk og lesing, og under snittet i regning.

Avgangskullet våren 2018 ved Søndre Land ungdomsskole hadde i gjennomsnitt 39,8 grunnskolepoeng (gjennomsnitt av standpunkt og eksamenskarakterer multiplisert med 10). Landsgjennomsnittet lå på 41,8 grunnskolepoeng.

I elevundersøkelsen var elevtilfredsheten for 7. trinn i Søndre Land 4,3, mens landsnittet er 4,4 (på en skala fra 1-6).

Andel av befolkningen med høyere utdanning

Søndre Land har betydelig lavere andel av befolkningen med høyere utdanning enn landsgjennomsnittet. Landsgjennomsnittet er 33,4 % mens Søndre Land har 20,7 %. Økningen siste år i Søndre Land var 0,4 %, og i landet 0,5 %.

Ansatte

Medarbeidertilfredshet

Det ble ikke gjennomført ny medarbeiderundersøkelse i 2018. Nedenfor gjengis resultatene fra medarbeiderundersøkelsen som ble gjennomført i 2017.

730 medarbeidere fikk undersøkelsen og svarprosenten var på 70 %, til sammenligning hadde undersøkelsen i 2015 en svarprosent på 57 %.

Oversikten viser resultatet per faktor for landet, kommunen samlet, per kommunalområde og en beskrivelse av hva faktoren måler. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Generelt viser undersøkelsen at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med snittet i landet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

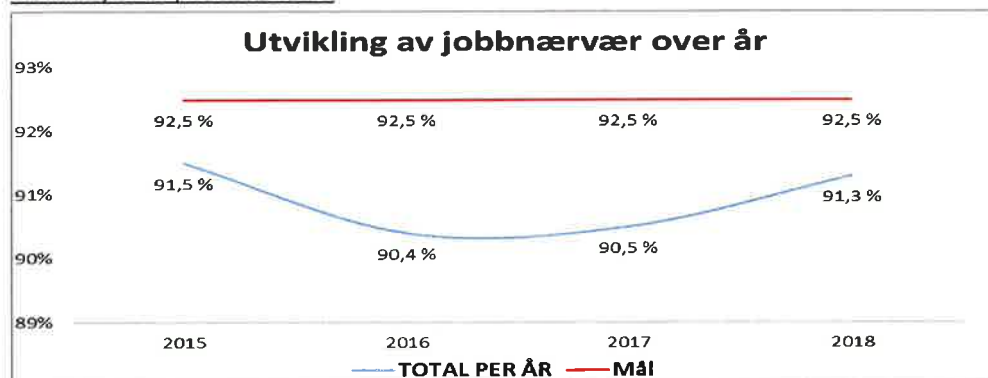
Faktornavn	Landet	Søndre Land	HOV	Oppvekst	Lok.stab	Beskrivelse
Indre motivasjon	4,3	4,2	4,1	4,4	4,3	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende.
Mestrings-tro	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
Autonomi	4,3	4,3	4,1	4,4	4,5	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
Bruk av kompetanse	4,3	4,2	4,1	4,3	4,3	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
Mestrings-orientert ledelse	4,0	3,9	3,7	4,1	4,1	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
Rolleklarhet	4,2	4,3	4,3	4,2	4,5	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.
Relevant kompetanse utvikling	3,8	3,6	3,6	3,5	3,8	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
Fleksibilitetsvilje	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
Mestrings-klima	4,1	4,1	4,0	4,2	4,1	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
Prososial motivasjon	4,7	4,7	4,7	4,7	4,6	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

Jobbnærvær

Utviklingen av jobbnærværet

	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Totalt SLK	91,3 %	90,5 %	90,4 %	91,49 %	91,40 %	91,84 %
Herunder egenmeldt fravær	0,9%	1,1 %	1,00 %	1,13 %	1,07 %	1,15 %

Det totale jobbnærværet i Søndre Land kommune ble på 91,3 %. Det er en bedring siden 2017, men under målsettingen på 92,5 %. Det har vært arbeidet systematisk med jobbnærvær i 2018, hvor spesielt gjennomføring av NED-samlinger fremheves. Det er derfor gledelig at jobbnærværet har vist en positiv utvikling. For ytterligere vurderinger av jobbnærværet henvises det til kapitlene for de respektive kommunalområdene.

Økonomi

Netto driftsresultat

	Beløp	Prosent
Netto driftsresultat	-7 434 756	-1,34
Netto driftsresultat korrigert for netto premieavvik på pensjon og for bruk av - og avsetning til bundne fond	-10 273 723	-1,86

Kommunens målsetting og nasjonal anbefaling er at netto driftsresultat minimum skal være 1,75 % og resultatet på -1,34 % er derfor ikke tilfredsstillende.

Avsetning til inflasjons- og bufferfond

Det ble i samsvar med budsjettet avsatt kr. 5,0 mill til inflasjonsfond. Et merforbruk i driften førte imidlertid til at avsetningen i 2018 ble strøket, slik at netto avsetning ble null.

I kommunens økonomi- og finansreglement er kravet at bufferkapital skal være minimum på samme nivå som stresstesten (risikoberegning) i de samlede langsiktige plasseringene. Beregningen viste at bufferkapitalen på 18,4 mill. var tilstrekkelig.

Avsetning til pensjonsfond

Det ble i samsvar med budsjettet avsatt kr. 5,0 mill til pensjonsfond. Et merforbruk i driften førte imidlertid til at avsetningen i 2018 ble strøket, slik at netto avsetning ble null.

4. Kommunalområde oppvekst

4.1 Måloppnåelse overordnet

Kommunalområdet Oppvekst				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk pr 31.12.	153,0	156,1	147,3	138,2
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	92,1	91,2	93,1
Økonomisk resultat (i %)	100	112,1	110,4	97

	Regnskap 2018	Budsjett (endelig) 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
Fryal skole og SFO	21 783 717	19 418 503	12	2 365 214
Odnnes skole & SFO	10 038 475	9 593 334	5	445 141
Vestsida oppv.senter	3 300 788	4 891 536	-33	-1 590 747
S.L. ungdomsskole	20 446 508	18 128 424	13	2 318 085
Flyktning-, spes.ped- og PP-tjeneste (FSPPT)	1 771 732	549 025	322	1 222 707
Hov barnehage	6 090 303	5 898 701	3	191 603
Grettegutua barnehage	9 045 325	9 289 637	-3	-244 311
Svingen barnehage	9 492 181	9 684 208	-2	-192 026
Trevatn barnehage	2 373 089	1 751 658	35	621 432
Fluberg barnehage	1 320 553	0	100	1 320 554
Fellesressurser	15 575 831	11 053 177	41	4 522 654
SUM OPPVEKST	101 238 507	90 258 203	12	10 980 305

Økonomisk resultat:

Kommunalområdet hadde et samlet merforbruk i 2018 på 10,9 millioner. Grunnskolenes andel av merforbruket utgjør ca. kr. 3,5 millioner. Overforbruket skyldes i hovedsak at skolene ikke har vært i stand til raskt nok å tilpasse aktiviteten til reduksjonen i budsjettrammen for 2018. Forutsetningen om at fast tilsatte ikke skulle sies opp, og at lærernormen skulle oppfylles er to av grunnene til at reduksjonen i årsverk ikke har vært større. Nedleggelsen av Vestsida oppvekstsenter medførte et mindreforbruk for denne avdelingen på ca. kr. 1,6 millioner. Utgiftene til skoleplasser ved Bjonerua skole er regnskapsført på fellesansvaret for grunnskole (se omtale nedenfor). Disse utgiftene beløp seg til ca. kr. 450 000.

Når det gjelder barnehagene har Grettegutua barnehage og Svingen barnehage et lite mindreforbruk. Hov barnehage og Trevatn barnehage har begge et merforbruk som er knyttet til vedtak om spesialpedagogisk hjelp utover budsjettrammen. Fluberg barnehage ble etablert som et nytt tilbud fra august 2018. Barnehagen ble ikke tilført noe budsjett. Utgiftene knyttet til dette tilbudet beløp seg til i overkant av 1,3 millioner. Noe av disse utgiftene er knyttet til vedtak om spesialpedagogisk hjelp.

Avdelingen for flyktninger, voksenopplæring, spesialpedagogiske tjenester og PPT har et merforbruk sammenlignet med budsjettet kr. 1 200 000.-. Det skyldes at området flyktninger og integrering er budsjettert med en netto merinntekt som er høyere enn den faktiske regnskapsførte nettoinntekten knyttet til dette budsjettansvaret. Den ordinære voksenopplæringen, spesialpedagogiske tjenester og PTT har et mindreforbruk sammenlignet med budsjettet.

Nedenfor følger en oversikt over utgifter og inntekter knyttet til arbeidet med integrering og opplæring av flyktninger i 2018 (flyktningregnskap)

<i>Utgifter</i>	<i>Regnskap</i>	<i>budsjett</i>
Lønn og sosiale utgifter egne ansatte	3 155 000.-	3 023 000.-
Lønn til deltakere i introduksjonsprogrammet	4 623 000.-	3 500 000.-
Varer og tjenester	309 000.-	56 000.-
Kjøp av tjenester fra private (Sølve)	3 928 000.-	2 900 000.-
SUM Utgifter	12 015 000.-	9 479 000.-
<i>Inntekter</i>		
Statlig introduksjonstilskudd	- 10 988 000.-	- 11 000 000.-
Andre statstilskudd flyktninger og asylsøkere	- 315 000.-	0.-
Tilskudd og refusjon norskopplæring og grunnskole	- 1 976 000.-	- 2 835 000.-
Refusjon sykepenger	- 627 000.-	0.-
Finansinntekter	- 875 000.-	0.-
SUM inntekter	- 14 781 000.-	- 13 835 000.-
Resultat	- 2 776 000.-	- 4 356 000.-

Fellesressurser under oppvekst har et merforbruk på ca. kr. 4,5 millioner.

Blant faktorene som har bidratt til merforbruket kan nevnes:

Merutgifter gjesteelever i andre kommuner	kr 1 000 000.-
Merutgifter spesialundervisning Land Montessoriskole	kr 740 000.-
Kjøp av barnehageplasser og spesialpedagogisk hjelp i andre kommuner	kr 1 340 000.-
Økt driftstilskudd til private barnehager	kr 750 000.-
Merutgifter skoleskyss	kr 470 000.-
IKT – lisenser	Kr 150 000.-

Satsningsområder:

I kommuneplanens samfunnsdel er det angitt følgende overordnede mål for kommunalområde oppvekst:

- Etablere et helhetlig kvalitetssystem for skole og barnehage og fortsatt sikre at elevenes skoleresultater ligger minst på landsgjennomsnittet.
- Redusere andelen elever som scorer under kritiske grense på kartleggingsprøver og ligger på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver (dvs. nivå 1 for 5. trinn og nivå 1 og 2 på 8. trinn), og ha et godt skolemiljø.
- minst 75 % av de som går ut av ungdomsskolen skal ha fullført videregående skole med bestått i alle fag innen fem år etter avsluttet ungdomsskole.

Kvalitetssystemet for grunnskolen forelå i form av et høringsutkast i desember 2018.

Følgende tabell viser resultatene på nasjonale prøver på 5. og 8. trinn og gjennomsnittlig grunnskolepoeng¹ for avgangselevne på 10. trinn (Kilde: Udir - Skoleporten).

	Engelsk	Lesing	Regning	Grunnskolepoeng
5. trinn	49	52	52	
8. trinn	52	51	49	
10. trinn				39,8

For nasjonale prøver er landsgjennomsnittet 50. Resultatet i Søndre Land på 5. trinn lå i 2018 under gjennomsnittet i engelsk og over gjennomsnittet i lesing og regning. På 8. trinn lå resultatet over gjennomsnittet i engelsk og lesing, og under snittet i regning.

Avgangskullet våren 2018 ved Søndre Land ungdomsskole hadde i gjennomsnitt 39,8 grunnskolepoeng. Landsgjennomsnittet lå på 41,8 grunnskolepoeng.

For ytterligere informasjon om skoleresultater vises til tilstandsrapporten som legges for kommunestyret før sommeren.

¹ Grunnskolepoeng er gjennomsnittet av alle standpunkt- og eksamenskarakterer multiplisert med 10

4.2 Måloppnåelse avdelingsvis

Barnehagene

Nøkkeltall på årsverk er basert på antallet ved utgangen av det aktuelle kalenderår.

Hov barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	12,7	11,8	8,8	8,0
Antall heltidsplasser	60	56,2	51,7	40,6
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,4	-
Nærvær (i %)	92,5	88,0	85,0	84,3
Økonomisk resultat (i %)	100	103,2	107,6	97

Grettegutua barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	19,0	17,4	14,8	13,8
Antall heltidsplasser	90,6	83,4	75,0	75,9
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	89,4	87,7	86,6
Økonomisk resultat (i %)	100	97,3	118,1	110

Trevatn barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	4,0	4,0	4,0	3,4
Antall heltidsplasser	15	13	14,8	11,8
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	90,1	74,1	90,6
Økonomisk resultat (i %)	100	135,5	124,6	110

Svingen barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	20,2	16,8	13,8	13,8
Antall heltidsplasser	85,7	92	75,4	74,4
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-			-
Medarbeidertilfredshet	-		4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	90,5	87,1	88,2
Økonomisk resultat (i %)	100	98,0	104	90,8

Fluberg barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	5,7			
Antall heltidsplasser	22,8			
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)	92,5	96,1		
Økonomisk resultat (i %)				

Vestsida barnehage				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	3,1			
Antall heltidsplasser barnehage	6			
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)		98,8		
Økonomisk resultat (i %)				

Jobbnærvær:

Barnehagene har en positiv utvikling i jobbnærværet. Fluberg barnehage og Vestsida barnehage har begge høyere nærvær enn kommunens mål på 92,5. De andre barnehagene nådde ikke nærværs målet i 2018

Satsningsområder:

Det overordnede målet for barnehagetjenesten er full barnehagedekning, og et barnehagetilbud med god og dokumentert kvalitet innenfor vedtatte rammer.

Antall barnehageplasser økte fra 2017 til 2018.

Utviklingsarbeidet i barnehagene i Søndre Land skjer med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategien 2018-22. Fra Utdanningsdirektoratet er det understreket at denne strategien skal støtte implementeringen av den nye rammeplanen for barnehagene (vedtatt 2017).

På bakgrunn av de sentrale føringene har kommunene i Gjøvik-regionen jobbet fram en regional kompetansesatsing for private og kommunale barnehager. Hovedtemaet for denne regionale satsningen er barnehagebaserte tiltak som skal utvikle barnehagene som en lærende organisasjon.

I Søndre Land følges dette opp gjennom å bygge videre på de senere års satsingsområde «Barns trivsel». Det betyr at voksnes relasjonskompetanse i møte med barn, og kunnskap om barnets tilknytning fortsatt står sentralt i utviklingsarbeidet.

For å styrke personalets kompetanse ytterligere innenfor dette området har Søndre Land kommune inngått en avtale med firmaet Tilknytningspsykologene om kompetanseutvikling for ansatte i barnehage, skole og SFO i Circle of Security (COS-P) /Trygghetssirkelen. Bakgrunnen for dette prosjektet er kunnskapen om betydningen av relasjonen mellom barn og voksne for det enkeltes barns utvikling. Metoden har blitt tilbudt som foreldrekurs i Søndre Land siden vår 2017. Foreldrekurs og undervisning av ansatte som jobber med barn og ungdom er svært utbredt og anerkjent både nasjonalt og internasjonalt.

I tillegg videreføres utviklingsarbeidet «Strukturert begrepslæring» som gjennomføres med alle 5-åringene i kommunen. Målet med denne satsningen er å jobbe systematisk med rammeplanens krav om tidlig og god språkstimulering.

Grunnskolen

Nøkkeltall på årsverk er basert på antall ved utgangen av det aktuelle kalenderåret.

Fryal skole og SFO				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	30,6	34,4	36,4	36,2
Antall elever	234	229	252	261
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Elevenes trivsel	4,7	4,2	4,4	4,0
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	92,6	93,7	94,2
Økonomisk resultat (i %)	100	112,1	105,1	101,1

Odnes skole				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	18,3	19,3	17,9	17,2
Antall elever	109	118	121	118
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Elevenes trivsel	4,7	4,8	4,2	4,5
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,4	-
Nærvær (i %)	94,0	94,7	94,2	95,4
Økonomisk resultat (i %)	100	104,6	110,5	103

Søndre Land ungdomsskole				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	29,7	32,9	32,9	31,8
Antall elever	190	183	215	233
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Elevenes trivsel	4,4	4,3	4,1	4,4
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	95,0	95,3	97,4	97,5
Økonomisk resultat (i %)	100	112,7	103	97

Flyktning-, spes.ped- og PP-tjeneste (FSPPT)				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	8,7	10,5	-	-
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	3,5	-
Nærvær (i %)	92,5	74,6	85,2	-
Økonomisk resultat (i %)	100	322,5	114,4	-

Jobbnærvær:

For grunnskolene oppfylles stort sett målet om jobbnærvær. Avdeling FSPPT hadde i 2018 et nærvær betydelig under målsettingen.

Utviklingsarbeid

Fagfornyelsen i grunnskolen og implementering av ny overordnet del av læreplanen er viktige elementer i utviklingsarbeidet i grunnskolen 2018 – 2019. Målet med utviklingsarbeidet er å sette skolene og den enkelte lærer i stand til å anvende verdiene og prinsippene i læreplanens overordnede del i egen praksis og i arbeid med lokale læreplaner basert på de nye fagplanene.

Fra høsten 2019 skal prosjektet knyttet Circle of Security (COS-P) /Trygghetssirkelen (se omtale under avsnittet om barnehage ovenfor) også omfatte ansatte i grunnskolen.

5. Kommunalområde helse, omsorg og velferd

5.1 Måloppnåelse overordnet

Kommunalområdet Helse, omsorg og velferd				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk-totalt	250,45	248,6	255,68	264,48
Støttefunksjoner	2	1,9	2,0	2,0
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,1	-
Nærvær (i %)	92,5	90	89,1	87,7
Økonomisk resultat (i %)	100	99,7	109,4	105

	Regnskap 2018	Budsjett (endelig) 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
Hovli første etasje	17 291 331	18 044 272	-4	-752 940
Hovli andre etasje	16 691 177	17 622 641	-5	-931 464
Eldresenter og dagtilbud	15 297 965	15 056 501	2	241 464
Helse og familie	17 714 664	18 380 352	-4	-665 687
Hjemmesykepleien	13 831 976	13 863 183	-	-31 207
Hjemmetjenesten	60 164 772	60 181 064	-	-16 292
Hovlikjøkken/kantine	5 553 853	5 723 076	-3	-169 222
Fellesressurser inkl barnevern	24 853 447	22 799 647	9	2 053 801
NAV	8 660 683	8 978 074	-4	-317 390
SUM HELSE, OMSORG OG VELFERD	180 059 872	180 648 810	-	-588 938

Jobbnærvær:

Kommunalområdet har hatt en økning i jobbnærværet de siste år. Selv om sykefravær er uforutsigbart, håper vi at oppmerksomheten rundt tema og samarbeidet vi har i avdelingene med plasstillitsvalgte og verneombud, har bidratt til resultatet.

Medarbeidertilfredshet:

Det er ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2018.

Økonomisk resultat:

Kommunalområdet kom ut med et lite mindreforbruk i 2018. Det var varslet et stort overforbruk i 1. tertial, der hjemmetjenesten og barnevernet spesielt så ut til å skulle gi store overskridelser. Hjemmetjenesten har gjort en god snuoperasjon, og sammen med økte tilskudd til ressurskrevende tjenester kom de ut i balanse. Barnevernet kom etter sammenslåing til Gjøvik/Land barnevern, ut med et mindre overforbruk enn fryktet. Dette sammen med lojal og stram økonomistyring i alle avdelinger, har bidratt til at kommunalområdet er i balanse.

Testamentariske gaver

Konto	Saldo 01.01.18	Renter	Bruk i 2018	Saldo 31.12.18
Gave 1 (25100904)	429 786,00	5 354,60	1 729	433 411,60
Gave 2 (25100905)	472 867,68	5 915,14	0	478 782,82
Gave 3 (25100907)	139 344,84	1 743,08	0	141 087,92
Gave 4 (25100915)	374 336,89	4 682,61	0	379 019,50
Gave 5 (25100910)	1 033 842,75	16 054,43	26 190,00	1 023 706,52
Gave 6 (25100911)	104 265,09	5 377,82	27 359,24	82 545,94
Gave 7 (25100912)ny	0	947 531,95	67 272,67	880 259,28

Gavepenger

Konto	Saldo 01.01.18	Gaver/Renter	Bruk i 2018	Saldo 31.12.18
Hovli generell (25100900)	0	3 341,28	0	3 341,28
Hjemmes.pl. (25100901)	44 358,08	17 999,48	7 764,05	54 593,51
Hjemmetj. (25100902)	9 748,47	10 122,16	9 983,16	9 887,47
Hovli spesiell (25100903)	238 206,01	26 237,68	43 660,00	220 783,69
Hovlibuss (25100906)	71 745,86	897,48	0	72 643,34
Odnes bo (25100908)	4 019,70	50,28	0	4 069,98
Dagsenteret Møbelveien 3	2 330,41	29,15	0	2 359,56

Bruk av gavepenger og testamentariske gaver er gjort i hht givers ønsker der dette har vært angitt.

5.2 Måloppnåelse avdelingsvis

Tildeling- og koordinerende enhet				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	2,5	2,5		
Antall søknader	885	1 034		
Antall søkere	376	434		
Antall innvilget	555	800		
Antall avslag	62	85		
Antall personer	58	66		
Antall klager	7	14		
Antall klager som fikk medhold	2	7		
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet				
Medarbeidertilfredshet				
Nærvær (i %)				
Økonomisk resultat (i %)				

Det er et «gap» mellom antall søknader og antall søknader som er innvilget eller avslått. Årsaken til dette er at søknader er trukket eller behovet opphører eller endrer seg mens saken behandles. Søknader om opphold ved Hovli som er mindre enn 2 uker lages det ikke vedtak for. Det samme gjelder søknader om Psykisk helsearbeid, som er et lavterskeltbud.

Hjemmebaserte tjenester:

Hjemmetjenesten				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	110	107,6	116,5	119,5
Vertskommunebrukere	36	39	41	42
Trygghetsalarmer i bruk	176	180	178	155
Analoge	114	143	145	
Digitale	47	37	25	
Mobile alarmer m GPS	15	8	8	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-		-	-
Medarbeidertilfredshet	-		4,1	-
Nærvær (i %)	92,5	90,9	88,4	84,6
Økonomisk resultat (i %)	100	100	108,16	111

Jobbnærvær:

Jobbnærværet har bedret seg i forhold til foregående år, men målet om nærvær på 92,5 ble ikke nådd. Det er jobbet godt med nærvær gjennom hele 2018, og resultatet er et jobbnærvær som er 2,5 % høyere enn i 2017.

Økonomisk resultat:

Det økonomiske resultatet i 2018 må sies å være «innertier». Det har i hele 2018 vært fokus på å få økonomisk resultat innenfor rammene som er gitt. Det oppleves at det jobbes godt i alle mog grupper for å sørge for å utnytte de ressursene en har best mulig. Samtidig er hjemmetjenesten en stor organisasjon, med mye uforutsigbarhet i løpet av året, med tanke på hvilke behov brukerne har. Dette gjør at det alltid vil være noe usikkerhet i vurdering av den økonomiske situasjonen.

Satsningsområder:**Tidlig innsats:**

Hjemmetjenesten har i 2018 vært med i etableringen av kantinedriften ved rådhuset. Dette har gitt mulighet for enkelte brukere til å finne en meningsfull hverdag, og kunne bidra med noe positivt.

Vi har også i 2018 vært med i forhold til hverdagsrehabilitering.

Velferdsteknologiske løsninger vil være med på å gi økt frihet for mange brukere. Det er i 2018 gjennomført anbudsprosess på velferdsteknologiske løsninger som vi skal kunne benytte i tjenesten. Målet var å få byttet ut dagens analoge trygghetsalarmer med digitale som kan håndtere mer «avanserte» velferdsteknologiske løsninger. Dette har dessverre tatt noe lenger tid enn planlagt. Det er datatekniske løsninger som må på plass før vi kan bytte ut de gamle alarmene med nye.

Kvalitet:

Hjemmetjenesten hadde tilsyn fra Fylkesmannen våren 2018. Her ble det avdekket avvik som det er jobbet systematisk med å lukke i løpet av 2018. Dette har økt kvaliteten på de tjenestene som skal gis. Med bla oppdateringer av fagpermer, og at det er tatt i bruk tiltaksplaner i Gericca. Det har også vært fokus på legemiddelhåndtering. Det er utarbeidet mange nye prosedyrer for å sikre kvalitet i tjenesten som skal gis. Det var oppfølgingsmøte med Fylkesmannen i desember 2018, der de påpeker at det er gjort mye godt arbeid med lukking av avvikene, men at det gjenstår noen punkter før dette tilsynet kan avsluttes helt.

Arbeidsprosesser/organisering:

Det er sett på organisatoriske endringer av hjemmetjenesten i 2018. Det er ikke ført til konkrete endringer foreløpig. Imidlertid vil dette bli en del av prosjektet «Søndre Land- i møte med fremtiden».

Tilpasse aktivitet til driftsrammer:

Dette satsningsområdet har hjemmetjenesten klart å innfri i 2018.

Hjemmesykepleien				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk – hjelpepersonell	18,1	18,1*	16,91	16,91
Antall årsverk – merkantilt	0,5	0,5	0,5	0,5
Antall brukere	255	293	293	327
Vedtakstimer, pr uke	448**	630	630	607,27
Antall brukere med trygghetsalarm	155			
Gj.snitt antall alarmer pr mnd	272			
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	4,5		4,5	-
Nærvær (i %)	97	92,6	95,4	94,4
Økonomisk resultat (i %)	100	99,77	96,43	99,09

*Årsverk økt med demenskoordinator og stillinger til hverdagsrehabilitering 2018

** Gjennomsnittlig tid brukt til mottak, besvarelse og tilsyn ved trygghetsalarmer er tatt ut som vedtakstid fra 01.01.2018. Hjemmesykepleien besvarer i snitt 10 alarmer per døgn hvorav de fleste medfører ekstra besøk hos bruker av ulik varighet og oppfølging i etterkant.

Jobbnærvær:

Hjemmesykepleien hadde et ambisiøst mål for 2018 med 97 % jobbnærvær og har jobbet aktiv med ulike tiltak for å nå dette. En har hatt fokus på tilstedeværelse, forebygging og tilrettelegging av arbeidssituasjoner når det har vært behov. Avdelingen endte på 92,6 % nærvær på grunn av flere korttids- og langtidssykemeldte hvor tilrettelegging ikke var mulig. Vi arbeider for å opprettholde et positivt og helsefremmende arbeidsmiljø, med godt samarbeid og mye humor.

Økonomisk resultat:

Hjemmesykepleien endte med et økonomisk resultat på 99,77 % forbruk av budsjettet og er dermed innenfor målet i år, selv om det har vært ulike utfordringer med lav bemanning på helg og behov for ekstra-innleie ved dårlige brukere. Mindre forbruk skyldes at man ikke har leid inn ved fravær, og man har redusert på vaktlengder ved sykdom. En har også hatt høyere inntekter enn budsjettet for refusjon av ressurskrevende tjenester.

Satsningsområder:

Sikre tilstrekkelige og kvalitetsmessige gode tjenester.

Ut i fra tallene per 31.12.18 har det vært en nedgang i antall pasienter sammenlignet med året før, men totalt har det vært innskrevet 395 brukere gjennom året med ulike behov for tjenester. I tillegg er brukere med trygghetsalarm tatt ut av vedtakstimer hjemmesykepleie.

Hjemmesykepleien er aktiv i utprøving av ulike tiltak innenfor velferdsteknologi og per 31.12 er 11 Pilly i bruk. Det har vært flere kompetansehevende tiltak for ansatte. Avdelingen er aktiv deltakende i pasientsikkerhetsprogrammet «I trygge hender» og har deltatt i et nytt læringsnettverk, forebygging og behandling av underernæring, samtidig som det er jobbet med god implementering av riktig

legemiddelbruk som man deltok på året før. I tillegg er avdelingen med i LEAN prosjektet hvor man har aktivt jobbet med ulike utfordringer/problemer i avdelingen samt effektivisering av ulike arbeidsprosesser.

Hverdagsrehabilitering:

Avdelingene er aktiv med i hverdagsrehabilitering, et samarbeid på tvers av avdelinger i kommunalområdet. Det er innhentet mye positive erfaringer fra flere brukere. Testresultater viser at brukere som får hverdagsrehabilitering, opplever en følelse av økt mestring og tilfredshet, samtidig som de får økt fysisk funksjonsnivå. Brukerne setter sine egne mål for treningen, og mange mål er rettet mot økt trygghet i aktiviteter som øker selvstendighet og minsker behov for andre kommunale tjenester. Dette synliggjøres gjennom måling av antall tjenestetimer.

Hverdagsrehabilitering:	Mål 2018	Resultat 2018	Resultat 2017	
Fysisk funksjon målt i SPPB - endring i poengsum fra start til avslutning (gj.snitt)	>1	2,2	1,3	
COPM – økning av brukers opplevelse av utførelse av aktivitet fra start – slutt (gj.snitt)	>2	3,6	3,4	Bruker scorer fra 1-10 ved oppstart og det samme ved avslutning
COPM – økning av brukers opplevelse av tilfredshet – endring fra start – slutt (gj.snitt)	>2	3,9	3,2	Bruker scorer fra 1-10 ved oppstart og det samme ved avslutning
Gj.snitt tjeneste tid per bruker ved start		2,3	2,6	
Gj.snitt tjeneste tid per bruker i hverdagsrehabiliteringsperioden		4,0	3,6	
Gj.snitt tjenestetid per bruker ved avslutning		1,4	1,6	

Forklaring til tabellen:

SPPB er en fysisk test av balanse og benstyrke, som utføres av fysioterapeut både ved oppstart og avslutning av hverdagsrehabilitering. En positiv endring i denne betyr at brukers fysiske funksjon har blitt bedre.

COPM er et kartleggingsredskap hvor bruker selv setter opp mål for sin hverdagsrehabiliteringsperiode, og scorer sin opplevelse av utførelse og tilfredshet knyttet til disse målene. Positiv endring her betyr at bruker har en subjektiv opplevelse av bedret funksjon og tilfredshet knyttet til målene.

De tre nederste kolonnene viser at antall vedtakstimer per bruker reduseres etter gjennomført hverdagsrehabilitering.

Institusjonshelsetjeneste

Hovli 1. og 2. etasje				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk 1. etasje	28	28	28,8	28,8
Antall årsverk 2. etasje*	29	25,8	28,5	28,5
Beleggsprosent 1. etasje	81	84,8	82,4	-
Beleggsprosent 2. etasje	96,4	98,6	95,4	-
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet 1. etasje		-	-	-
Brukertilfredshet 2. etasje		-	-	-
Medarbeidertilfredshet 1. etasje		-	4,1	-
Medarbeidertilfredshet 2. etasje		-	4,1	-
Nærvær (i %) 1. etasje	92,5	89,1	90	86
Nærvær (i %) 2. etasje	92,5	87,5	86,7	91,8
Økonomisk resultat (i%) 1. etasje	100	96	98	99
Økonomisk resultat (i %) 2. etasje	100	95	110	102

*Årsverk 2016 er budsjetterte årsverk, mens årsverk 2017 er benyttede årsverk

Jobbnærvær:

1.etg: Jobbnærværet har vært litt dårligere enn 2017, og langtidsfraværet er fortsatt høyt. Avdelingen er en fysisk tung avdeling, og det kan ikke utelukkes at noe av langtidsfraværet skyldes dette.

2. etg: Jobbnærværet har forbedret seg litt fra 2017. Hovedårsaken til det lave nærværet, er fortsatt langtidssykemeldinger. Korttidsfraværet er lavt. Avdelingen har hatt fokus på nærvær, forebygging og tilrettelegging.

Økonomisk resultat:

1.etg: Økonomisk resultat er 96%, dette skyldes i hovedsak spart innleie på grunn av redusert belegg.

2.etg: Økonomisk resultat er 95%. Skyldes i hovedsak refusjon for ressurskrevende bruker.

Satsningsområder:

- Bruk av sjekklister i forhold til pasientforløpet, som sikrer informasjon og gode overganger ved inn og utskrivning.
- Det utarbeides prosedyrer og rutiner som legges inn i kvalitetssystemet. Og det arbeides aktivt med å få ansatte til å ta i bruk avvikssystemet.
- Det gjennomføres etisk refleksjon i begge avdelingene.
- Kompetanseheving: Flere deltakere gjennomfører kurs i regi av REKS (regionalt kompetanse-samarbeid)
- Avdelingene deltar i pasientsikkerhetsprogrammet i regi av Fylkesmannen i Oppland.
- Deltakelse i SAMAKS, som er et samarbeid med spesialisthelsetjenesten innenfor psykiatri og demens.
- 2.etasje har gjennomført LEAN, i samarbeid med KS kompetanse. Å jobbe ut fra LEAN prinsippene vil enkelt sagt medføre at en gjennom involvering og samspill med alle medarbeidere, driver et

systematisk forbedringsarbeid med brukers behov i fokus. Avdelingen hadde aktivisering som prosjekt.

1.etasje: Rekruttering av sykepleiere er fortsatt ei utfordring. For å møte denne utfordringen, er utlyst stillinger med jobb hver 4.helg, noe som ga positiv respons. Tilgang til fagarbeidere er god, og flere ufaglærte ansatte er i et utdanningsløp.

2.etasje: Rekruttering av sykepleiere er også i 2.etasje en utfordring, og det går med ledighet.

Avdelingen bruker nå TID-modellen, som er en tverrfaglig intervensjonsmodell ved utfordrende adferd hos demente.

Belegg:

1.etasje har hatt ledig kapasitet mye av året, dette fører til at vi kan ta imot pasienter fra sykehus umiddelbart og slipper å betale for ekstra liggedøgn. For korttids-, rehabiliterings- og avlastningsplassene, var utnyttelsesgraden 45% mens for KAD-plassen (kommunale akutte døgnplasser) var den 22%.

Utnyttelsesgraden på langtidsplasser (herunder korttidsopphold over 60 døgn) var i 2018 tilnærmet 100%.

2.etasje har et stabilt høyt belegg og behovet for demensplasser ser ut til å være økende.

Eldresenter (boliger med heldøgns bemanning) og dagtilbud:				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	22,3	21,7	20,87	24,07
Beleggsprosent korttidsplasser	44,5	62,38		79,26
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet		-	-	-
Medarbeidertilfredshet		-	4,3	-
Nærvær (i %)	92,5	91,7	86,8	89,5
Økonomisk resultat (i %)	100	102	96	92

Jobbnærvær:

I all hovedsak er fraværet langtidsfravær som blir fulgt opp etter gjeldende retningslinjer. Første og siste delen av året har det vært en del mer korttidsfravær som skyldes høy forekomst av virusinfeksjoner. Det er lite som tyder på at fraværet skyldes utfordringer på arbeidsplassen.

Økonomisk resultat:

Avdelingen har et merforbruk som skyldes at det har kommet til nye yngre brukere som ikke har vært budsjettert. Kostnadene til transport i forbindelse med dagtilbudene har økt noe fordi antall brukere av tilbudene har økt, men også at prisene har økt noe. Eldresenteret har hatt redusert bemanning når belegget har tillatt det.

Satsningsområder:

Avdelingen bruker sjekklister i forhold til pasientforløpet for å sikre informasjon og gode overganger ved inn- og utskrivning. Det jobbes fortsatt med å bruke Compilo som avvikssystem og som prosedyrebank.

Søkningen til dagaktivitetstilbudet for eldre / demente har tatt seg noe opp, noe som tilsier at vi lykkes med

tidlig innsats. Dagtilbudet for utviklingshemmede er aktivt spesielt for de yngste gruppene. De har bidratt i opprettelsen av nytt kantinetilbud i rådhuset, som er et samarbeid mellom Sølve, NAV, kjøkkenet og dagtilbudet. Tilbudet til yngre brukere må utvikles videre. En samlokalisering med Sølve vil gi nye muligheter for fleksible løsninger mellom arbeid og dagtilbud for de som har behov for det.

Hovlikjøkken/kantine:				
Nøkkeltall	2019	2018	2017	2016
Antall årsverk	8,2	8,4	8,4	8,4
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	3,8	-
Nærvær (i %)	97	96,4	87,8	93,1
Økonomisk resultat (i %)	100	97	97,2	99

Jobbnærvær:

Avdelingen hadde i 2018 et jobbnærvær på 96,4, noe som er en betydelig bedring fra 2017.

Langtidsfraværet ble fulgt opp etter gjeldende retningslinjer og med hjelp av omplasseringer ble resultatet bedre i 2018.

Økonomisk resultat:

Hovlikjøkken/kantine har et økonomisk resultat på 97 % forbruk av budsjettet, og er dermed godt innenfor målet i år, selv om det har vært ulike utfordringer og kostnader med ny, reåpnet rådhuskantine.

Helse og familie:				
Nøkkeltall (antall årsverk):	2018	2017	2016	2015
Leder	1	1	1	1
Fysio/ergo/friskliv	5,5	5,5	5	5
Helsestasjon	4,4	4,4	5,4	5
Merkantil ressurs helsestasjon	0,25	0,25	0,25	0,25
Legesenteret	5,25+2,35*	6+3*	8	6+1
Psykisk helse- og rustjeneste	5	5		
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	4,2	-	4,2	-
Nærvær (i %)	92,5	81	89,6	86,8
Økonomisk resultat (i %)	100	99,6	137,3*	117

*legenes deltidsstillinger tilsvarer 1,35 + turnuslege i hel stilling.

Jobbnærvær:

Avdelingen har fortsatt et høyt fravær også i 2018. 95% av fraværet er fravær ut over arbeidsgiverperioden. 74% av fraværet varer over 56 dager. Avdelingen har hatt noen utfordringer som kan påvirke fraværet, og det blir samarbeidet internt i avdelingene, og med BHT og personalkontoret for å løse utfordringene.

Økonomisk resultat:

Avdelingen går i balanse i 2018. Avdelingen har søkt om tilskudd til flere formål. Et av tilskuddene er bokført 2018, men utgiften kommer i 2019.

Satsningsområder avdelingen har vært involvert i:

Tidlig innsats i alle aldre:

- Fysioterapeut og ergoterapeuter deltar i rehabiliteringsmøter på korttidsavdelingen i Hovli 1. etasje sammen med hjemmebaserte tjenester
- Videreført arbeidet med tidlig innsats rettet mot barn og foreldre i risikofamilier – videre implementering og samarbeid om tverrfaglige fagteam
- Det er gjennomført kompetansetiltak der en styrker foreldrekompetansen gjennom foreldrekurs (Circle of security parenting). Dette er et samarbeid med kommunalområdet Oppvekst
- Helsestasjonen har vært pilot på elektroniske fødselsmeldinger
- Helsesista hadde kick off i kinosalen for ungdom og ansatte i kommunen. Det er prøvd ut temakvelder på Ungdomsklubben etter ønske fra ungdomsrådet, men lite besøk gjør at tilbudet legges ned. En vil heller prøve å få til et samarbeid der psykisk helsearbeidere kan komme mer inn i skolen.

Kvalitet:

- Det jobbes fortsatt med å implementere Compilo i noen enheter ved å få utarbeidet felles rutiner og prosedyrer. I noen enheter er dette på plass
- Det jobbes kontinuerlig med å utvikle internkontrollrutiner for avdelingen
- De ansatte har deltatt på flere kurs i løpet av året.

Arbeidsprosesser/organisering:

Driftshjemmel for privat fysioterapeut har vært utlyst, og en fysioterapeut er tildelt hjemmelen. Vedkommende åpner sin praksis i Steinhaug på Odnnes våren 2019.

Det er gjort noen omprioriteringer på helsestasjonen slik at skolehelsetjenesten er styrket. Fryal har nå 40% ressurs, SLUS 40% ressurs, og Odnnes 20% ressurs. Montesorriskolen har en dag pr mnd.

En ledig legehjemmel ble lyst ut som 50% sykehjemslege og 50% fastlege med fastlønn. Nyansatt lege tiltrådte stillingen 01. september. Legesenteret har nå dekket alle sine hjemler med fastleger.

En halv stilling er overført fra NAV til psykisk helse og rus, som ivaretar rus/Lar pasientene

Barnevernet:

Gjøvik og Land barneverntjeneste dekker Gjøvik, Nordre Land og Søndre Land kommuner og ble etablert etter kommunestyrevedtak april 2018 med oppstart 1.juni samme år. Tjenesten dekker kommunenes krav til barneverntjenester ihht til Lov om barneverntjenester. Tjenesten er lokalisert i midlertidige lokaler i sentrum av Gjøvik, men det jobbes med etablering i permanente lokaler tilrettelagt for moderne barneverndrift. Tjenesten disponerer også møteromslokaler i rådhuset på Dokka og NAV bygget i Hov slik at innbyggerne i Land kan møte barneverntjenesten lokalt.

Det har i første driftshalvår vært fokus på etablere en tjeneste og en kultur slik at ikke kulturene fra Gjøvik og Land kunne etableres som subkulturer i den nye tjenesten. Man har etablert et treårig prosjekt for å jobbe med kulturen med bistand fra eksterne aktører. Gjøviks andel av denne kostanden var ikke budsjettert i 2018 budsjettet.

Den sammenslåtte tjenesten har 65 ansatte fordelt på 4 avdelinger. Tverrfaglig samarbeid er viktig for at barneverntjenesten skal yte gode og koordinerte tjenester til innbyggerne. Et vil i første kvartal 2019 etableres et prosjekt for å utarbeide felles tverrfaglige rutiner fra barneverntjenesten i samarbeid med andre instanser i våre tre samarbeidskommuner.

Det har i første driftshalvår vært fokus på etablere en tjeneste og en kultur slik at ikke kulturene fra Gjøvik og Land kunne etableres som subkulturer i den nye tjenesten. Man har etablert et treårig prosjekt for å jobbe med kulturen med bistand fra eksterne aktører. Gjøviks andel av denne kostanden var ikke budsjettert i 2018 budsjettet.

Det var i oppstart fra 1. juni noe innleie av ekstern arbeidskraft i en fase før alle stillinger var besatt, dette for å ivareta lovpålagte oppgaver og var ikke budsjettert. Ved etablering av den nye tjenesten har vi fått husleie i eksterne lokaler og det tilkom også etableringskostnader for å etablere tjenesten i de eksterne lokalene.

I 2018 har det også vært noen tiltakssaker som har krevd innkjøp av eksterne tiltaksarbeidere som en konsekvens av sakenes kompleksitet og mangel på intern kompetanse og kapasitet på det spesielle området de sakene representerer.

Det har i etableringen vært krevende å skaffe oversikt over utgiftssiden i tiltakssakene og harmonisere kostnadsutviklingen i sakene som har opprinnelse i tre forskjellige kommuner. Dette fordi det er kulturelle forskjeller mellom gamle Gjøvik barnevern og Land barnevern hva gjelder økonomirutiner og kostander knyttet til tjenestenes tiltaksarbeid. På bakgrunn av dette ble det ikke utarbeidet et detaljbudsjett for 2018 i den nye tjenesten og at man skulle bruke 2. halvår 2018 for å danne seg et bilde av tjenesten som skulle være grunnlaget for budsjettering i 2019. Konsekvensen er at tjenestens regnskap for 2018 kan være misvisende for å danne seg et komplett bilde av driften.

NAV:				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	7,3	8,9	13,3	14,3
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Medarbeidertilfredshet	>4,5	-	4,0	-
Nærvær (i %)	92,5	97,5	92,1	97,7
Økonomisk resultat (i %)	100	96,46	97,3	94
Antall sosialhjelpsmottakere under 25 år	< 8	11	6	4,5
Søknader om økonomisk stønad behandlet innen 3 uker (%)	75	69	58	68

Jobbnærvær:

I 2018 er nærværet innenfor målet.

Økonomisk resultat:

Resultatet ligger tett opp til budsjett. Underforbruk skyldes i stor grad at vi i perioder har hatt stilling (månedsværk) vakant. Ruskonsulent-stillingen og en 50% ressurs (PU-regnskap) ble overført Psykisk helse og rus, i tillegg ble SLT- koordinator rollen (50%) overført organisatorisk under Rådmannen, samtidig som NAV ble styrket med 50% stilling til oppfølging av ungdom.

Tidlig innsats:

Hindre barnefattigdom

Rutiner er innarbeidet for å sikre at barns behov kartlegges ved søknad om økonomisk stønad, og at det foretas en konkret individuell vurdering ved behandling av alle søknader.

Forebyggende arbeid, råd og veiledning

Kontoret legger stor vekt på helhetlig råd, veiledning og bistand, med sikte på bl.a. å gjøre brukere bedre i stand til å bo selvstendig og forsørge seg selv gjennom egen inntekt eller andre ytelser. Dette fordrer et tett samarbeid og samordning av tjenester og oppfølging internt i kontoret og mot andre instanser, noe det må jobbes kontinuerlig med.

Arbeidsprosesser:

Samarbeid med NAV Nordre Land

I møte mellom Søndre og Nordre Land (Ordførere, Rådmenn, kommunalsjefer og NAV ledere) fikk NAV lederne mandat til å samarbeide tettere på utvalgte områder. I 2018 gjennomførte vi en felles samling for kontorene og ble blant annet enige om at vi får lik møtstruktur, slik at vi lettere kan arrangere felles fagsamlinger og drøfte fag på tvers. I tillegg ble kontorene enige i å gjennomføre kollegaveiledning (veilederne) på tvers av kontorene. Felles møtstruktur og kollegaveiledning er satt i gang i 2019.

Digitalisering

Vi kan fortsatt si det samme som for 2017: «NAV har vært, og er i en omfattende digitaliseringsprosess. Det legges til rette for økt digital dialog med brukere, digitale søknader og digital sykemelding. Dette er en pågående prosess der vi stadig får nye løsninger og endringer i oppfølgingssystemene våre. Det er en forbedring, men innebærer samtidig en økt belastning på medarbeiderne.»

Endringer og innføring av digitale løsninger/verktøy har innebåret en betydelig belastning for medarbeiderne. Samtidig har vi opplevd at en rekke oppgaver håndteres bedre ved at systemene er blitt mer intuitive i bruk.

Flyktninger

Ny samarbeidsavtale mellom NAV og Flyktningetjenesten ble underskrevet i 2018. Vi har arbeidet sammen med Flyktningetjenesten for å få i gang gode rutiner for samarbeid, men dette har vært utsatt/tatt lang tid med bakgrunn i at det var nødvendig å få på plass en ny avtale mellom Sørvest og kommunen.

Arbeidsrettet oppfølging av ungdom under 30 år

I 2018 utvidet vi innsatsen på oppfølging av ungdom ved å opprette et ungdomsteam på to veiledere.

6. Kommunalområde lokalsamfunn inkl. stab

6.1 Måloppnåelse overordnet

Kommunalområdet Lokalsamfunn inkl. Stab				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	83,45	88,3	84,6	84,8
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	>4,7	-	-	4,7
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	95,0	93,0	93,2	94,3
Økonomisk resultat (i %)	100,0	111,8	104,6	101

	Regnskap 2018	Budsjett (endelig) 2018	Avvik i %	Avvik i kroner
Fellestjenester	10 274 922	9 404 903	9	870 020
Økonomi	7 772 164	6 892 227	13	879 937
Lønn og personal inkl tillitsvalgte	3 251 617	2 808 423	16	443 194
Renhold	10 040 331	10 097 875	-1	-57 544
Bygg og vedlikehold	13 204 655	12 299 671	7	904 985
Arealforvaltning	7 438 150	7 476 824	-1	-38 674
Kultur, idrett og fritid	7 087 635	7 104 293	-	-16 657
Teknisk drift	2 907 599	-1 099 184	365	4 006 784
Fellesressurser inkl overf til kirkene	5 702 009	5 574 509	2	127 500
SUM LOKALSAMFUNN OG STAB	67 679 086	60 559 541	12	7 119 545

Brukertilfredshet:

Det ble ikke foretatt noen brukerundersøkelse innenfor kommunalområdet i 2018. Generelt er målsettingen å gjennomføre brukerundersøkelser annet hvert år, dvs. de årene hvor det ikke gjennomføres medarbeiderundersøkelse.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse i kommunalområdet i 2018.

Jobbnærvær:

Kommunalområdet hadde et jobbnærvær på 93,0 % i 2018. Dette var nesten identisk med jobbnærværet i 2017 (93,2 %), men lavere enn målsettingen på 95,0 %. Det settes inn stor innsats og mye ressurser i arbeidet med jobbnærværet i kommunalområdet og i kommunen generelt. Dette gjelder særlig delprosjekt sykefravær i Folkehelseprosjektet, men også Stolte sammen-samlingene, som er et samarbeid mellom ledelsen i kommunen og de ansattes tillitsvalgte. I tillegg nevnes NED-samlingene som et godt tiltak for å redusere sykefraværet.

Det er noe variasjon i jobbnærværet i de ulike avdelingene. Disse variasjonene beskrives nedenfor.

Økonomisk resultat:

Det var en målsetting for kommunalområdet i 2018 å arbeide videre for å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Det økonomiske resultatet for kommunalområdet viser et merforbruk på ca 7,1 mill kroner, men det er store variasjoner mellom avdelingene. Det er spesielt området Teknisk drift som har hatt størst utfordringer med de økonomiske driftsrammene.

For nærmere beskrivelse av måloppnåelse og årsaksforhold henvises det til beskrivelsen per avdeling nedenfor.

Satsingsområder:

Kommunalområdets satsingsområder er beskrevet i de respektive avdelingenes avsnitt, men følgende satsingsområder kan nevnes:

- Oppstart Hovlitunet
- Ferdigstilling av Beredskapssenteret
- Oppstart 2 omsorgsboliger for unge mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Digitalisering og ny hjemmeside
- Utarbeidelse av planer, reglementer og retningslinjer
- Rehabilitering av V/A anlegg

Ellers er det et gjennomgående satsingsområde i kommunalområdet å tilpasse driften til de økonomiske rammene.

6.2 Måloppnåelse avdelingsvis

Renhold				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	18,5	19,3	18,6	17,6
Antall kommunale bygg	30	26	29	29
Antall kvadratmeter for renhold	24859	22058	25194	25194
Antall kvadratmeter pr årsverk	1420	1257	1209	1199

Resultatindikatorer	Mål		Resultat	
	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet			-	4,7
Medarbeidertilfredshet			4,5	-
Nærvær (i %)	93	92,8	88,1	91,5
Økonomisk resultat (i %)	100	99,99	94,8	95,8

Brukertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført brukerundersøkelse i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført medarbeidertilfredshet i 2018

Jobbnærvær:

Betydelig forbedring av jobbnærvær.

Økonomisk resultat:

Det var et mindre forbruk på kr. 57 544 i forhold til budsjett.

Satsningsområder:

Avdelingen har hatt som satsningsområde å tilpasse driften til de økonomiske rammene.

Bygg og vedlikehold				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	12,3	13	12	12
Antall kommunale bygg	90	101	101	86
Antall kvadratmeter for vedlikehold	50205	50842	54294	53974
Gj.snitt forbruk energi i kWh pr kvm (fra KOSTRA)	158	169	154	96
Resultatindikatorer	Mål		Resultat	
	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	5,0
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,4	-
Nærvær (i %)	97,0	96,8	94,2	97,6
Økonomisk resultat (i %)	100,0	107,3	101,6	111,2

Antall bygninger er redusert med 11 i forhold til 2017. Årsaken er riving av boliger i forbindelse med Hovlitunprosjektet, riving av en enebolig i forbindelse med omsorgsboligprosjektet i Breskebakke, avhending av Grime barnehage, salg av 2 boliger. I tillegg ble beredskapssenteret ferdigstilt. Gjennomsnitt energiforbruk er tall for et utvalgt antall formålsbygninger, hentet fra KOSTRA-rapporteringen.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse i avdelingene i 2018.

Jobbnærvær og bemanning:

Jobbnærværet var veldig høyt, og omtrent som normalt de siste årene for avdelingen. På litt sikt har avdelingen en stor utfordring med at snittalderen er over 53 år, og at 5 av 13 ansatte er over 60 år, noe som betyr bortfall av mye kompetanse de nærmeste årene.

Nedgangen i bemanningen i 2018 skyldes at et snekker gikk av med pensjon i løpet av året.

Økonomisk resultat:

Driftsbudsjettet har et merforbruk på 904 985 kroner i forhold til budsjett. Med utgangspunkt i en utgiftsramme på ca 27,0 mill kr utgjør dette et merforbruk på ca 3,3%.

Ser en nærmere på tallene bak resultatet, er det flere årsaker til dette merforbruket, bl.a. at salg av Grime barnehage ble utgiftsført som driftsutgift på ca kr 450.000, utgifter knyttet til utviklingen av klinikkområdet er utgiftsført med ca kr 600.000, etablering av og husleie for Fluberg barnehage medførte ca kr 145.000 inkl husleie. I tillegg til dette mistet avdelingen husleieinntekter (men også utgifter) for de kommunale boligene (til sammen 16 boenheter) som enten ble solgt eller sanert i løpet av året. Ingen av disse forholdene var det tatt hensyn til i budsjettet for avdelingen for 2018.

I tillegg til ovennevnte forhold, ser vi flere tilfeller av totalreoveringer etter utflytting i enkelte boliger, og man ser også en økning på vedlikeholds- og utskiftingsbehovet for tekniske anlegg, noe som er naturlig ut fra forventet levealder på slike anlegg.

Vi får nå mer og mer vedlikehold på de investeringene som ble gjort i bygningsmassen på 90-årene, bl.a. med HVPU-reformen og skolereform -97. Dette er naturlig ut fra normale vedlikeholds- og utskiftingsintervaller for bygninger og teknisk utrustning. Spesielt på tekniske installasjoner ser en nødvendigheten av utskifting og oppgradering, bl.a. fordi det ikke lenger er mulig å få tak i deler.

Satsningsområder:

For bygg og vedlikehold medførte 2018 en fortsatt betydelig satsing på investeringer i eiendomsmassen, og avdelingen har ansvaret for å følge følgende, store investeringsprosjekter:

- Hovli omsorgssenter med oppstart sommer 2018.
- Nytt beredskapssenter med overtakelse etter planen 1. august 2018
- Oppstart av boliger for ungdommer med funksjonshemninger, jfr. boligsosial handlingsplan, i første rekke 6-mannsboligen i Breskebakke og 3-mannsboligen i Sørhågåvegen.
- samt mange andre mindre prosjekter

Driftssiden blir påvirket av det store aktivitetsnivå på investeringssiden, men vi jobber bl.a. med arbeidet med å få på plass bedre vedlikeholdsplaner, kontinuerlig vurdere omfanget av eksisterende eiendomsmasse, samt oppfølging etter vernerunder, i tillegg til den ordinære driften.

Fellestjenester				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	9,4	11,0	11,0	11,0
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	4,6/5,1
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,1	-
Nærvær (i %)	96	88,4	96	93,8
Økonomisk resultat (i %)	100	109	95	96

Brukertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen brukerundersøkelser i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen medarbeiderundersøkelse i 2018.

Jobbnærvær:

Jobbnærværet viser en negativ utvikling sammenlignet med 2017 og målet bli ikke oppnådd.

Økonomisk resultat:

Driftsresultatet viser et merforbruk på ca kr 870 000 i forhold til budsjett. Årsaken til merforbruket er i hovedsak relatert til utskiftinger av PC'er (kr 370 000) som ble sentralisert til IKT-enheten uten at det ble tilført budsjettmidler. Videre skyldes merforbruket behov for ekstern konsulent bistand i forbindelse med klargjøring for avlevering av uttrekk fra sak/arkivsystemet, samt økte lisens- og vedlikeholdskostnader relatert til digitaliseringsprosjektet. Årsaken til at merforbruket ble noe større enn det som var lagt til grunn i forbindelse med 2. tertialrapporteringen, er at en i forbindelse med avslutningen av årsregnskapet har valgt å overføre kostnader som var budsjettet som investeringsutgifter over i driften for å overholde bestemmelsene i regnskapsforskriften. Dette iht anbefalinger fra Innlandet revisjon IKS.

Satsningsområder:

Hovedsatsningen for 2018 var å gjennomføre nødvendige tiltak som følge av reduksjoner i tildelte budsjetttrammer (avvikling av driften av rådhuskantina, samt redusere bemanningen i servicetorget), noe som er iverksatt som forutsatt. Målsettingen om å tilpasse driften uten at det skal få vesentlige negative konsekvenser for utførelsen av tjenestene som avdelingen har ansvaret for, er kun delvis oppnådd mtp merforbruket. Videre var fokuset å samtidig legge til rette for gjennomføring av planlagte tiltak relatert til handlingsplan for digitalisering, herunder innføring av ny hjemmesideløsning. Dette satsningsområdet er oppnådd, selv om det har påført ekstra driftskostnader.

Økonomiavdelingen (inkl. hovedtillitsvalgte)				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk inkl hovedtillitsvalgte	7,5	13,2	12,8	13,8
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	5,0	-	-	4,2
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,0	-
Nærvær (i %)	97,0	97,0	96,7	91,7
Økonomisk resultat (i %)	100	113	106	105

Generell kommentar:

Økonomi- og personalavdelingen ble med virkning fra august 2017 delt i 2 avdelinger; Økonomiavdelingen og Lønns og Personalavdelingen, slik at 2018 er det første året der disse rapporterer hver for seg.

Brukertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen brukerundersøkelse i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen medarbeiderundersøkelse i 2018.

Jobbnærvær:

Jobbnærværet holdt seg på et stabilt og godt nivå i 2018, og var totalt på budsjettert nivå.

Økonomisk resultat:

Det var et merforbruk på kr. 880.00 i 2018. En viktig årsak til dette var en del engangskostnader i forbindelse med at det med virkning fra 1. juli 2018 ble inngått et interkommunalt samarbeid med Vestre Toten kommune på skatt og innfordring av kommunale krav.

Det var ingen enkeltsaker med stort merforbruk, men regionale kostnader både i forbindelse med Visma og i forbindelse med anskaffelser medførte merforbruk.

I det hele tatt var det det en svært krevende budsjetttramme for avdelingen i 2018.

Lønn og personal				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	4,8			
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	5,0	-		
Medarbeidertilfredshet	-	-		
Nærvær (i %)	97,0	82,4		
Økonomisk resultat (i %)	100	116		

Generell kommentar:

Økonomi- og personalavdelingen ble med virkning fra august 2017 delt i 2 avdelinger; Økonomiavdelingen og Lønns- og Personalavdelingen, slik at 2018 er det første året der disse rapporterer hver for seg.

Brukertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen brukerundersøkelse i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen medarbeiderundersøkelse i 2018.

Økonomisk resultat:

Det var et merforbruk på kr. 440.000 i 2018. En viktig årsak til dette var at man fra høsten økte med en 100 % stilling for å jobbe mer med sykefravær, lærlinger og HMS. Dette med målsetning om at økning i bemanning vil gi redusert sykefravær i organisasjonen og dermed reduserte utgifter til sykefravær. I tillegg var det merforbruk på lisensutgifter og bedriftshelsetjenester.

Arealforvaltning				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk 31.des.	8,1	10	8	7,85
Antall planer vedtatt etter PBL	1	2	5	1
Antall mottatte søknader om tiltak (byggesaker)	74	146	104	125
Antall dispensasjonssaker etter PBL	13	22	18	27
Selvkost reguleringsplaner	25,8%	26,4%	1,4%	33%
Selvkost kart og oppmåling	50,2%	58%	73%	74 %
Selvkost bygge-/eierseksj.saker	34,3%	59,8%	44%	43 %
Antall delingssøknader etter jordloven §12	5	11	8	4
Antall søknader etter konsesjonsloven	8	9	11	11
Ant skogfondsregistreringer/utbet. 1000 kr.	377/ 12 046	291/ 7 943	298/ 8 038	288
Tilskudd skogsveg og skogkultur 1000 kr	2 969			
Utbetalt tilskudd til:	1 040 000	985 372		
Miljø-beite/drenering/sykdomsavløsning (kr.)	87 900 130 274	142 340 181 559		
Ant søkn. behandlet produksjonstilskudd vinter	-	-	46	49
Ant søkn. behandlet produksjonstilskudd sommer	-	-	111	112
Ant søkn. produksjonstilskudd/ Utbetalt 1000 kr.	111/ 16 011	108/ 14 146		
Ant. søkn. avlingskade/totalt utbetalt 1000 kr	99/ 11 325			
Ant. søkn. SMIL /totalt bevilget kr.	15/ 591 900	11/ 478 750	15/ 622 500	-

Innvilget søkn. næringstilskudd kraftfond/kr.	7/ 479 500	3/ 1 020 000	4/ 226 650	1
Innvilget søkn. næringstilskudd næringsfond/kr.	1/ 23 500	1/ 150 000	4/ 287 500	7
Innvilget søkn. næringstilskudd DA-midler/kr.	5/ 227 711	2/ 175 600	2/ 214 600	6
Innvilget søkn. næringstilskudd BU-saker	3	1	4	3
	Mål:	Resultat:		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,2	-
Nærvær (i %)	95	94,6	94,8	97
Økonomisk resultat (i %)	100	99	84	84

Brukertilfredshet:

Det er ikke vært utført brukerundersøkelser i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført noen medarbeiderundersøkelse i 2018.

Jobbnærvær:

Utenom langtidssykemeldt er det et godt jobbnærvær ved avdelingen i 2018.

Økonomisk resultat:

Avdelingen har omtrent truffet på budsjettet totalt sett, men det har vært avvik i de ulike ansvarsområder. De viktigste forhold er nevnt under:

- Næringsutvikling: Noe merforbruk, bl.a. grunnet utarbeidelse av bolyst-brosjyre
- Planlegging: Mindreforbruk grunnet plankapasitet brukt på investeringsprosjekter i stedet for drift. Kostnaden forbundet med arkeologisk undersøkelse i Kråkvika ble mindre enn rapportert merforbruk gjennom året.
- Kart/oppmåling/byggesak: Svakere resultat grunnet lavere gebyrinntekt på byggesak enn forventet.
- Konesjonskraftsalget har bidratt med mer inntekter enn forventet for 2018. Konesjonsavgiftene var på samme nivå som tidligere år og er tillagt kraftfondet.

Satsningsområder:

Følgende prosjekter utover ordinær drift er igangsatt eller videreført i 2018:

- Kulturminneplan
- Kartlegging og verdsetting av friluftsområder.
- Klima og energiplan, forventet vedtatt mars 2019.
- Matrikkelforbedringsprosjekt 3-årig startet i 2017, skjønnsmidler ble også innvilget for 2018 og gitt tilsagn for 2019.
- Reguleringsplan for P-plass ved idrettsparken utarbeidet men vedtak utsatt.
- Reguleringsplanarbeid for Klinikken og Biobrenselanlegget startet opp.
- Områdereguleringsplan for Kråkvika videreført, arkeologisk undersøkelse i 2018.
- Arkeologisk undersøkelse gjennomført for Klinkenbergtoppen boligområde, planoppstart i 2019.

- Ekstraarbeid i forbindelse med avlingsskadeerstatning grunnet tørkesommeren 2018, noe skjønnsmidler gitt for dette.

Skogbruket i Søndre Land har hatt et år med høy aktivitet. Kommunen forvalter ca 18 mill kr. gjennom forskjellige landbruks ordninger (produksjonstilskudd, SMIL m.m.). I tillegg kommer tilskuddsordninger i skogbruket.

Næringsrådgiver ble ansatt i 2017, kommunen har i 2018 fortsatt deltagelse i Gjøvikregionen Utvikling og i regionalt næringsprogram. Kostnadene i næringsprogrammet ble for 2017 belastet fond, men er fra 2018 lagt inn i driftsrammen til avdelingen. Næringsrådgiver og budsjettområdet Næringsutvikling er fra 1.1.2019 flyttet fra Arealforvaltning til rådmannens stab.

Byggesakstillingen ved avdelingen som sto vakant første halvår av 2018, ble besatt fra 1.sept. 2018.

Kultur, idrett og fritid				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	7,25	7,25	7,17	7,17
Antall arrangement	45*	35	30	30
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	>4,7	-	4,2	-
Nærvær (i %)	95	86,9	92,9	98,3
Økonomisk resultat (i %)	100	100	96,9	97

*Antall arrangementer er økt gjennom mer samarbeid, og økt satsing på prosjekter for barn/unge særlig på biblioteket.

Brukertilfredshet:

Det ble ikke foretatt noen brukerundersøkelse i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført en medarbeiderundersøkelse i 2018.

Jobbnærvær:

Det lave jobbnærværet skyldes to langtidssykemeldinger. Egenmeldingene er som vanlig forholdsvis lave.

Økonomisk resultat:

Resultatet viser balanse.

Satsningsområder:

Status innenfor de viktigste satsningsområdene i 2018 er som følger:

- Ungdommens Hus: Klubben og huset har blitt en sentral møteplass for ungdommen i bygda med fortsatt svært gode besøkstall. Ungdommens Hus er også en nyttig arena i oppfølging og kontakt med ungdom.
- Kulturskolen: Vi ser nå gode resultater av økt tverrfaglig samarbeid innad i kulturskolen. Elevgrunnlaget er stabilt og konserter og forestillinger godt besøkt. Det faglige nivået er godt.
- Museum og kulturvern: Etableringen av Randsfjordmuseet avd. Lands Museum i Oppistua i Hov er planlagt ferdig innen 1. mai 2019. Arbeidet er godt i gang, og lokalene huser allerede Søndre Land husflidsforening.
- Biblioteket i Hov som arena og møteplass: Etablering en av nytt magasin er gjennomført. Lokalene har gjennom et strøk maling og nye gardiner blitt lysere, hyggeligere og dermed bedre egnet som bibliotek og møteplass. Utlånstall og besøkstall holder samme nivå som tidligere, med noe økning i besøk. Aktiviteten gjennom åpne arrangementer er økt, særlig gjennom flere samarbeid med lokale og regionale aktører.
- Lag og foreninger: Kulturmidler holder samme nivå som 2017. Kursing og rådgiving i bruk av Tilskuddsportalen er i gang. Gjennom fortsatt satsning på Kulturnytt kan alle publisere sine arrangementer gratis 5 x pr år pluss ytterligere profilering av arrangementer og aktiviteter i festivalavisa under Tid for Tømmer.
- Kino: Med økt antall filmer har vi fått økte inntekter.
- Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv: Arbeidet er ferdigstilt og planen er vedtatt. Arbeidet med handlingsplanen er igangsatt.
- Frivilligmelding: Arbeidet er startet opp med forarbeid og fortsetter i 2019.
- Tid for Tømmer: Vi gjennomførte festival nr. fem tilsvarende foregående år, med hovedprogram for 1,5 dag. Fylket og Gjøvikregionen bistod med ekstra oppmerksomhet rundt 5-årsmarkeringen.
- MusiKom: er etablert for å styrke det profesjonelle og semi-profesjonelle musikklivet i regionen. Kultursjefene i regionen er styringsgruppe. En prosjektkoordinator er ansatt i 50 % stilling. MusiKom er et sjangeruavhengig ressurspunkt som bistår musikklivet på ulikt vis.

Teknisk drift				
Nøkkeltall	2018	2017	2016	2015
Antall årsverk	14,60	15,51	15,4	15,4
Selvkost vann	90,2	78,9	92,4	101,7
Økning av antall tilknyttet vann	10	11	3	23
Selvkost avløp	91,0	89,9	93,4	107,6
Økning av antall tilknyttet avløp	13	10	3	7
Selvkost spredt avløp	115,1	83,9	73,9	186,9
Selvkost slam	106,0	99,3	150,6	124,3
Selvkost feiing	82,3	83,1	85,6	97,6
Selvkost renovasjon	108,9	91,3	102,6	101,8
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2018	2018	2017	2016
Brukertilfredshet	-	-	-	-
Medarbeidertilfredshet	-	-	4,3	-
Nærvær (i %)	100	95,0	95,4	97,1
Økonomisk resultat (i %)	100	365	347	183

Brukertilfredshet:

Det ble ikke foretatt noen brukerundersøkelse i 2018.

Medarbeidertilfredshet:

Det ble ikke gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2018.

Jobbnærvær:

Jobbnærværet vurderes som tilfredsstillende, selv om det er en liten nedgang sammenlignet med 2017.

Økonomisk resultat:

Regnskapet viser et merforbruk på teknisk drift på ca 4 mill. Årsaken til resultatet skyldes blant annet:

- Inntektssvikt i salg av vann. Budsjettet 170 000 m³ solgt, reelt solgt ble på 152 130 m³. Utgjør ca 0,48 mill for vann og 0,44 mill for avløp. Skyldes i hovedsak næringsbedrifter som ikke lengere er i drift.
- Merforbruk for ansvar «Brann» på 0,68 mill, skyldes i hovedsak merforbruk på lønn, grunnet mer aktivitet enn planlagt.
- Merforbruk på ansvar «Kommunale veger» på ca 1,98 mill. Merforbruk skyldes i hovedsak at ansvaret er lavt budsjettet for å skape balanse i forhold til gitte driftsrammer grunnet at dekningsgraden er under 100 % spesielt innenfor vann og avløp.
- Merforbruk på ansvar «Veg og gatelys» utgjør ca 0,17 mill. Skyldes i hovedsak merforbruk på strøm.
- Merforbruk på ansvar «Parker og anlegg» utgjør ca 0,3 mill. Skyldes i hovedsak økte utgifter ifm drift av grøntarealer.

Satsningsområder:

Større investeringsprosjekter som er gjennomført eller påbegynt i 2018:

- Rehabilitering av ledningsnett i Breskebakke
- Rehabilitering av hovedgrøfter - Nordberg boligfelt
- Nytt beredskapssenter - ferdig sommeren 2018
- Hovedplan for vann og avløp ble vedtatt i kommunestyret 29.10.2018
- Ny avløpsspumpetasjon – Brenden – Landåsbygda, ble etablert, 5 nye abonnenter ble tilkoblet kommunalt nett. Flere mulige tilkoblinger i 2019.

Årsregnskap 2018

Innhold årsregnskapet

1. AVLEGGELSE	67
2. REGNSKAPSOVERSIKTER	68
1A – Driftsregnskapet	68
1B - Driftsregnskapet	69
2A - Investeringsregnskapet	70
2B - Investeringsregnskapet	71
Økonomisk oversikt drift	79
Økonomisk oversikt investering	81
3. BESKRIVELSE AV REGNSKAPSPRINSIPPER	83
4. ORGANISERING AV KOMMUNENS VIRKSOMHET	85
5. NOTER	87
Note 1 – Arbeidskapital	87
Note 2 – Ytelser til ledende personer og revisor	88
Note 3 - Pensjoner	89
Note 4 – Anleggsmidler	92
Note 5 – Aksjer og andeler i varig eie	95
Note 6 – Langsiktig gjeld	96
Note 7 – Rentesikring	97
Note 8 – Avdrag på lån	98
Note 9 – Garantiansvar	99
Note 10 – Andre vesentlige forpliktelser	99
Note 11 – Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi	100
Note 12 – Avsetning og bruk av fond	102
Note 13 – Strykninger og korrigeringer	104
Note 14 – Endring regnskapsprinsipper	105
Note 15 – Regnskapsmessig merforbruk	105
Note 16 - Kapitalkonto	106
Note 17 – Investeringsoversikt - flerårige prosjekter	107
Note 18 – Tilskudd/bidrag til finansiering av investeringer	110
Note 19 - Selvkostområder	111
Note 20 - Mellomværende med interkommunale samarbeid	115
Note 21 - Tap på fordringer	115

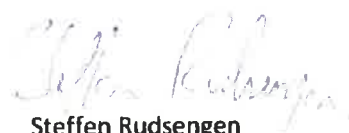

1. Avleggelse

Vedlagt følger avlagt årsregnskap 2018 for Søndre Land kommune

Hov, 21.2.2019

Arne Skogsbakken
rådmann

Steffen Rudsengen
fagansvarlig regnskap

2. Regnskapsoversikter

1A – Driftsregnskapet

	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (øppr)	Regnskap 2017
Skatt på inntekt og formue	118 346 067,52	116 291 000	115 891 000	114 902 383,01
Ordinært rammetilskudd	204 147 679,00	204 933 000	204 933 000	198 823 653,90
Skatt på eiendom	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	148 409,00	0	0	148 409,00
Andre generelle statstilskudd	66 939 762,00	66 536 000	66 536 000	83 552 458,00
Sum frie disponible inntekter	389 581 917,52	387 760 000	387 360 000	397 426 903,91
Renteinntekter og utbytte	5 772 287,13	3 319 451	3 100 000	5 105 418,16
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	1 116 291,89	2 500 000	2 500 000	10 436 584,33
Renteutg., provisjoner og andre fin.utg.	6 619 364,90	11 600 000	11 600 000	7 267 921,38
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	4 544 087,34	0	0	190 259,00
Avdrag på lån	24 929 996,00	25 636 000	25 636 000	15 425 691,00
Netto finansinntekter/-utgifter	29 204 869,22	31 416 549	31 636 000	7 341 868,89
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	0	10 000 000	10 000 000	21 579 428,67
Til bundne avsetninger	243 104,49	0	0	702 500,89
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	0	0	0	6 570 048,90
Bruk av ubundne avsetninger	119 817,00	119 817	0	7 558 314,29
Bruk av bundne avsetninger	639 500,00	639 500	0	375 000,00
Netto avsetninger	-516 212,51	9 240 683	10 000 000	-7 778 566,37
Overført til investeringsregnskapet	0	0	0	0
Til fordeling drift	360 893 260,81	347 102 768	345 724 000	382 306 468,65
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	-367 203 081,48	-347 102 768	-345 724 000	-382 306 468,65
Regnskapsmessig merforbruk	-6 309 820,67	0	0	0

1B - Driftsregnskapet

	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
OPPVEKST	101 238 507,53	90 258 203	86 406 000	108 313 161,81
HELSE, OMSORG OG VELFERD	180 106 652,69	180 648 810	178 083 000	193 557 252,94
LOKALSAMFUNN INKL STAB	67 617 049,46	60 491 830	59 094 000	63 666 486,02
FELLES	8 955 603,60	3 169 522	9 910 000	5 524 784,13
ADMINISTRATIV LEDELSE	8 882 287,31	8 220 952	8 137 000	8 057 402,43
POLITISK LEDELSE	4 237 381,16	4 094 000	4 094 000	4 081 672,22
ANDRE SENTRALE INNTEKTER OG UTGIFTER	-3 834 400,27	219 451	0	-894 290,90
TOTALT	367 203 081,48	347 102 768	345 724 000	382 306 468,65

2A - Investeringsregnskapet

	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Investeringer i anleggsmidler	53 867 984,79	73 229 000	178 680 000	51 159 988,82
Utlån og forskutteringer	3 096 540,83	10 000 000	10 000 000	2 746 070,72
Kjøp av aksjer og andeler	2 201 593,00	2 202 000	2 300 000	2 060 945,00
Avdrag på lån	1 286 774,15	353 000	900 000	738 644,85
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0
Avsetninger	2 863 161,19	2 855 357	2 400 000	1 802 799,88
Årets finansieringsbehov	63 316 053,96	88 639 357	194 280 000	58 508 449,27
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	43 532 848,60	69 986 920	155 045 000	46 455 391,99
Inntekter fra salg av anleggsmidler	2 375 182,58	2 955 357	2 500 000	1 595 568,90
Tilskudd til investeringer	5 859 528,00	550 000	4 500 000	590 855,00
Kompensasjon for merverdiavgift	7 869 709,49	12 000 000	28 000 000	6 516 357,11
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	1 270 862,41	700 000	600 000	860 858,27
Andre inntekter	0	5 000	0	202 064,00
Sum ekstern finansiering	60 908 131,08	86 197 277	190 645 000	56 221 095,27
Overført fra driftsregnskapet	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	2 407 922,88	2 442 080	3 635 000	2 287 354,00
Sum finansiering	63 316 053,96	88 639 357	194 280 000	58 508 449,27
Udekket/udisponert	0	0	0	0

2B - Investeringsregnskapet

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
	OPPVEKST				
14020	Universell utforming - Odnes skole	0	0	0	506 073,73
16005	Trafikksikkerhetstiltak - Fryal/SLUS	327 099,73	4 950 000	1 850 000	174 322,63
16031	Molok avfallssystem – Grettegutua barnehage	0	0	0	166 010,00
16044	Nødløsanlegg – Fryal/SLUS	0	0	0	29 225,65
16046	Uteklasserom Randslunden – Fryal skole	0	0	0	283 010,75
17002	Varslingssystem - skoler	0	0	400 000	0
17003	Solskjerming – Fryal skole	0	0	0	134 604,00
17004	Uteområdet - Grettegutua barnehage	0	0	350 000	0
17016	Infrastruktur lekeinstallasjon – Fryal	0	0	0	251 897,00
18002	Støydemping - SLUS	0	150 000	200 000	0
18004	Molok avfallssystem - Fryal/SLUS	2 667,95	300 000	250 000	0
	Sum Oppvekst:	329 767,68	5 400 000	3 050 000	1 545 143,76
	HELSE, OMSORG OG VELFERD				
15003	Hovlitunet	11 438 067,30	9 525 000	80 000 000	10 476 986,24
15007	Ombygging Hov Nordre	0	0	0	509 541,94
16007	Velferdsteknologi – trygghetspakke	1 007 473,69	1 000 000	1 000 000	0
16008	Varmesentral Lunden	0	100 000	900 000	0

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
16045	Omgjøring kontorer - NAV	235 979,54	323 000	12 900 000	70 948,87
17001	Forsterkning bolig – Fjordvegen 19	298 813,78	300 000	0	781 438,63
17005	Sanering av 13 leiligheter – Hovliområdet	1 185 468,34	1 360 000	1 300 000	140 687,50
17015	6 omsorgsboliger i bofellesskap - Breskebakke	783 301,07	3 059 000	13 000 000	229 206,17
18005	3 omsorgsboliger i bofellesskap for videresalg – Sørhågåvegen 5	514 323,59	2 000 000	5 000 000	0
	Sum H.O.V.	15 463 427,31	17 667 000	114 100 000	12 208 809,35
	LOKALSAMFUNN OG STAB				
15026	Høydebasseng og vannledninger – Hov VV	0	0	0	1 846 858,66
16009	Styringsenhet for driftsovervåking VA	310 758,47	400 000	0	1 691 401,80
16010	Innløpsrist og sandavvanner - Trevatn RA	0	0	0	550 000,00
16014	Ny renseløsning for Trevatn VV	16 160,00	350 000	200 000	0
16015	Nytt filteranlegg - Grimebakken VV	0	500 000	500 000	127 834,40
16016	Nytt UV-anlegg – Vestsida VV	30 264,00	90 000	0	111 904,80
16023	VVA-investeringer - Fluberg næringsområde	500 543,79	2 500 000	2 400 000	0
16047	Råvannsbasseng – By VV	0	0	0	2 502 735,65
17006	Renovering ledningsnett – Nordberg	3 822 362,05	5 110 000	5 000 000	889 512,20
17007	Renovering ledningsnett – Breskebakke	177 699,80	500 000	0	2 435 369,56
18006	Bjørnstad – Landåsbygda (avløp)	12 100,00	200 000	3 000 000	0

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
18007	Brenden – Landåsbygda (P2)	374 397,90	500 000	250 000	0
18008	Utskifting av kummer og ledningsnett	0	700 000	400 000	0
18009	Radiosystem RA + VV	0	250 000	250 000	0
09018	Utgifter ved salg av landbruksarealer	28 260,00	28 000	0	0
12001	Nye dataservere og switchere	139 930,00	840 000	500 000	660 678,19
13006	Ungdommens hus	0	0	0	75 464,14
15014	Planarbeid/klargjøring av Grettejordet boligfelt	9 376,21	580 000	400 000	12 345,75
15016	Ny brannmurløsning – IKT	0	143 000	0	356 231,25
15018	Næringsområder	0	1 000 000	1 000 000	294 647,00
15019	Boligtomter	29 780,00	100 000	100 000	329 543,71
15020	Tilleggsarealer	0	0	0	2 595,00
15021	Fladsrudbygget/-tomta	255 368,03	300 000	9 700 000	235 656,82
16022	Trafikksikkerhetstiltak - Hov sentrum	52 935,12	1 150 000	1 150 000	157 604,44
16025	Brannvarsling - Rådhuset/NAV	58 782,05	600 000	300 000	0
16026	Beredskapsstrøm – Rådhuset	0	0	0	523 123,98
16027	Datakabling - Rådhuset	0	0	0	449 940,00
16028	Nytt gulv på scene i kultursalen	0	0	0	146 646,23
16029	Klargjøring av museum – Oppistua	199 909,81	211 000	300 000	39 125,00
16033	Lagerbygg for bygg og vedlikehold, prosjektering	0	0	100 000	0

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
16034	Fjordsti - Holmen mølle til Kråkvika	0	0	2 000 000	0
16036	Ny hjemmesideløsning	324 451,51	620 000	0	178 276,25
16037	Endre sonestruktur - IKT	0	130 000	0	68 934,38
16038	Beredskapssenter (brann og ambulanse)	21 686 150,58	22 082 000	22 900 000	20 096 293,87
16039	Stedsutvikling - Hov sentrum	99 744,13	280 000	1 000 000	403 224,52
16040	Aktivitetspark - Hov sentrum	0	0	2 600 000	
16042	Lekeinstallasjon - Hov sentrum	0	0	700 000	0
16043	Utgifter ved salg av boliger	181 789,00	150 000	150 000	7 614,00
16048	Oppgradere tak og bad i bolig – Holmevegen 5	0	0	0	281 104,75
16049	Gang- og sykkelsti - Odnes	694 260,75	2 444 000	2 300 000	5 800,00
17009	Kantklipper med grein-/hekkevister	0	0	0	560 625,00
17010	Vegrekkverk – Gamlevegen Odnes	161 867,00	200 000	0	0
17011	Utfasing av oljefyrer – utredning	0	300 000	0	0
17012	Selvgående kostemaskin	0	0	0	500 000,00
17013	Rekkverk – Borggården	0	0	0	143 105,86
17014	Kjøp av bolig for utleie - Hovsbakken 23	0	0	0	1 302 275,00
17017	Asfaltering – Søndre Land idrettspark	0	0	0	391 507,50
17018	Planarbeid parkeringsplass- Søndre Land idrettspark	82 033,00	170 000	100 000	28 056,00
18001	Inventar/utstyr - ny brannstasjon	1 779 970,84	2 000 000	2 000 000	0

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
18010	2 varebiler - vaktmestertjenesten	315 794,00	316 000	300 000	0
18011	Lastebilkrans - teknisk drift	270 056,00	200 000	200 000	0
18012	Frontkost - teknisk drift	144 413,75	144 000	120 000	0
18013	V-skjær (til snøbrøyting) - teknisk drift	150 000,00	150 000	130 000	0
18014	Ferister - Østbygda og Lausgardsvegen	0	200 000	200 000	0
18015	Asfaltering av grusveger	140 198,00	500 000	500 000	0
18017	Automatisk ringeanlegg - Landåsbygda kapell	237 298,15	280 000	180 000	0
18018	Turstier (kart og skilting)	0	100 000	100 000	0
18019	Digitalisering - dataprogrammer mm	233 283,50	500 000	500 000	0
18021	Opprusting og forbedring - Sentrumsvegen Hov	2 131 871,00	2 200 000	0	0
18022	Oppgradering tekniske installasjoner - kultursalen	599 134,00	600 000	0	0
18023	Desinfiseringsmaskin - Hovli sykehjem	235 625,00	270 000	0	0
18024	Gave - Fjordvegen 12	614 549,39	0	0	0
18025	Parkeringsplass sør - Søndre Land idrettspark	0	100 000	0	0
18026	Fliskutter - kommuneskogen	139 000,00	174 000	0	0
18027	Tilhenger - teknisk drift	103 537,50	0	0	0
18028	Planarbeid av næringsområde til biovarmeanlegg - Hov	84 788,25	0	0	0
18029	Planarbeid av boligfelt - Klinkenbergtoppen	54 680,22	0	0	0

Nr	Betegnelse	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
	<i>Sum lokalsamfunn og stab</i>	36 483 122,80	50 172 000	61 530 000	37 406 035,71
	Byggelånsrenter	1 591 667,00	0	0	0
	SUM INVESTERINGER I ANLEGGSMIDLER	53 867 984,79	73 229 000	178 680 000	51 159 988,82

Balanse

	Note	Regnskap 2018	Regnskap 2017
EIENDELER			
Anleggsmidler		1 425 973 170,80	1 331 818 147,02
Herav:			
<i>Faste eiendommer og anlegg</i>	4	525 300 373,00	497 906 467,00
<i>Utstyr, maskiner og transportmidler</i>	4	26 095 029,00	24 955 062,00
<i>Utlån</i>		13 135 718,54	11 644 655,02
<i>Konserninterne langsiktige fordringer</i>		0	0
<i>Aksjer og andeler</i>	5	24 827 632,00	22 626 039,00
<i>Pensjonsmidler</i>	3	836 614 418,26	774 685 924,00
Omløpsmidler		428 370 059,80	364 356 338,74
Herav:			
<i>Kortsiktige fordringer</i>	20	61 383 358,13	56 762 907,96
<i>Konserninterne kortsiktige fordringer</i>		0	0
<i>Premieavvik</i>	3	12 318 640,17	8 392 941,83
<i>Aksjer og andeler</i>	11	43 210 000,00	58 055 122,00
<i>Sertifikater</i>	11	13 089 839,00	12 950 556,00
<i>Obligasjoner</i>	11	132 849 902,95	122 078 219,95
<i>Derivater</i>		0	0
<i>Kasse, postgiro, bankinnskudd</i>		165 518 319,55	106 116 591,00
SUM EIENDELER		1 854 343 230,60	1 696 174 485,76
EGENKAPITAL OG GJELD			
Egenkapital		405 505 011,86	351 628 724,62
Herav:			
<i>Disposisjonsfond</i>	12	79 599 271,01	79 872 618,01
<i>Bundne driftsfond</i>	12	19 653 721,53	20 658 840,57
<i>Ubundne investeringsfond</i>	12	157 998 740,07	158 308 078,07
<i>Bundne investeringsfond</i>	12	1 015 151,66	97 045,35
<i>Regnskapsmessig mindreforbruk</i>		0	0
<i>Regnskapsmessig merforbruk</i>	13+15	-6 309 820,67	0
<i>Udisponert i inv.regnskap</i>	13	0	0

	Note	Regnskap 2018	Regnskap 2017
<i>Udekket i inv.regnskap</i>	13	0	0
<i>Kapitalkonto</i>	16	157 167 530,03	96 311 724,39
<i>Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift)</i>	14	-3 619 581,77	-3 619 581,77
<i>Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (inv)</i>		0	0
Langsiktig gjeld		1 349 929 554,60	1 250 163 185,06
Herav:			
<i>Pensjonsforpliktelser</i>	3	947 620 301,60	931 637 161,91
<i>Ihendehaverobligasjonslån</i>		0	0
<i>Sertifikatlån</i>		0	0
<i>Andre lån</i>	6	402 309 253,00	318 526 023,15
<i>Konsernintern langsiktig gjeld</i>		0	0
Kortsiktig gjeld		98 908 664,14	94 382 576,08
Herav:			
<i>Kassekredittlån</i>		0	0
<i>Annen kortsiktig gjeld</i>	20	98 827 051,07	94 382 576,08
<i>Derivater</i>		0	0
<i>Konsernintern kortsiktig gjeld</i>		0	0
<i>Premieavvik</i>	3	81 613,07	0
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		1 854 343 230,60	1 696 174 485,76
MEMORIAKONTI			
Memoriakonto		83 408 346,10	15 648 315,54
Herav:			
<i>Ubrukte lånemidler</i>		81 123 913,83	14 656 762,43
<i>Ubrukte konserninterne lånemidler</i>		0	0
<i>Andre memoriakonti</i>		2 284 432,27	991 553,11
<i>Motkonto til memoriakontiene</i>		-83 408 346,10	-15 648 315,54

Økonomisk oversikt drift

	Note	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Driftsinntekter					
Brukerbetalinger		18 084 530,36	18 930 550	18 930 550	17 597 949,79
Andre salgs- og leieinntekter	19	48 196 347,30	50 913 726	50 913 726	48 873 848,40
Overføringer med krav til motytelse		83 156 663,06	57 489 166	57 488 866	75 532 392,04
Rammetilskudd		204 147 679,00	204 933 000	204 933 000	198 823 653,90
Andre statlige overføringer		79 759 993,00	69 189 000	69 189 000	85 556 494,00
Andre overføringer		1 856 774,53	0	0	2 305 663,34
Skatt på inntekt og formue		118 346 067,52	116 291 000	115 891 000	114 902 383,01
Eiendomsskatt		0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter		148 409,00	0	0	148 409,00
Sum driftsinntekter		553 696 463,77	517 746 442	517 346 142	543 740 793,48
Driftsutgifter					
Lønnsutgifter	2	304 872 843,94	277 838 401	271 183 191	300 883 977,63
Sosiale utgifter	3	73 892 658,12	73 609 900	73 031 100	72 751 122,20
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon		65 418 873,89	53 818 860	53 657 160	66 627 614,65
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon		65 457 692,72	46 885 317	46 685 417	69 763 667,97
Overføringer		23 337 005,29	24 881 142	31 156 274	22 409 393,65
Avskrivninger	4	22 235 864,00	25 000 000	25 000 000	20 823 224,00
Fordelte utgifter		-960 318,47	0	0	-407 094,72
Sum driftsutgifter		554 254 619,49	502 033 620	500 713 142	552 851 905,38
Brutto driftsresultat		-558 155,72	15 712 822	16 633 000	-9 111 111,90
Finansinntekter					
Renteinntekter og utbytte	11	5 822 989,63	3 362 451	3 143 000	5 156 082,80
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	11	1 116 291,89	2 500 000	2 500 000	10 436 584,33
Mottatte avdrag på utlån		88 843,00	50 000	50 000	59 505,90
Sum eksterne finansinntekter		7 028 124,52	5 912 451	5 693 000	15 652 173,03
Finansutgifter					
Renteutgifter og låneomkostninger	6	6 620 043,31	11 600 000	11 600 000	7 272 899,31
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	11	4 544 087,34	0	0	190 259,00

	Note	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Avdrag på lån	8	24 929 996,00	25 636 000	25 636 000	15 425 691,00
Utlån		46 462,86	100 000	100 000	140 799,0
Sum eksterne finansutgifter		36 140 589,51	37 336 000	37 336 000	23 029 648,31
Resultat eksterne finanstransaksjoner		-29 112 464,99	-31 423 549	-31 643 000	-7 377 475,28
Motpost avskrivninger	4	22 235 864,00	25 000 000	25 000 000	20 823 224,00
Netto driftsresultat		-7 434 756,71	9 289 273	9 990 000	4 334 636,82
Interne finanstransaksjoner					
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk		0	0	0	6 570 048,90
Bruk av disposisjonsfond		119 817,00	119 817	0	7 558 314,29
Bruk av bundne fond		4 962 635,67	910 361	110 000	6 295 810,91
Sum bruk av avsetninger	12	5 082 452,67	1 030 178	110 000	20 424 174,10
Overført til investeringsregnskapet		0	0	0	0
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk		0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond		0	10 219 451	10 000 000	21 579 428,67
Avsatt til bundne fond		3 957 516,63	100 000	100 000	3 179 382,25
Sum avsetninger	12	3 957 516,63	10 319 451	10 100 000	24 758 810,92
Regnskapsmessig merforbruk	18	-6 309 820,67	0	0	0,00

Økonomisk oversikt investering

	Note	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Inntekter					
Salg av driftsmidler og fast eiendom		2 375 182,58	2 955 357	2 500 000	1 595 568,90
Andre salgsinntekter		0	5 000	0	202 064,00
Overføringer med krav til motytelse		0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift		7 869 709,49	12 000 000	28 000 000	6 516 357,11
Statlige overføringer		5 298 500,00	0	0	0
Andre overføringer		561 028,00	550 000	4 500 000	590 855,00
Renteinntekter og utbytte		0	0	0	0,00
Sum inntekter		16 104 420,07	15 510 357	35 000 000	8 904 845,01
Utgifter					
Lønnsutgifter		1 916 385,90	1 450 000	2 180 000	1 714 781,65
Sosiale utgifter		517 598,64	570 000	700 000	460 774,77
Kjøp av varer og tj. som inngår i tj.produksjon		41 963 765,80	71 109 000	175 700 000	42 318 915,29
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon		8 857,96	100 000	100 000	149 160,00
Overføringer		7 869 709,49	0	0	6 516 357,11
Renteutgifter og omkostninger		1 591 667,00	0	0	0
Fordelte utgifter		0	0	0	0
Sum utgifter	17	53 867 984,79	73 229 000	178 680 000	51 159 988,82
Finanstransaksjoner					
Avdrag på lån	8	1 286 774,15	353 000	900 000	738 644,85
Utlån		3 096 540,83	10 000 000	10 000 000	2 746 070,72
Kjøp av aksjer og andeler	5	2 201 593,00	2 202 000	2 300 000	2 060 945,00
Dekning av tidligere års udekket		0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	12	1 892 255,00	2 400 000	2 400 000	1 750 000,00
Avsatt til bundne investeringsfond	12	970 906,19	455 357	0	52 799,88
Sum finansieringstransaksjoner		9 448 069,17	15 410 357	15 600 000	7 348 460,45
Finansieringsbehov		47 211 633,89	73 129 000	159 280 000	49 603 604,26

	Note	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (end)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Dekket slik:					
Bruk av lån	8	43 532 848,60	69 986 920	155 045 000	46 455 391,99
Salg av aksjer og andeler		0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	8	1 270 862,41	700 000	600 000	860 858,27
Overført fra driftsbudsjettet		0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	13	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	12	153 530,00	187 280	0	486 234,85
Bruk av bundne driftsfond	12	0	0	1 335 000	226 409,00
Bruk av ubundne investeringsfond	12	2 201 593,00	2 202 000	2 300 000	1 574 710,15
Bruk av bundne investeringsfond	12	52 799,88	52 800	0	0
Sum finansiering		47 211 633,89	73 129 000	159 280 000	49 603 604,26
Udekket/udisponert	13	0	0	0	0

3. Beskrivelse av regnskapsprinsipper

Regnskapet er utarbeidet i henhold til bestemmelsene i kommuneloven, forskrifter og god kommunal regnskapskikk.

Regnskapsprinsipper

All tilgang og bruk av midler i løpet av året som vedrører kommunens og fylkeskommunens virksomhet fremgår av driftsregnskapet eller investeringsregnskapet. Regnskapsføring av tilgang og bruk av midler bare i balanseregnskapet gjøres ikke. Alle utgifter, utbetaling, inntekter og innbetalinger er regnskapsført brutto. Dette gjelder også interne finansieringstransaksjoner. Alle kjente utgifter, utbetalinger, inntekter og innbetalinger i året er tatt med i årsregnskapet, enten de er betalt eller ikke. For lån er kun den delen av lånet som faktisk er brukt i løpet av året, ført i investeringsregnskapet. Den delen av lånet som ikke er brukt, er registrert som memoriapost.

Klassifisering av anleggsmidler og omløpsmidler

I balanseregnskapet er anleggsmidler eiendeler bestemt til varig eie eller bruk for kommunen. Andre eiendeler er omløpsmidler. Fordringer knyttet til egen vare- og tjenesteproduksjon, samt markedsbaserte verdipapirer som inngår i en handelsportefølje er omløpsmidler. Andre markedsbaserte verdipapirer er klassifisert som omløpsmidler med mindre kommunen har foretatt investeringen ut fra næringspolitiske eller samfunnsmessige hensyn. I slike tilfeller er verdipapirene klassifisert som anleggsmidler. Andre fordringer er omløpsmidler dersom disse forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Ellers er de klassifisert som anleggsmidler. Kommunen følger KRS (F) nr 4 Avgrensninger mellom driftsregnskapet og investeringsregnskapet. Standarden har særlig betydning for skillet mellom vedlikehold og påkostninger i forhold til anleggsmidler. Utgifter som påløper for å opprettholde anleggsmiddelets kvalitetsnivå utgiftsføres i driftsregnskapet. Utgifter som representerer en standardheving av anleggsmiddelet utover standarden ved anskaffelsen utgiftsføres i investeringsregnskapet og aktiveres på anleggsmiddelet i balansen. Ved lånefinansiering av større investeringer, er renteutgiftene lagt til anskaffelseskost i samsvar med løsningsregler i KRS nr.2.

Klassifisering av gjeld

Langsiktig gjeld er knyttet til formålene i kommunelovens § 50 med unntak av likviditetstrekkrettighet / likviditetslån jf KL § 50 nr 5. All annen gjeld er kortsiktig gjeld.

Vurderingsregler

Omløpsmidler er vurdert til virkelig verdi. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler er vurdert til virkelig verdi. Utestående fordringer er vurdert til pålydende. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives med like store årlige beløp over levetiden til anleggsmiddelet. Avskrivningene starter året etter at anleggsmiddelet er anskaffet /tatt i bruk av virksomheten. Avskrivningsperiodene er i tråd med § 8 i forskrift om årsregnskap og årsberetning. Anleggsmidler som har hatt verdifall som forventes ikke å være forbigående, er nedskrevet til virkelig verdi i balansen. Vurderingene for eiendeler gjelder tilsvarende for kortsiktig og langsiktig gjeld.

Opptakskost utgjør gjeldspostens pålydende i norske kroner på det tidspunkt som gjelder oppstår. Låneomkostninger (gebyrer, provisjoner mv), samt over- og underkurs er finansutgifter og inntekter.

Selvkostberegninger

Innenfor de rammer der selvkost er satt som den rettslige rammen for hva kommunen kan kreve av brukerbetaling, beregner kommunen selvkost etter retningslinjer gitt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i dokument H-3, februar 2014.

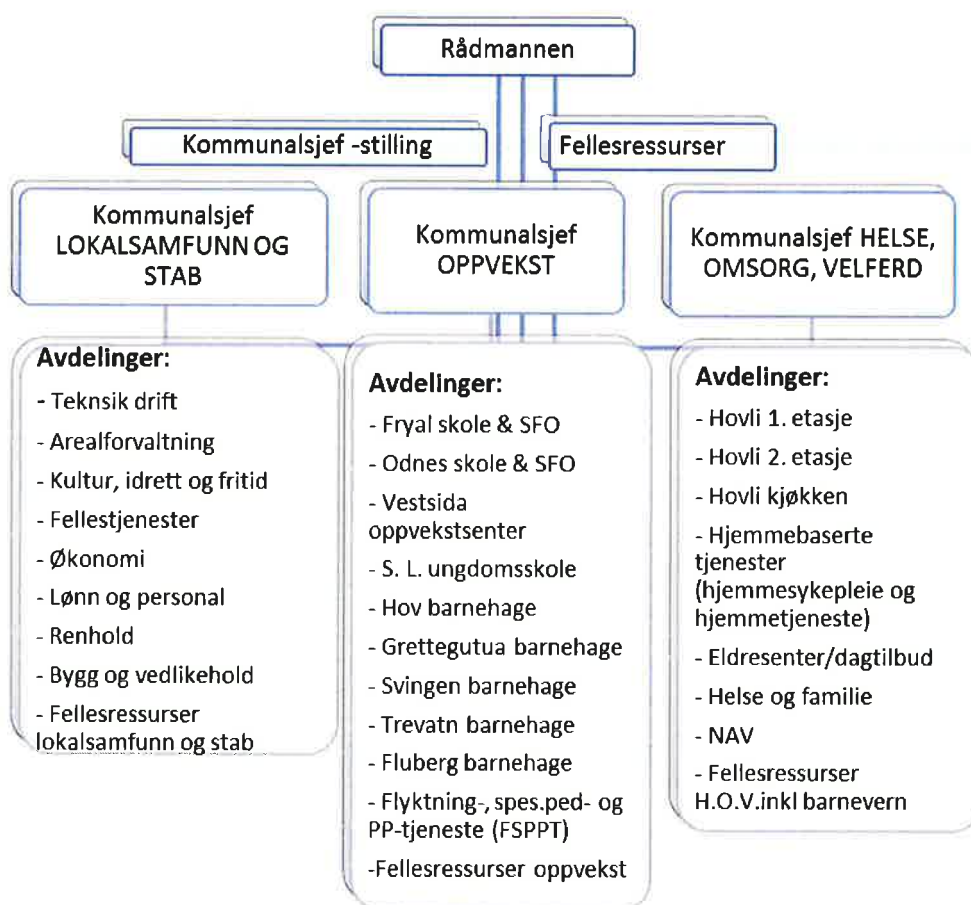
Mva-plikt og momskompensasjon

Kommunen følger reglene merverdiavgiftsloven for de tjenesteområdene som er omfattet av loven. For kommunens øvrige virksomhet krever kommunen momskompensasjon. Mottatt kompensasjon for betalt mva er finansiert av kommunen gjennom redusert statstilskudd i inntektssystemet.

4. Organisering av kommunens virksomhet

Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret. Rådmannens ledergruppe består av rådmannen og fire kommunalsjefer.

Avdelingslederne er ansvarlig for sine avdelinger innenfor de fullmakter som er delegert fra rådmannen. Det innebærer at avdelingslederne har myndighet til å sikre enhetenes drift, både når det gjelder faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske forhold.

Kommunen har organisert deler av virksomheten via interkommunale selskaper og – samarbeid, og også ved kjøp fra andre.

Tjenester som løses i egne selskaper (interkommunale selskap og - samarbeid):

Oppgaver lagt til interkommunale selskaper (IKS):

- Horisont IKS (GLT-Avfall IKS)
- Gjøvikregionen Helse- og Miljøtilsyn IKS
- Innlandet Revisjon IKS
- Krisesenteret i Gjøvik IKS
- Støttesenter mot Incest og Seksuelle Overgrep IKS

Oppgaver lagt til interkommunalt samarbeid (etter §27 og §28):

- Legevakt (vertskommune Gjøvik)
- Anskaffelser (vertskommune Gjøvik)
- Tilsynsføring for fosterhjem (vertskommune Nordre Land fram til 1.6., deretter Gjøvik)
- Barnevern (vertskommune Nordre Land fram til 1.6., deretter Gjøvik)
- Rus og psykiatri (vertskommune Søndre Land)
- Arkiv (vertskommune Oppland fylkeskommune)

Tjenester løst av andre:

- Landåsbygda montessoriskole SA
- Landåsbygda montessoribarnehage SA
- Minstemann barnehage DA

5. Noter

Note 1 – Arbeidskapital

Del 1 Bevilgningsregnskapet

Anskaffelse av midler:	Regnskap 2018	Regnskap 2017
Inntekter driftsdel (kontoklasse 1)	-553 696 463,77	-543 740 793,48
Inntekter investeringsdel (kontoklasse 0)	- 16 104 420,07	- 8 904 845,01
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner	-51 831 835,53	-62 968 423,29
Sum anskaffelse av midler	-621 632 719,37	-615 614 061,78
Anvendelse av midler:		
Utgifter driftsdel (kontoklasse 1)	532 018 755,49	532 028 681,38
Utgifter investeringsdel (kontoklasse 0)	52 276 317,79	51 159 988,82
Utbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner	44 317 164,49	28 575 308,88
Sum anvendelse av midler	628 612 237,77	611 763 979,08
Anskaffelse - anvendelse av midler	6 979 518,40	-3 850 082,70
Endring i ubrukte lånemidler	-66 467 151,40	-8 544 608,01
Endring i arbeidskapital	-59 487 633,00	-12 394 690,71

Del 2 Balansen

	Regnskap 2018	Regnskap 2017
Omløpsmidler:		
Endring kortsiktige fordringer	4 620 450,17	6 700 840,31
Endring aksjer og andeler	-14 845 122,00	2 893 041,00
Premieavvik	3 925 698,34	899 350,54
Endring sertifikater	139 283,00	168 701,00
Endring obligasjoner	10 771 683,00	11 328 475,00
Endring betalingsmidler	59 401 728,55	3 834 657,56
Endring omløpsmidler	64 013 721,06	25 825 065,41
Kortsiktig gjeld:		
Endring kassekredittlån	0,00	0,00
Endring annen kortsiktig gjeld	-4 526 088,06	-13 430 374,70
Premieavvik	0,00	0,00
Endring arbeidskapital	59 487 633,00	12 394 690,71

Note 2 – Ytelser til ledende personer og revisor

Ytelser til ledende personer	2018	2017	2016	2015
Administrasjonssjef	1 069 200	1 044 856	939 152	908 454
Ordfører	902 969	878 867	857 235	834 758

Godtgjørelse til revisor	2018	2017	2016	2015
Totale kostnader til revisjon	766 443	532 020	704 680	762 379
Herav:				
Revisjon	726 423	505 500	667 060	729 909
Rådgivning og andre tjenester	40 020	26 520	37 620	32 470

Kommunens revisor er Innlandet Revisjon IKS. Revisjon omfatter regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og diverse attestasjonsoppdrag.

Note 3 - Pensjoner

Generelt om pensjonsordningene i kommunen

Søndre Land kommune har kollektive pensjonsordninger i Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK) som sikrer ytelsesbasert pensjon for de ansatte. Pensjonsordningen omfatter alders-, uføre-, ektefelle-, barnepensjon samt AFP/tidligpensjon og sikrer alders- og uførepensjon med samlet pensjonsnivå på 66% sammen med folketrygden. Pensjonene samordnes med utbetaling fra NAV.

Finansiering av AFP

Søndre Land kommune har valgt 50 % utjevning og 50 % selvrisiko for AFP 62-64 år. Når det gjelder finansiering av AFP 65-66 er alle kommuner forpliktet av hovedtariffavtalen til å ha 100 % utjevning.

Premiefond

Premiefondet er et fond for tilbakeført premie og overskudd. Eventuelle midler på premiefondet kan bare brukes til framtidig premiebetaling. Premiefondet framgår ikke av kommuneregnskapet, men bruk av fondet reduserer faktisk betalte pensjonspremier.

Premiefond	Regnskap 2018
Innestående premiefond i livselskap til dekning av kommende pensjonspremier	78 320
Bruk i årets regnskap	10 726 216
Gjenstående premiefond	132 816

Regnskapsføring av pensjon

Etter § 13 i årsregnskapsforskriften skal driftsregnskapet belastes med pensjonskostnader som er beregnet ut fra langsiktige forutsetninger om avkastning, lønnsvekst og G-regulering.

Pensjonskostnadene beregnes på en annen måte enn pensjonspremien som betales til pensjonsordningen, og det vil derfor normalt være forskjell mellom disse to størrelsene. Forskjellen mellom betalt pensjonspremie og beregnet pensjonskostnad betegnes som premieavvik, og skal inntekts- eller utgiftsføres i driftsregnskapet. Premieavviket tilbakeføres igjen neste år i sin helhet (1 års amortisering).

Regnskapsføringen av pensjon innebærer et unntak fra de grunnleggende prinsippene for kommuneregnskapet om at alle kjente utgifter og inntekter i året skal tas med i årsregnskapet for vedkommende år. Regnskapsføringen av premieavviket og amortiseringen av premieavviket har hatt innvirkning på netto driftsresultat i 2018.

Premieavvikets påvirkning på driftsregnskapet	Regnskap 2018	Regnskap 2017
Innbetalt premie	48 275 136	45 039 502
Netto pensjonskostnad	34 590 955	34 909 967
Årets negative premieavvik (utgiftsført)	0	0
Årets positive premieavvik (inntektsført)	-11 064 220	-7 588 555
Årets andel av tidligere års positive premieavvik (utgiftsført)	7 588 555	6 775 399
Årets andel av tidligere års negative premieavvik (inntektsført)	0	0
Netto arbeidsgiveravgift på årets og tidligere års premieavvik	-368 420	-86 194
Netto inntektsføring på årets regnskap	-3 844 086	-899 350
Sum netto påvirkning premieavvik i forhold til netto driftsresultat	-3 844 086	-899 350
1 % av kortsiktig gjeld	-3,89 %	0,96 %

Gjenstående premieavvik som vil påvirke neste års regnskap	Regnskap 2018
Gjenstående positivt premieavvik som skal utgiftsføres neste år	11 064 220
1 % av omløpsmidler	2,59 %
Gjenstående negativt premieavvik som skal inntektsføres neste år	0
1 % av kortsiktig gjeld	0

Bestemmelsene innebærer også at beregnede pensjonsmidler og pensjonsforpliktelser er oppført i balansen som henholdsvis anleggsmidler og langsiktig gjeld.

Pensjonsmidler	Regnskap 2018	Pensjonsforpliktelser	Regnskap 2018
Pensjonsmidler pr 01.01.	774 685 924	Pensjonsforpliktelser pr 01.01.	916 594 819
Årets forventede avkastning	35 492 582	Året pensjonsopptjening	33 689 598
Årets premieinnbetaling eks adm. utg.	45 655 175	Renteutgifter av påløpte pensjonsforpliktelse	36 393 940
Årets utbetaling av pensjon	-27 195 934	Utbetalte pensjoner	-27 195 934
Estimatavvik	7 976 671	Estimatavvik	-22 501 021
Brutto pensjonsmidler pr 31.12.	836 614 418	Brutto pensjonsforpliktelser pr 31.12.	936 981 402
		Netto arbeidsgiveravgift mellom pensjonsmidler og -forpliktelser	10 638 901
		Samlet pensjonsforpliktelse inkludert netto arbeidsgiveravgift	111 005 885

Statens pensjonskasse (SPK):

Medlemsoversikt:	31.12.2018	31.12.2017
Antall innmeldte	76	83
Herav nye i år	1	7
Utmeldte i år	8	10

Kommunal Landspensjonskasse (KLP):

Medlemsoversikt:	01.01.2018	01.01.2017
Antall aktive medlemmer	727	706
Antall oppsatte	846	799
Antall pensjoner	541	537
Gj.snittlig pensjonsgrunnlag, aktive	315 447	303 644
Gj.snittlig alder, aktive	44,37	44,30
Gj.snittlig tjenestetid, aktive	12,08	11,76

Beregningsforutsetninger	KLP	SPK
Diskonteringsrente	4,00 %	4,00 %
Forventet årlig lønnsvekst	2,97 %	2,97 %
Forventet årlig G-regulering	2,97 %	2,97 %
Forventet årlig pensjonsregulering	2,20 %	-
Forventet avkastning	4,50 %	4,00 %
Amortiseringstid (år)	1	1

Note 4 – Anleggsmidler

Bokført verdi pr. 31.12. (tall i hele tusen)	IT-utstyr, kontormaskiner	Anleggs- maskiner mv	Brannbiler, tekniske anlegg	Boliger, skoler, veier	Adm.bygg, sykehjem mv	Tomte- områder	SUM
Akkumulert anskaffelseskost pr. 01.01.	9 498	31 239	122 624	399 345	198 951	32 039	793 697
Akkumulerte/reverserte nedskrivinger	0	-111	0	-1 649	0	0	-1 761
Akkumulerte ordinære avskrivinger pr. 01.01.	-5 179	-12 980	-75 290	-117 121	-58 504	0	-269 075
Bokført verdi 01.01.	4 319	18 148	47 333	280 575	140 447	32 039	522 862
Tilgang i året	698	4 959	856	9 938	34 746	842	52 039
Avgang i året	0	0	0	-1 081	0	-151	-1 232
Delsalg i året	0	0	0	0	0	-37	-37
Årets ordinære avskrivinger	-1 451	-2 834	-3 791	-10 112	-4 049	0	-22 236
Årets nedskrivinger	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivinger	0	0	0	0	0	0	0
Bokført verdi 31.12.	3 566	20 274	44 399	279 320	171 144	32 693	551 395
<i>Økonomisk levetid</i>	<i>5 år</i>	<i>10 år</i>	<i>20 år</i>	<i>40 år</i>	<i>50 år</i>	<i>Ingen avskr</i>	

Anskaffelseskost pr 31.12. (tall i hele tusen)	IT-utstyr, kontormaskiner	Anleggs- maskiner mv	Brannbiler, tekniske anlegg	Boliger, skoler, veier	Adm.bygg, sykehjem mv	Tomte- områder	SUM
Akkumulert anskaffelseskost pr. 01.01.	9 498	31 239	122 624	399 345	198 951	32 039	793 697
Akkumulerte/reverserte nedskrivinger	0	-111	0	-1649	0	0	-1761
Tilgang i året	698	4 959	856	9 938	34 746	842	52 039
Avgang i året	0	0	0	-1 081	0	-151	-1232
Delsalg i året	0	0	0	0	0	-37	-37
Årets nedskrivinger	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivinger	0	0	0	0	0	0	0
Akkumulert anskaffelseskost pr. 31.12.	10 196	36 087	123 480	406 553	233 697	32 693	842 706
Akkumulerte ordinære avskrivinger pr. 31.12.	-6 630	-15 814	-79 081	-127 233	-62 553		-291 310
Bokført verdi 31.12.	3 566	20 274	44 399	279 320	171 144	32 693	551 395

Endringer i anleggsmidler som påvirker kapitalkonto pr 31.12.	5 ÅR	10 ÅR	20 ÅR	40 ÅR	50 ÅR	Tomter mm	Sum
Kostpris v/tilgang i året	698	4 969	856	9 938	34 746	842	52 039
Salgssum v/avgang i året	0	0	0	1 571	0	-336	-1 907
Delsalg i året	0	0	0	0	0	-52	-52
Årets ordinære avskrivninger	-1 451	-2 834	-3 791	-10 112	-4 049	0	-22 236
Årets nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0
Sum endring kapitalkonto	-753	2 125	-2 934	-1 745	30 697	506	27 896
Avgang i året (bokført verdi)	0	0	0	-1 081	0	-188	-1 269
Salgssum v/salg	0	0	0	-1571	0	-336	-1907
Negativt verdiavvik v/salg	0	0	0	76	0	0	76
Positivt verdiavvik v/salg	0	0	0	-1348	0	-148	-1496

Salgssum anlegg 40 år er egentlig kr.447.900 høyere enn hva note viser. Dette skyldes at Grime Skole er solgt for kr. 100. Antatt salgsverdi er kr. 448.000.

Salgssum på kr.100 er nedskrevet på anlegget, mens antatt Salgsverdi kr. 448.000 er inntektsført i investeringsregnskapet.

Note 5 – Aksjer og andeler i varig eie

Selskapets navn	Eierandel i selskapet	Evt markeds-verdi	Balanseført verdi 31.12.2018	Balanseført verdi 31.12.2017
KLP (egenkapitalinnskudd)			23 434 498	21 232 905
Innlandet Revisjon IKS	3,16 %		68 800	68 800
Randsfjordmuseene AS	15,50 %		15 500	15 500
Lillehammer Produkter AS	<1 %		500	500
Totenprodukter AS	15,68 %		271 500	271 500
SØLVE AS	100 %		100 000	100 000
AS Valdresbanen	<1 %		3 000	3 000
Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS	50 %		150 000	150 000
Kompetanse, universitets- og forskningsfondet i Innlandet AS	1.58 %		783 834	783 834
	Sum		24 827 632	22 626 039

Note 6 – Langsiktig gjeld

Kommunens samlede lånegjeld	Regnskap 2018	Regnskap 2017	Gjenværende løpetid (gj.snitt) år
Samlet lånegjeld	402 309 253	318 526 023	12,8
-herav fastrentelån	141 216 050	131 089 176	
Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (år)	1,49	1,92	
Gjennomsnittlig rentesats (nominell)	1,83 %	2,22 %	
Gjennomsnittlig rentesats (effektiv)	1,84 %	2,24 %	

Kommunalbanken:			
Samlet lånegjeld	283 320 300	200 537 440	17,8
-herav fastrentelån	127 500 000	57 495 000	
Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (år)	1,59	1,32	
Gjennomsnittlig rentesats (nominell)	1,83 %	1,69 %	
Gjennomsnittlig rentesats (effektiv)	1,84 %	1,70 %	
Husbanken:			
Samlet lånegjeld	28 432 285	21 535 249	5,6
-herav fastrentelån	6 809 382	8 322 578	
Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (år)	0,17	0,61	
Gjennomsnittlig rentesats (nominell)	1,16 %	1,89 %	
Gjennomsnittlig rentesats (effektiv)	1,17 %	1,91 %	
Nordea (sertifikatlån):			
Samlet lånegjeld	71 000 000	75 500 000	0,1
-herav fastrentelån	0	49 500 000	
Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (år)	0,25	0,50	
Gjennomsnittlig rentesats (nominell)	1,44 %	2,20 %	
Gjennomsnittlig rentesats (effektiv)	1,45 %	2,22 %	

	Regnskap 2018	Regnskap 2017	Gjenværende løpetid (gj.snitt) år
KLP Kommunekreditt:			
Samlet lånegjeld	19 556 668	20 953 334	18,0
-herav fastrentelån	6 906 668	7 153 334	
Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (år)	1	1	
Gjennomsnittlig rentesats (nominell)	2,02 %	2,02 %	
Gjennomsnittlig rentesats (effektiv)	2,04 %	2,04 %	

Note 7 – Rentesikring

Bank	Beløp	Rentesats	Utløpsdato	Sikringsmetode
Husbanken	6 809 382	3,20%	01.07.2019	Fastrente
Kommunalbanken	27 500 000	2,36 %	01.02.2026	Fastrente
Kommunalbanken	100 000 000	1,91 %	01.03.2021	Fastrente
KLP Kommunekreditt	6 906 668	2,16 %	09.12.2021	Fastrente
Kommunalbanken	9 000 000	2,21%	31.12.2024	Swap
Kommunalbanken	9 000 000	3,75%	30.09.2020	Swap
Kommunalbanken	7 380 000	2,72%	28.06.2024	Swap

Refinansieringsrisiko

Av kommunens samlede lånegjeld utgjør sertifikatlån i Nordea totalt kr. 71 000.000.

Disse lånene refinansieres løpende, da de forfaller i sin helhet ved hvert forfall, som er 4 ganger årlig.

Note 8 – Avdrag på lån

Del 1

Kommunen betaler mer enn lovens krav til minste avdrag ut fra følgende beregninger:

Avskrivninger 2018 / IB anleggsmidler uten tomter 2018 x langsiktig gjeld pr 01.01.18:

Kr 22.235.864 / 490.822.835 x 305.767.843 = kr 13.852.274

Avdrag	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (endelig)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Betalt avdrag driftsregnskap	24 979 996	25 636 000	25 636 000	21 788 000
Beregnet minste lovlige avdrag	13 852 274	*	*	12 154 904
Differanse	11 127 722			9 633 096

*Budsjett er satt opp ut fra forventede avdrag på låneporteføljen.

Del 2

Mottatte avdrag på videreutlån og forskutteringer skal uavkortet benyttes til nedbetaling av kommunens innlån. Eventuelle mottatte avdrag som ikke er benyttet til nedbetaling av gjeld, avsettes til avdragsfond (bundet investeringsfond).

Avdrag	Regnskap 2018	Budsjett 2018 (endelig)	Budsjett 2018 (oppr)	Regnskap 2017
Betalte avdrag lån utlån i investering	1 286 774	353 000	900 000	738 645
Mottatte avdrag fra videreutlån og forskutteringer	1 270 862	700 000	600 000	778 460
Avsatte midler på bundet investeringsfond	-	-	-	52 800

Del 3

Avdrag	Regnskap 2018	Regnskap 2017
Saldo utlånt	12 624 712	10 823 655
Memoriakonti ubrukte lånemidler knyttet til utlån	10 990 978	4 087 517
Bundet investeringsfond utlån	0	52 800
Sum	23 615 690	14 963 972
Langsiktig lånegjeld knyttet til videreutlån og forskutteringer	21 471 406	12 758 180
Differanse	2 144 284	2 205 792

Dersom differansen er negativ, har kommunen betalt for lite i avdrag. Kommunen betaler derfor mer enn lovens krav til minste avdrag.

Note 9 – Garantiansvar

Garanti gitt til	Opprinnelig garanti	Garantibeløp pr 31.12	Garantien utløper
Søndre Land idrettslag Alliance	245 000	0	31.12.2019
Horisont Miljøpark IKS		8 027 319	
Sum garantier	245 000	8 027 319	

Note 10 – Andre vesentlige forpliktelser

Søndre Land kommune har i samarbeid med Nordre Land kommune og Gjøvik kommune søkt om Nkom midler og tilskudd fra fylkeskommunen til utbygging av bredbånd i områder med lav dekning. Kommunene er samlet innvilget et tilskudd på kr. 12 700 000.

Tilskuddet fra fylkeskommunen gjenspeiler at det kommunale bidraget fra Søndre Land kommune er kr. 3 000 000.

Note 11 – Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi

Søndre Land kommune har et finansreglement som definerer hvilke plasseringsmuligheter som er aktuelle for kommunens langsiktige plasseringer. Dette er angitt i maks, min og normal, som i tabellen under.

	Maksimal	Minimal	Normal
<i>Bankinnskudd/pengemarkedsfond</i>	85 %	15 %	20 %
<i>Obligasjoner – lav kredittrisiko</i>	75 %	20 %	40 %
<i>Obligasjoner - høyrente</i>	15 %	0 %	10 %
Sum rentebærende midler	100 %	55 %	70 %
<i>Garanterte produkter</i>	20 %	0 %	0 %
<i>Eiendom</i>	10 %	0 %	0 %
<i>Alternative investeringsprodukter/hedgefond</i>	10 %	0 %	0 %
Sum eiendom/alternative investeringsprod	20 %	0 %	10 %
<i>- Norske aksjer/fond</i>	10 %	0 %	8 %
<i>- Utenlandske aksjer/fond</i>	20 %	0 %	12 %
Sum aksjer/aksjefond	25 %	0 %	20 %

Beholdning og resultat	Kostpris	Markedsverdi	Andel	Resultat
Bankinnskudd	52 972 593	52 972 593	21,9 %	600 276
Pengemarked	10 000 000	13 089 839	5,4 %	139 283
Obligasjoner – lav kredittrisiko	91 657 982	106 718 353	44,1 %	1 716 410
Obligasjoner - høyrente	26 335 000	26 131 552	10,8 %	548 531
Eiendom	0	0	0,0 %	35 990
Norske aksjefond	10 134 820	17 719 078	7,3 %	-1 299 034
Utenlandske aksjefond	16 013 413	25 490 920	10,5 %	-1 996 089
Totalt	207 113 808	242 122 335	100,00 %	-254 633

Markedsverdi skal normalt være lik bokført verdi fordi regelverket krever at finansielle omløps-midler skal bokføres til markedsverdi. Dersom markedsverdien har endret seg i perioden 31.12. til 15.02. vises endringen som forskjell mellom markedsverdi og bokført verdi. Dette forholdet blir eventuelt bokført i neste års regnskap hvis endringen blir stående.

Bokført verdi viser verdien av beholdningen og hva man kan forvente å motta ved et salg.

Årets resultatførte verdiendring er forskjellen mellom IB og bokført verdi pr 01.01. i regnskapsåret og UB bokført verdi pr 31.12. Dette beløpet er ført i driftsregnskapet med resultatvirkning.

Anskaffelseskost viser hva det ble betalt for omløpsmiddelet da det ble kjøpt. Forskjellen mellom anskaffelseskost og markedsverdi viser den urealiserte avkastning kommunen har oppnådd hittil på plasseringen.

Finansiell markedsrisiko

Markedsrisiko	Risikoen for tap som følge av endringer i priser og kurssvingninger i de markedene kommunene er eksponert, herunder:
Renterisiko	Renterisiko representerer risikoen for at verdien på lån og plasseringer i rentebærende verdipapirer endrer seg når renten endrer seg. Går renten opp, går verdien av plasseringer i rentebærende verdipapirer ned (og motsatt).
Likviditetsrisiko	Likviditetsrisiko representerer faren for at midler ikke kan transformeres til kontanter i løpet av en rimelig tidsperiode.
Valutarisiko	Valutarisiko representerer risikoen for tap pga. kurssvingninger i valutamarkedet.
Systematisk risiko i aksjemarkedet (generell markedsrisiko)	Systematisk risiko er forbundet med sannsynligheten for at det aktuelle aksjemarkedet vil stige eller falle - både på kort og lang sikt.
Usystematisk risiko i aksjemarkedet (selskapsrisiko)	Usystematisk risiko er forbundet med risikoen for at verdien av det aktuelle investeringsobjekt (selskap) en investerer i, vil stige eller falle i forhold til verdien på markedet - både på kort og lang sikt.

Kommunens eksponering i markedet og fordeling av plasseringen på aktivaklasser er innenfor de vedtatte rammer i henhold til kommunens finansreglement.

Note 12 – Avsetning og bruk av fond

	Beholdning 01.01.	Avsetninger	Bruk av fond i drifts- regnskapet	Bruk av fond i inv.- regnskapet	Beholdning 31.12.
Disposisjonsfond	79 872 619	0	119 817	153 530	79 599 271
Bundne driftsfond	20 658 840	3 957 517	4 962 636	0	19 653 722
Ubundne investeringsfond	158 308 078	1 892 255	0	2 201 593	157 998 740
Bundne investeringsfond	97 045	970 906	52 780		1 015 152
	258 936 582	6 820 678	5 135 233	2 355 123	258 266 884

Bundne fond	Beholdning 01.01.	Avsetninger	Bruk av fond	Beholdning 31.12.
<i>Bundne driftsfond</i>				
Selvkostfond	3 840 356	876 064	854 576	3 861 844
Øremerkede tilskudd	6 036 185	1 777 013	3 152 156	4 661 042
Næringsfond/kraftfond/DA- midler	7 815 951	259 105	730 711	7 344 345
Gavefond	2 966 348	1 045 335	225 193	3 786 492
Sum	20 658 840	3 957 517	4 962 636	19 653 722
<i>Bundne investeringsfond</i>				
Øremerkede tilskudd	44 245	541 500	0	585 745
Gavefond	0	429 406	0	429 406
Ekstraordinær nedbetaling av lån	52 800	0	52 800	0
Sum	97 045	970 906	52 800	1 015 152

Frie fond	Beholdning 01.01.	Avsetninger	Bruk av fond	Beholdning 31.12.
<i>Disposisjonsfond</i>				
Bruk og avsetning vedtatt av kommunestyret	79 872 619	0	273 347	79 599 271
Bruk og avsetning foretatt av underordnet organ	0	0	0	0
	79 872 619	0	273 347	79 599 271
<i>Ubundne investeringsfond</i>				
Bruk og avsetning vedtatt av kommunestyret	158 308 078	1 892 255	2 201 593	157 998 740
Bruk og avsetning foretatt av underordnet organ	0	0	0	0

Overføring fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet	Beholdning 01.01.	Budsjett (end) 2018	Budsjett (oppr) 2018	Beholdning 31.12.
Overføring vedtatt av kommunestyret	0	0	0	0
Overføring foretatt av underordnet organ	0	0	0	0
	0	0	0	0

Vesentlige frie avsetninger:

Av frie inntekter er det ikke avsatt noe til disposisjonsfond etter strykninger. Det er imidlertid avsatt frie investeringsinntekter på kr 1.892.255 på ubundet investeringsfond i den hensikt å kunne dekke om mest mulig av egenkapitalinnskuddet til KLP neste år.

Note 13 – Strykninger og korrigeringer

Driftsregnskapet er avsluttet med et merforbruk på kr. 6 309 820,67. For å komme fram til resultatet, er følgende disposisjoner strøket i samsvar med regnskapsforskriftens § 9.

Strykninger i driftsregnskapet	
Regnskapsmessig merforbruk før strykninger	16 529 271,67
Redusert overføringer til investeringsregnskapet	0,00
Redusert avsetning til disposisjonsfond	10 219 451,00
Redusert dekning av tidligere års merforbruk	0,00
Regnskapsmessig merforbruk etter strykninger	6 309 820,67

Investeringsregnskapet er avsluttet i balanse uten gjennomførte korrigeringer

Korrigeringer i investeringsregnskapet	
Udekket beløp før korrigeringer	0,00
Redusert budsjetterte avsetninger	0,00
Økt budsjettert, ikke disponert bruk av ubundne avsetninger	0,00
Udekket beløp etter korrigeringer	0,00

Note 14 – Endring regnskapsprinsipper

Som en følge av endringer i forskrift om årsregnskap og årsberetning, er virkning av endringer i regnskapsprinsipper i 2007 og tidligere, som er regnskapsført mot likviditetsreserven, ført over til egne egenkapitalkontoer for endring av regnskapsprinsipper. Endringer gjort etter 2007 er ført direkte mot kontoer for endring av regnskapsprinsipper.

Konto for endring av regnskapsprinsipper består pr. 31.12.2018 av følgende poster:

	År	Utgift	Inntekt
Utbetalte feriepengene	1993	10 069 573	
Feriepenger til landbrukskontoret ved overtakelse	1994	102 964	
Påløpte renter	2001	983 953	
Kompensasjon for mva	2001	0	540 908
Tilskudd til ressurskrevende brukere	2008		6 996 000
Sum bokført mot endring av regnskapsprinsipper		0	3 619 582

Dette framkommer i balansen på følgende kontoer	31.12.2018	31.12.2017
Endring av regnskapsprinsipper som påvirker AK (drift)	3 619 582	3 619 582

Note 15 – Regnskapsmessig merforbruk

Regnskapsmessig merforbruk skal dekkes inn i det år regnskapet legges fram eller i påfølgende år. I særskilte tilfeller kan merforbruket dekkes inn over ytterligere to år og, etter godkjenning fra fylkesmannen, over inntil 10 år.

Regnskapsår	31.12.2018	01.01.2018
2015	0	0
2016	0	0
2017	0	0
2018	6 309 820,67	0
	6 309 820,67	0

Note 16 - Kapitalkonto

		01.01.2018 Balanse (kapital)	96 311 724,39
Debetposterings i året:		Kreditposterings i året:	
Salg av fast eiendom og anlegg	1 269 282,00	Aktivering av fast eiendom og anlegg	46 382 221,00
Nedskrivninger fast eiendom		Oppskrivning av fast eiendom	
Avskrivning av fast eiendom og anlegg	17 719 033,00	Aktivering av utstyr, maskiner og transportmidler	5 656 798,00
Salg av utstyr, maskiner og transportmidler		Oppskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler	
Nedskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler		Kjøp av aksjer og andeler	2 201 593,00
Avskrivninger av utstyr, maskiner og transportmidler	4 516 831,00	Oppskrivning av aksjer og andeler	
Salg av aksjer og andeler		Utlån formidlings-/startlån	3 096 540,83
Nedskrivning av aksjer og andeler		Utlån sosial lån	46 462,86
Avdrag på formidlings-/startlån	1 270 862,41	Utlån egne midler	
Avdrag på sosial lån	88 843,00		
Avdrag på utlånte egne midler		Oppskrivning utlån	
Avskrivning sosial utlån	267 613,60	Avdrag på eksterne lån	26 216 770,15
Avskrevet andre utlån	24 621,16	Urealisert kursgevinst utenlandslån	
Bruk av midler fra eksterne lån	43 532 848,60	UB Pensjonsmidler (netto)	61 928 494,26
Urealisert kurstap utenlandslån		Estimatavvik pensjonmidler	
UB Pensjonsforpliktelse (netto)	20 386 581,95		
Aga pensjonsforpliktelse	-4 403 442,26	Reversering nedskrivning av fast eiendom	
		Reversering nedskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler	
31.12.2017 Balanse (kapital)	157 167 530,03		

Note 17 – Investeringsoversikt - flerårige prosjekter

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Hovlitunet	2013	120 000	200 000	Anbudsprosessen tok lang tid, og byggestart ble i desember 2018. Byggingen er planlagt i perioden 2018 – 2020, med en forventet brutto investering på 491 mill.
	2014	220 000	500 000	
	2015	323 000	500 000	
	2016	3 222 000	6 500 000	
	2017	10 477 000	10 000 000	
	2018	11 438 000	9 525 000	
		25 800 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Utskifting dataservere / regionale investeringer	2012	552 000	300 000	Dette er løpende utskiftinger og oppgraderinger, og det er planlagt å investere 500.000 årlig ut planperioden.
	2013	126 000	100 000	
	2014	468 000	500 000	
	2015	317 000	300 000	
	2016	498 000	500 000	
	2017	661 000	1 000 000	
	2018	140 000	840 000	
		2 762 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Kjøp og utvikling av Fladsrudbygget med tomt	2015	4 153 000	4 000 000	Prosjektet er planlagt å bli ferdig i 2020, og det er budsjettert med 9,5 mill i 2020.
	2016	285 000	400 000	
	2017	236 000	315 000	
	2018	255 000	300 000	
		4 929 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Beredskapssenter for brann og ambulanse	2016	322 000	500 000	Prosjektet ble som planlagt overtatt sommeren 2018. Det gjenstår å utbetale et garantibeløp på 625 000 i 2019. Det totale byggeprosjektet vil bli gjennomført innenfor budsjett på 43,2 mill.
	2017	20 096 000	19 978 000	
	2018	21 686 000	22 082 000	
		42 104 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Trafikksikkerhetstiltak Hov sentrum	2016	0	300 000	Prosjektet forventes fullført i 2019.
	2017	157 000	150 000	
	2018	53 000	1 150 000	
		210 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Trafikksikkerhetstiltak Fryal / Søndre Land ungdomsskole	2016	3 202 000	3 300 000	Prosjektet var planlagt fullført i 2018, men ble forsinket, og vil etter planen bli ferdig i 2019. Resterende budsjettmidler overføres til 2019.
	2017	174 000	148 000	
	2018	327 000	4 950 000	
		3 703 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Omgjøring NAV-kontorer	2016	106 000	200 000	Prosjektet var opprinnelig planlagt fullført i 2018. Det har vært endring i planene, omfang for prosjektet er redusert.
	2017	71 000	200 000	
	2018	236 000	323 000	
		413 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Sanering av boliger i forbindelse med bygging av nytt omsorgssenter	2017	141 000	200 000	Det gjenstår litt opprydding, som skal gjøres i 2019.
	2018	1 185 000	1 360 000	
		1 326 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Nytt ledningsnett Nordberg	2017	890 000	1 000 000	Prosjektet ble fullført i 2018.
	2018	3 822 000	5 110 000	
		4 712 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Bofelleskap Breskebakke	2017	229 000	200 000	Prosjektet er planlagt fullført i 2019. Budsjettet investering i 2019 er 23 900 000.
	2018	783 000	3 059 000	
		1 012 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Styringsenhet for driftsovervåking vann/avløp	2017	1 691 000	1 700 000	Prosjektet ble ferdigstilt i 2018.
	2018	311 000	400 000	
		2 002 000		

Prosjekt	År	Bokførte inv.utg	Bevilgninger	
Rehabilitering ledningsnett Breskebakke.	2017	2 435 000	3 650 000	Prosjektet var planlagt ferdigstilt i 2018. Det gjenstår litt til 2019.
	2018	178 000	500 000	
		2 613 000		

Note 18 – Tilskudd/bidrag til finansiering av investeringer

Tilskuddsgiver	Prosjekt	Beløp
Statens vegvesen	16049 Gang og sykkelsti, Odnes	921 000
Husbanken	15003 Hovlitunet	3 900 000
Husbanken	17015 Omsorgsboliger i bofellesskap – Breskebakke	253 000
Husbanken	18005 Omsorgsboliger i bofellesskap for videresalg – Sørhågåvegen	224 000
	Sum	5 298 000

Note 19 - Selvkostområder

Søndre Land kommune har utarbeidet etterkalkyle for betalingstjenester i henhold til Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester. Kommunen benytter selvkostmodellen Momentum Selvkost Kommune.

Selvkost innebærer at kommunens kostnader med å frembringe tjenestene skal dekkes av gebyrene som brukerne av tjenestene betaler. Kommunen har ikke anledning til å tjene penger på tjenestene. For å kontrollere at dette ikke skjer må kommunen, etter hvert regnskapsår, utarbeide en selvkostkalkyle som viser selvkostregnskapet for det enkelte gebyrområdet. Elementene i en selvkostkalkyle avviker fra kommunens ordinære driftsregnskap på enkelte områder og de to regnskapene vil ikke være direkte sammenlignbare.

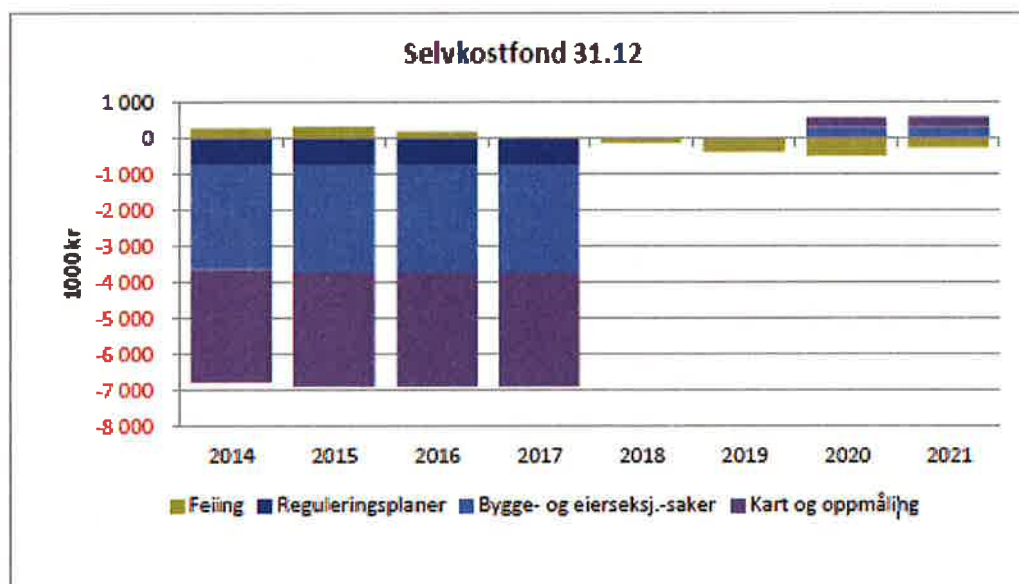
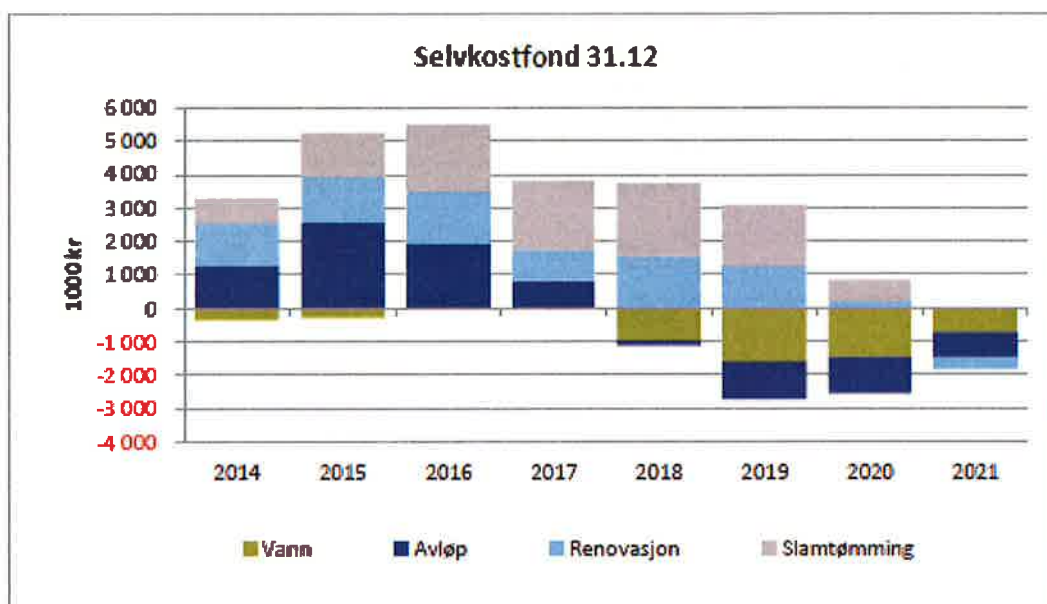
I selvkostkalkylen inngår regnskapsmessige driftsinntekter, driftsutgifter eksklusiv regnskapsmessige avskrivninger, kalkulatoriske avskrivninger og rentekostnader, samt henførte indirekte driftsutgifter (administrasjonsutgifter).

Ved beregning av kalkulatoriske avskrivninger skal det i selvkostberegningene gjøres fratrukk av fremmedfinansiering. Kalkulatorisk rentekostnad inngår ikke i kommunens driftsregnskap, men representerer en alternativ avkastning kommunen går glipp av ved at kapital er bundet i anleggsmidler. Den kalkulatoriske rentekostnaden beregnes med utgangspunkt i anleggsmidlenes restavskrivningsverdi og en kalkylerente. Kalkylerenten er årsgjennomsnittet av 5-årig SWAP-rente + 1/2 %-poeng. I 2018 var denne lik 2,37 %.

Retningslinjene fastsetter regler for henføring av relevante administrasjonsutgifter om kan inngå i selvkostgrunnlaget. Videre er det bestemt at eventuelle overskudd skal avsettes til bundne selvkostfond. Et overskudd fra et enkelt år skal tilbakeføres til brukerne i form av lavere gebyrer i løpet av en femårsperiode. En generasjon brukere skal ikke subsidiere neste generasjon, eller omvendt. Kostnadene ved tjenestene som ytes i dag skal dekkes av de brukerne som drar nytte av tjenesten. Dette innebærer at dersom kommunen har overskudd som er eldre enn fire år, må dette i sin helhet gå til reduksjon av gebyrene det kommende budsjettåret. Eksempelvis må et overskudd som stammer fra 2018 i sin helhet være disponert innen 2023.

I tillegg til å utarbeide en etterkalkyle for hver betalingstjeneste må kommunen også utarbeide forkalkyler i forkant av budsjettåret for å estimere drifts- og kapitalkostnader for neste økonomiplanperiode. Forkalkylerne gir grunnlaget for kommunens gebyrsatser. Ved budsjettering er det en rekke usikre faktorer, herunder fremtidig kalkylerente, utvikling av antall brukere og generell etterspørsel. I tillegg til å overholde generasjonsprinsippet bør kommunen ha målsetning om minst mulig svingninger i de kommunale gebyrene.

Samlet etterkalkyle 2018

	Vann	Avløp	Renovasjon	Slam- tømming	Spredt avløp
Gebyrinntekter	8 424 504	9 335 671	7 201 335	1 522 985	848 226
Øvrige driftsinntekter	448 737	566 200	0	0	79 984
Driftsinntekter	8 873 241	9 901 871	7 201 335	1 522 985	928 210
Direkte driftsutgifter	5 718 712	7 411 856	6 599 055	1 206 043	785 903
Avskrivningskostnad	2 602 146	2 412 830	0	160 602	
Kalkulatorisk rente (2,37 %)	1 358 746	863 836	0	31 906	
Indirekte netto driftsutgifter	154 549	192 029	14 220	37 648	19 883
Indirekte avskrivningskostnad	1 667	1 783	248	381	641
Indirekte kalkulatorisk rente (2,37 %)	188	210	26	42	61
Driftskostnader	9 836 006	10 882 545	6 613 550	1 436 622	806 489
Resultat	-962 765	-980 674	587 785	86 363	121 721
Kostnadsdekning i %	90,2 %	91,0 %	108,9 %	106,0 %	115,1 %
Selvkostfond 01.01.	0	817 359	943 825	2 041 955	0
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-962 765	-980 674	587 785	86 363	121 721
+/- Kalkulert renteinntekt/-kostnad selvkostfond (2,37 %)	-11 409	7 750	29 334	49 418	1 442
Selvkostfond/fremførbart underskudd 31.12.	-974 173	-155 564	1 560 944	2 177 736	123 164

	Feiing	Regulerings- planer	Bygge- og eierseksj.- saker	Kart og oppmåling	Totalt
Gebyrinntekter	811 043	105 614	556 339	431 190	29 236 907
Øvrige driftsinntekter	0	3 510	-6 361	0	1 092 070
Driftsinntekter	811 043	109 124	549 978	431 190	30 328 977
Direkte driftsutgifter	941 643	388 039	1 523 331	802 240	25 376 825
Avskrivningskostnad	25 888	443	0	13 488	5 215 397
Kalkulatorisk rente (2,37 %)	2 147	499	0	2 397	2 259 531
Indirekte netto driftsutgifter	15 174	25 490	90 567	39 478	589 038
Indirekte avskrivningskostnad	742	538	2 065	992	9 057
Indirekte kalkulatorisk rente (2,37 %)	72	68	260	125	1 052
Driftskostnader	985 670	415 076	1 616 224	858 721	33 450 903
Tilskudd/subsidiert av kommunen	0	305 953	1 066 245	427 531	1 799 728
Resultat	-174 627	0	0	0	-1 322 197
Kostnadsdekning i %	82,3 %	26,3 %	34,0 %	50,2 %	96,0 %
Selvkostfond 01.01.	37 217	0	0	0	3 840 356
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-174 627	0	0	0	-1 322 197
+/- Kalkulert renteinntekt/-kostnad selvkostfond (2,37 %)	-1 187	0	0	0	75 348
Selvkostfond 31.12.	-138 597	0	0	0	2 593 510

Note 20 - Mellomværende med interkommunale samarbeid

Interkommunalt tiltak - navn:	31.12.2018		31.12.2017	
	Fordringer	Gjeld	Fordringer	Gjeld
Regional anskaffelsesenheter		200 652	103 443	
Interkommunal legevaktordning		474 168		380 322
Land barnevern		0		9 386 043
Gjøvik og Land barnevern inkl barnevernsvakt og tilsynsførerordning		12 091 692		113 150
Hov nordre	0		0	
IKA Opplandene (fjernarkiv)		0		0
Sum kortsiktige poster	0	12 766 512	103 433	9 879 515

Note 21 - Tap på fordringer

Innfordringsavdelingen har vurdert kommunens kundefordringsmasse pr 31.12.18.

To dødsbo er funnet og ikke kunne inndrives, og kundefordringer er tapsført med samlet kr. 11.888,-

Tap på fordringer	2018	2017
Tapsføres og slettes	11 888	96 806
Tapsføres til observasjon	0	9 074

Innlandet Revisjon IKS

Til kommunestyret i Søndre Land kommune

Kopi:
Kontrollutvalget
Formannskapet
Rådmannen

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Søndre Land kommunes årsregnskap som viser kr 360 893 260,81 til fordeling drift og et regnskapsmessig merforbruk på kr 6 309 820,67. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2018, driftsregnskap, investeringsregnskap og økonomiske oversikter for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir i det alt vesentlige en dekkende fremstilling av den finansielle stillingen til Søndre Land kommune per 31. desember 2018, og av resultatet for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av kommunen slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Rådmannen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av informasjon i kommunens årsmelding, men inkluderer ikke lovpålagt årsberetning.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi hadde konkludert med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig

Hovedkontor:
Kirkegata 76
2609 Lillehammer
Tlf. 61 28 90 80

Kontor Gjøvik:
Studievegen 7
2815 Gjøvik
Tlf. 61 28 90 80

Kontor Otta:
Ola Dahls gate 3
2670 Otta
Tlf. 61 28 90 80

Firma:
E-post: postmottak@irev.no
www.irev.no
Postboks 988
2626 Lillehammer
Reg. nr. 987 769 386 MVA
Bank kto. 1604 11 46927

feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende. Vi henviser for øvrig til avsnittet «Konklusjon om årsberetningen» under uttalelse om øvrige lovmessige krav.

Rådmannens ansvar for årsregnskapet

Rådmannen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk i Norge. Rådmannen er også ansvarlig for slik intern kontroll hun finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver vises det til:

www.nkrf.no/revisjonsberetninger

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om budsjett

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at de disposisjoner som ligger til grunn for årsregnskapet i det alt vesentlige er i samsvar med budsjettvedtak, og at budsjettbeløpene i årsregnskapet stemmer med regulert budsjett.

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av kommunens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Gjøvik, 12. april 2019

Heidi H. Olafsen

Heidi Holm Olafsen

Oppdragsansvarlig revisor

Kontrollutvalget i Søndre Land kommune

Sekretariatet

Gjøvik, 13. mai 2019.

J.nr./referanse: 06-19/SL/ks

Kommunestyret i Søndre Land kommune

Att: Ordfører og rådmann

KONTROLLUTVALGETS UTTALELSE TIL SØNDRE LAND KOMMUNES ÅRSREGNSKAP FOR 2018

Kontrollutvalget behandlet kommunens årsregnskap for 2018 i sitt møte den 10. mai 2019 som sak 22/2019.

Kontrollutvalgets oppgave er å avgi en uttalelse om årsregnskapet, jf. forskrift om kontrollutvalg § 7:

Uttalelsen avgis til kommunestyret. Kopi av uttalelsen skal være formannskapet i hende tid nok til at det kan tas hensyn til den før dette organet avgir innstilling om årsregnskapet til kommunestyret.

Det ble fattet følgende vedtak (enstemmig):

KONTROLLUTVALGETS UTTALELSE TIL SØNDRE LAND KOMMUNES ÅRSREGNSKAP FOR 2018

Kontrollutvalget har behandlet Søndre Land kommunes årsregnskap for 2018. Sammen med årsregnskapet forelå revisjonsberetningen og rådmannens årsmelding for 2018.

Kontrollutvalget har basert sin uttalelse på en gjennomgang av de ovennevnte dokumentene, og orienteringer fra kommunens revisor/Innlandet Revisjon IKS og kommuneadministrasjonen.

Kontrollutvalget har merket seg at fremlagte revisjonsberetning har en positiv totalkonklusjon, dvs. at revisor mener kommunens årsregnskap for 2018 er avlagt uten vesentlig feil.

Kontrollutvalget har følgende kommentarer til årsregnskap og årsmelding:

a) God finansiell stilling og økonomisk handlefrihet

Kontrollutvalget begrunner dette med:

- Bra nivå på frie midler/disposisjonsfond:

Samlet utgjør frie fond ca. 80 millioner pr. 31.12.2018 (uendret fra 2017). Mye av fondene er knyttet opp til bestemte formål, men kan omdisponeres av kommunestyret.

Adresse:

Kontrollutvalgstenester AS v/Kjetil Solbrækken
Studievegen 7, 2815 Gjøvik
Tel. 995 77 903, e-post: kjetil@kontrollutvalget.no

- Moderat lånegjeld:

Kommunens netto lånegjeld (langsiktig gjeld korrigert for pensjon, utlån og ubrukte lånemidler) utgjør ved utgangen av året ca. 308 millioner. Dette utgjør 55,6 % av driftsinntektene.

Selv om lånegjelden er økt noe i 2018, ligger man godt under Fylkesmannens anbefalte nivå på 75-80 %. Netto lånegjeld vil derimot stige kraftig når byggingen av Hovlitunet blir ferdigstilt.

Det er ingen entydig grense for når en kommune kan sies å ha et høyt gjeldsnivå, men en gjeld over dette nivået vil normalt gi et begrenset økonomisk handlingsrom. Basert på vedtatt budsjett/økonomiplan for 2019-2022 vil kommunens langsiktige gjeld øke ytterligere. Høy lånegjeld betyr økt rente- og avdragsbelastning i driftsregnskapet, dvs. redusert handlefrihet. Utviklingen i kommunens netto lånegjeld er et forhold som krever oppmerksomhet.

- Tilfredsstillende likviditetssituasjon:

Nøkkeltall på området viset at kommunen har god/tilfredsstillende likviditet. Noe av årsaken til den gode situasjonen pr. 31.12.2018 er ubrukte lånemidler (lån tatt opp til investeringer som ennå ikke er gjennomført) som er en del av likviditetsbeholdningen. Ubrukte lånemidler utgjorde pr. 31.12.2018 ca. 81 millioner.

- Kommunen har valgt et sunt prinsipp for bokføring av pensjon (premieavvik):

Kommunen har valgt å utgiftsføre pensjonskostnadene løpende (såkalt årlig amortisering). Dette i motsetning til de fleste kommuner i Norge som har valgt å fordele belastningen over flere år og skyve kostnader foran seg. Søndre Land kommune har valgt et sunt prinsipp der man unngår å opparbeide seg en «pensjonsbombe».

b) Stort merforbruk i den ordinære driften – bekymringsfull situasjon

Samlet viser ordinær drift (kommunalområdene) et merforbruk på ca. 24 millioner i forhold til justert budsjett.

Også i 2017 hadde man et betydelig merforbruk i ordinær drift (30,1 millioner). Det store merforbruk i den ordinære driften er svært bekymringsfullt.

Særlig stort er avviket innenfor Oppvekst i 2018, ca. 11 millioner (12,2 % av budsjettet). Det vises til rådmannens årsmelding for nærmere forklaring på avvikene mellom budsjett og regnskap innenfor de ulike områdene.

c) Utviklingen i netto driftsresultat – behov for oppmerksomhet:

Regnskapet for 2018 er avlagt med et negativt netto driftsresultat på 7,4 millioner. Dette utgjør -1,34 % av driftsresultatet.

Kommunen har bra med reserver, noe som gjør at man er lite sårbar for et svakt resultat et enkelt år.

Kontrollutvalget ønsker likevel å sette søkelys på viktigheten av å nå de nasjonale anbefalingene om minst 1,75 % i netto driftsresultat. Dette for å sikre handlefrihet og redusere sårbarheten for kommunen. Kontrollutvalget vil i den forbindelse peke på at kommunen har hatt svake driftsresultater sett under ett de siste fire årene 2015-2018, og at det i budsjett og økonomiplan 2019-2022 er lagt opp til netto driftsresultater under anbefalt nivå.

d) Netto pensjonsforpliktelse – ca. 111 millioner i bokført gjeld:

Bokførte pensjonsmidler (eiendel) i balansen utgjør 836,6 millioner, mens beregnede pensjonsforpliktelser (gjeld) i balansen utgjør 947,6 millioner. Differansen utgjør 111 millioner i netto forpliktelse (langsiktig gjeld).

Netto pensjonsforpliktelse er vesentlig redusert sammenlignet med fjoråret (fra 157 millioner til ca. 111 millioner). Kontrollutvalget har forstått det slik at bokført netto

pensjonsforpliktelse ikke innebærer en reell betalingsforpliktelse, og at den bokførte gjelden derfor ikke representerer noen bekymring når det gjelder kommuneøkonomien.

e) **Selvkostfond Slam og selvkostfond Renovasjon:**

Begge selvkostfondene inneholder avsetninger som er eldre enn 5 år. Dette er ikke tråd med Kommunal- og moderniseringsdepartementets retningslinjer for beregning av selvkost (H 3/14) som legger til grunn at framføring av overskudd bør holdes innenfor et perspektiv på 3-5 år. Kontrollutvalget er informert om at administrasjonen er kjent med forholdet, og at man har en plan for å redusere fondene i de neste årene.

f) **Redusert sykefravær – 8,7 % i 2018**

Sykefraværet er redusert fra 9,5 % i 2017 til 8,7 % i 2018. Dette er en gledelig utvikling. Man har fortsatt litt igjen før man når kommunens egen målsetting om maksimum 7,5 %, men kommunens resultat i 2018 ligger under landsgjennomsnittet som er ca. 9,6 %. Nedenfor er oversikt over utviklingen i sykefravær de siste årene:

År	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Sykefravær i %	8,7	9,5	9,6	8,5	8,6	8,2

g) **Omtale av Barnevernet i årsmeldingen**

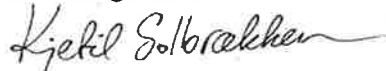
Barnevernet er omtalt i årsmeldingen (s. 51), men omtalen gir lite/ingen informasjon om økonomi, nøkkeltall, utvikling og statistikk. Med bakgrunn i det betydelige fokus som har vært på barneverntjenesten i kommunen de siste årene, savner kontrollutvalget mer informasjon om hvordan det faktisk ligger an med tjenesten etter etablering av Gjøvik og Land barneverntjeneste i 2018. Kontrollutvalget oppfordrer rådmannen til å utvikle årsrapporten på dette punktet til neste år, der det som minimum rapporteres om:

- Ressursbruk i forhold til budsjettet
- Lovkrav – overholdes frister og krav om tiltaksplaner?
- Volum – antall meldinger, undersøkelser og barn i tiltak.

Utover dette, og det som framgår av revisjonsberetningen til årsregnskapet, datert 12. april 2019, har kontrollutvalget ingen merknader til Søndre Land kommunes årsregnskap for 2018.

Med hilsen

for utvalgsleder

Kjetil Solbrækken
utvalgssekretær

Kopi til orientering:

- Søndre Land kommune v/økonomisjef, regnskapsleder og politisk sekretariat
- Kontrollutvalget v/leder
- Innlandet Revisjon IKS v/oppdragsansvarlig revisor

